

ΠΡΩΤΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΕΙΣΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ - ΠΓΔΜ

Πρακτικά Ημερίδας, Δευτέρα 2 Ιουλίου 2018

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

<i>Πρόεδρος</i>	: Βασίλειος Ν. Πάππας
<i>Αντιπρόεδρος</i>	: Γεώργιος Πουρνάρης
<i>Γεν. Γραμματεύς</i>	: Κωνσταντίνος Π. Χρήστου
<i>Ταμίας</i>	: Αθανάσιος Μιχαηλίδης
<i>Έφορος Βιβλιοθήκης</i>	: Αδελαΐς Ισμυρλιάδου
<i>Σύμβουλοι</i>	: Θεόδωρος Ι. Δαρδαβέσης Αθανάσιος Ε. Καραθανάσης Βενιαμίν Καρακωστανόγλου Δημήτριος Γαρούφας

© Copyright: ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ISBN: 978-960-9458-25-2

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡ. 108

ΠΡΩΤΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΕΙΣΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ - ΠΓΔΜ

Πρακτικά Ημερίδας, Δευτέρα 2 Ιουλίου 2018

Β' Έκδοση επαυξημένη

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προλόγισμα Προέδρου Ε.Μ.Σ.	9
Ψήφισμα Ε.Μ.Σ. Ιανουαρίου 2018 (Ελληνικά και Αγγλικά)	13
Ψήφισμα Ε.Μ.Σ. Ιουνίου 2018 (Ελληνικά και Αγγλικά)	17
Ψήφισμα Ε.Μ.Σ. Νοεμβρίου 2018 (Ελληνικά και Αγγλικά)	21
Κείμενο Συμφωνίας (Ελληνικά και Αγγλικά)	25
Πρόσκληση Ημερίδας	64
Αποτίμηση Συμφωνίας (Ελληνικά και Αγγλικά)	65
Εισηγήσεις Ημερίδας	
Νικόλαος Βασιλειάδης, Πρώτη Αποτίμηση της υπογραφείσης Συμφωνίας Ελλάδος - ΠΓΔΜ	73
Μιλτιάδης Χ. Σαρηγιαννίδης, Διπλωματικές και νομικές πτυχές της Συμφωνίας των Πρεσπών (17/6/2018)	79
Αναστάσιος Τάμης, Η «Συμφωνία των Πρεσπών» ως πράξη διεθνούς αναγνώρισης ενισχύει τον μακεδονοσλαβικό αλυτρωτισμό και την εθνική αυτοσυνειδησία και δημιουργεί διχοστασία μεταξύ Ελλάδας και ελληνικής Διασποράς	97
Ιάκωβος Μιχαηλίδης, Παρέμβαση	103
Εκδόσεις της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών: Αφορούν το Σκοπιανό Ζήτημα και βρίσκονται στη διάθεση του αναγνωστικού κοινού μέσω της Ιστοσελίδας της	105

ΠΡΟΛΟΓΙΣΜΑ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών (Ε.Μ.Σ.), πρωτοπόρος πάντα στον Αγώνα για την Ελληνικότητα της Μακεδονίας μας, καθ' όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων και των συζητήσεων της Ελληνικής Διπλωματίας με το κράτος των Σκοπίων, βρισκόταν σε επαγρύπνηση και αξιολογούσε τα διαδραματιζόμενα.

Άλλωστε είναι γνωστό ότι βασικότερη καταστατική αρχή της Εταιρείας μας αποτελεί η επιστημονική υπεράσπιση της ελληνικότητας της Μακεδονίας, καθώς και η ανάδειξη και η προβολή της μακραίωνης πολιτισμικής κληρονομιάς της. Στο πλαίσιο αυτό, ήδη από την ίδρυσή της, η Εταιρεία πρωτοπορεί επιστημονικά με τις ποικίλες εκδόσεις και παρεμβάσεις της, τις αναλύσεις και τις εισηγήσεις της που καταστατικώς υπερασπίζονται –και θα υπερασπίζονται εσαεί– τον παραπάνω κατεξοχόν εθνικό της στόχο.

Κατά τη γνώμη μας, αυτός πρέπει να είναι ο οδηγός μας, τόσο για το άμεσο όσο και για το απώτερο μέλλον: Η υπεράσπιση της Μακεδονίας μας. Η επεξεργασία δηλαδή μιας στρατηγικής, αυστηρά επιστημονικής, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι κανείς δεν θα αλλοιώσει την ιστορία και τον πολιτισμό της Μακεδονίας μας.

Όπως όλοι γνωρίζουν, από την πρώτη στιγμή που δημοσιεύθηκαν τα συμφωνηθέντα μεταξύ των δύο πλευρών, η Ε.Μ.Σ. προχώρησε σε μια πρώτη αποτίμηση και δήλωσε την αντίθεσή της, μένοντας πιστή στα από 16/1/2018 και 1/6/2018 Ψηφίσματά της.

Σε συνέχεια αυτής της πρώτης αξιολόγησης, το Διοικητικό Συμβούλιο αποφάσισε ομοφώνως τη διοργάνωση σε τακτά χρονικά διαστήματα Ημερίδων και άλλων δράσεων, οι οποίες θα αναλύσουν με επιστημονικό τρόπο τα επιμέρους και ιδιαίτερα ζητήματα της Συμφωνίας και θα διαμορφώσουν τις εκτιμήσεις των ειδικών.

Ένα μικρό πρώτο δείγμα αυτής της πρωτοβουλίας αποτέλεσε η πραγματοποίηση ειδικής Ημερίδας με σκοπό την πρώτη αποτίμηση μιας –εκ των προτέρων θα πούμε– κακής Συμφωνίας ανάμεσα στη χώρα μας και στα Σκόπια.

Η υπογραφείσα Συμφωνία προκάλεσε απόλυτα δικαιολογημένες αντιδράσεις μεταξύ των συμπολιτών μας. Μετά από δεκαετίες διαφιλονι-

κιών και διενέξεων ανάμεσα στις δύο χώρες, αλληπάλληλες διεργασίες και διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο του ΟΗΕ, η Ελλάδα δια της Συμφωνίας αυτής αναγνωρίζει το γειτονικό κράτος με την ονομασία «Βόρεια Μακεδονία» για όλες τις χρήσεις.

Υπάρχουν βέβαια και άλλα σημαντικά ζητήματα που για πρώτη φορά εμφανίζονται στο σκεπτικό της ελληνικής διπλωματίας. Θα αποφύγουμε όμως, για την οικονομία του χρόνου, την παράθεσή τους.

Στον πυρήνα της ελληνικής επιχειρηματολογίας, όλα τα προηγούμενα χρόνια, υπήρξε η αποφυγή της χρήσης του όρου «Μακεδονία» από την ονομασία του νέου κράτους, αφού σωστά κρίθηκε ότι ο Μακεδονισμός αποτελεί το όχημα του αλυτρωτισμού των Σκοπίων που επιτρέπει την ανιστόρητη λεηλασία του ιστορικού και πολιτισμικού παρελθόντος της Ελληνικής Μακεδονίας.

Αυτός ο πυρήνας της επιχειρηματολογίας είναι η βάση του δικού μας προβληματισμού μέχρι σήμερα. Γι' αυτό και θεωρούμε ότι οι παραπάνω εξελίξεις είναι αναμφίβολα αρνητικές. Αποτυπώνονται ήδη στα δύο Ψηφίσματα που εξέδωσε η Εταιρεία μας, καθώς και στις εκτιμήσεις της ειδικής επισημοτικής Επιτροπής που ορίστηκε γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο. Στη συνέχεια δε, οι εκτιμήσεις αυτές τέθηκαν υπ' όψιν του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας, τις οποίες και ενέκρινε ομόφωνα.

Είναι ήδη γνωστό, ότι η υπογραφείσα Συμφωνία θα τεθεί στη διάρκεια του φθινοπώρου προς έγκριση μέσω δημοψηφίσματος στα Σκόπια. Θα ακολουθήσει κύρωσή της από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και πραγματοποίηση συνταγματικών αλλαγών στη γείτονα χώρα. Ακολούθως, η Συμφωνία θα έρθει προς κύρωση από το Ελληνικό Κοινοβούλιο. Εδώ θα δοθεί –εάν χρειασθεί– ο υπέρ πάντων Αγών.

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών θα συνεχίσει να παρακολουθεί σε καθημερινή βάση τις εξελίξεις.

Σε αυτό το πλαίσιο, μια από τις πρώτες αντιδράσεις της θα είναι η επίδοση της συγκεκριμένης έκδοσης στον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας, με τη διαφωνία μας και τις αντιρρήσεις μας για τη Συμφωνία, όπως προέκυψαν από την πρώτη αποτίμησή της, αλλά και με βάση την αναγνώρισή της από τους ειδικούς.

Ως δεύτερο βήμα, η Εταιρεία μας σκοπεύει να πραγματοποιήσει σειρά διαλέξεων, στις οποίες θα προσκληθούν εξέχουσες προσωπικότητες –γνώστες του αντικειμένου εις βάθος– και θα αναλυθούν οι επερχόμενοι κίνδυνοι που ελλοχεύουν, αν τελικά η Βουλή των Ελλήνων επικυρώσει τη Συμφωνία.

Παράλληλα, η Ε.Μ.Σ. θα οργανώσει Ημερίδες, στις οποίες ειδικοί, επιφανείς από τον χώρο της Οικονομίας, του Δικαίου, του Εμπορίου, της Παιδείας και των Διεθνών Σχέσεων, θα αναλύσουν τα διάφορα προβλήματα που θα προκύψουν για την Ελλάδα, όπως λ.χ. τα σχολικά βιβλία, το ακανθώ-

δες ζήτημα των εμπορικών ονομασιών και επωνυμιών και της χρήσης τους κ.ά., αν κυρωθεί η Συμφωνία.

Επίσης, η Ε.Μ.Σ. σκοπεύει να διαθέσει σε ψηφιακή μορφή και σε ελεύθερη πρόσβαση, μέσω της ιστοσελίδας της, την εμβληματική έκδοσή της «Ιστορία της Μακεδονίας για παιδιά» για τη Α/θμια και Β/θμια Εκπαίδευση, ενώ εξετάζεται η μετάφρασή της στην αγγλική γλώσσα για τα παιδιά των Ομογενών.

Τέλος, στοχεύουμε να διαφωτίσουμε την ελληνική και τη διεθνή Κοινή Γνώμη, μέσω της ιστοσελίδας μας, με κείμενα γνώμης από έγκριτους επιστήμονες για τις παγίδες της συγκεκριμένης Συμφωνίας, ενώ ήδη, και πάλι μέσω της ιστοσελίδας μας, προσφέραμε ελεύθερα στο διαδίκτυο, σημαντικές εκδόσεις μας, οι οποίες σχετίζονται με το Σκοπιανό ζήτημα.

Να υπενθυμίσουμε ακόμη, πως στη διάθεση παντός ενδιαφερομένου βρίσκεται το σύνολο των εκδόσεών μας, που παρουσιάζονται στο Εκθετήριο βιβλίων της Εταιρείας, όπως και αυτές που διατίθενται προς μελέτη στη Βιβλιοθήκη μας.

Εν κατακλείδι, εμείς οι Μακεδόνες, πιστοί στα οράματα των προγόνων μας θα συνεχίσουμε τον ιερό μας Αγώνα, παρόντες και άγρυπνοι.

Όταν λέμε Μακεδονία, εννοούμε Ελλάδα!

*Βασίλειος Ν. Πάππας
Δρ Ιστορίας - Δικηγόρος - τ. Βουλευτής*

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΨΗΦΙΣΜΑ

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών υπερασπίζεται, από την ίδρυσή της το 1939, με επιστημονικά επιχειρήματα και την αδέκαστη Ιστορία, την Μακεδονία.

Ως επιστημονικό Ίδρυμα, με τα ικανά στελέχη της και την στήριξη των εταίρων της, προσέφερε και προσφέρει, πολλές φορές αφανώς, πολύτιμη βοήθεια στην Ελληνική Πολιτεία στην αντιμετώπιση των εθνικών θεμάτων. Αυτονόητα δεν ασκεί εξωτερική πολιτική. Οι τελευταίες εξελίξεις που αφορούν την ψευδωνυμία του γειτονικού κράτους ανησυχούν και προκαλούν την Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών να λάβει θέση.

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών ασφαλώς και τάσσεται υπέρ των σχέσεων καλής γειτονίας με τις όμορες χώρες. Τούτο το έχει δείξει εμπράκτως, έχοντας ενεργά συμβάλει στα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης.

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών παρακολουθεί με απόλυτη ικανοποίηση τα ψηφίσματα της Εκκλησίας της Ελλάδος, των τοπικών Αυτοδιοικήσεων της χώρας, των Ομογενειακών Οργανώσεων και άλλων κοινωνικών συσσωματώσεων υπέρ της Μακεδονίας. Παρακολουθεί μάλιστα με αισθήματα συγκίνησης την εκφρασμένη παντοιοτρόπως βούληση συμπτάντων των Μακεδόνων να μη δεχτούν τον σφετερισμό από την γείτονα της ιστορικής και πολιτισμικής κληρονομιάς της Μακεδονίας, που αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της Ελληνικής Ιστορίας. Γιατί η Μακεδονία ομιλεί με τα μνημεία της, τον βαρύτιμο αρχαιολογικό πλούτο της, τις θυσίες των Μακεδόνων και όλων των Ελλήνων, ότι είναι Ελληνική. Γιατί η Μακεδονία είναι η ψυχή του Ελληνισμού.

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών με το παρόν ψήφισμα εκφράζει την βαθύτατη ανησυχία της για την φημολογούμενη ονοματοδοσία του γειτονικού κράτους, που θα περιλαμβάνει το όνομα Μακεδονία ή παράγωγό του. Ενδεχόμενη ελληνική υποχώρηση θα ενισχύσει πάραυτα τον συνεχιζόμενο αλυτρωτισμό του κράτους, που διδάσκεται εμφαντικά στα σχολεία του και διαχέεται στην κοινωνία του.

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, εν όψει της διαπραγματεύσεως,

ΑΠΟΚΛΕΙΕΙ

παντελώς την άμεση ή έμμεση χρήση του ονόματος της Μακεδονίας και οποιουδήποτε παραγώγου της. Θεωρεί απαραίτητη την απάλειψη όλων των αλτρωτικών στοιχείων, την διαρρύθμιση της σχετικής διάταξης του Συντάγματος της γείτονος χώρας, με όλες τις επεκτατικές στις ελληνικές περιοχές βλέψεις και την απάλειψη των ίδιων αλτρωτικών στοιχείων από τα σχολικά βιβλία.

Θεωρούμε, επίσης, ότι μέγιστο πρόβλημα για την Ορθόδοξη Εκκλησία δημιουργεί η υφιστάμενη Σχισματική «Μακεδονική» Εκκλησία, η οποία δεν αναγνωρίζεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και τις λοιπές Αυτοκέφαλες Ορθόδοξες Εκκλησίες.

Ως εκ τούτου, η όποια παραχώρηση θα είναι μεγίστη ιστορική απάτη σε βάρος της Ελλάδος με συνακόλουθη τη συνέχιση του σκοπιανού αλτρωτισμού.

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, με το παρόν ψήφισμα, καλεί την Ελληνική Πολιτεία να πράξει το ιστορικό και πατριωτικό της καθήκον υπερασπιζόμενη την ιστορία και τον πολιτισμό της Μακεδονίας.

Το Διοικητικό Συμβούλιο

Θεσσαλονίκη, Τρίτη 16 Ιανουαρίου 2018

SOCIETY FOR MACEDONIAN STUDIES

RESOLUTION

Since its founding, in 1939, the Society for Macedonian Studies has defended Macedonia with sound, factual arguments and incorruptible History.

As a scientific institution, through its able staff and with the support of its associates it has, often unseen, provided invaluable assistance to the Greek State in addressing national issues, and continues to do so. Self-evidently, it does not conduct foreign policy. Concern about the latest developments with regard to the pseudonymity of the neighbouring state has spurred the Society for Macedonian Studies to adopt a position.

The Society for Macedonian Studies is most assuredly in favour of good relations with neighbouring states, as it has shown in practice with its active participation in trust-building measures.

The Society for Macedonian Studies is aware of and takes great satisfaction in the resolutions of the Church of Greece, the local government authorities of this country, the associations of Greeks abroad and other social organisations, in favour of Macedonia. It is particularly aware of and moved by the determination of all the Macedonians, expressed in so many ways, to refuse our neighbour's usurpation of the historical and cultural heritage of Macedonia, which is an inseparable part of Greek History. For Macedonia speaks through her monuments, her venerable archaeological wealth, the sacrifices of the Macedonians and all the Greeks, and she is Greek. For Macedonia is the soul of the Hellenic people.

With this resolution the Society for Macedonian Studies expresses its deep disquiet over the rumoured possibility that the neighbouring state will be given a name containing the word 'Macedonia' or a derivative of it. Any Greek concession on this point will forthwith reinforce that state's unremitting irredentism, which is blatantly taught in its schools and diffused throughout its society.

The Board of Directors of the Society for Macedonian Studies, in view of the negotiations,

EXCLUDES

emphatically and totally the direct or indirect use of the name ‘Macedonia’ or any derivative of it. It is considered essential that all traces of irredentism be expunged, that the relevant provision of that neighbouring state’s Constitution be revised, with all its expansionist designs on Greek regions, and that all mention of those same irredentist elements be removed from its schoolbooks.

We also consider that the existing schismatic “Macedonian” Church, which is not recognised by the Ecumenical Patriarchate and the other autocephalous Orthodox Churches, creates a major problem for the Orthodox Church.

Any concession will therefore be a major historical fraud at the expense of Greece, and will result in the continuation of Skopjan irredentism.

With this resolution the Society for Macedonian Studies calls upon the Greek State to do its historic and patriotic duty and defend the history and the culture of Macedonia.

The Board of Directors

Thessaloniki, Tuesday 16 January 2018

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΨΗΦΙΣΜΑ

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών εκφράζει την ανησυχία της για την εξέλιξη της διαπραγμάτευσης με την κυβέρνηση των Σκοπίων. Διαπιστώνεται βέβαια κάποια σχετική πρόοδος σε ορισμένα ζητήματα. Είναι πιθανόν το γειτονικό κράτος να αποδεχθεί την αναγκαιότητα της τροποποίησης του συντάγματός του, όπως και την ισχύ του νέου ονόματος για όλους, συμπεριλαμβανομένου και του εσωτερικού της χώρας του. Διαφαίνεται όμως ότι αυτά θα συνοδευθούν από τη συμφωνία σε ένα όνομα κοινής αποδοχής, το οποίο θα περιλαμβάνει το όνομα της Μακεδονίας με γεωγραφικό προσδιορισμό. Κατά συνέπεια, ανακύπτει το ερώτημα για το εάν η εθνική ταυτότητα και η γλώσσα των Σκοπίων θα χαρακτηρισθούν ως «μακεδονικές». Η ονομασία του κράτους και η εθνική ονομασία αποτελούν το πραγματικό όχημα του ψευδεπίγραφου «αλυτρωτισμού» των Σκοπίων, που στην πραγματικότητα είναι επεκτατισμός. Η υποχώρησή μας στο θέμα του ονόματος θα σημάνει την εκ μέρους μας αποδοχή ότι υπάρχει μακεδονικό κράτος και έθνος, το οποίο δεν μπορεί παρά να διεκδικήσει στο μέλλον το σύνολο των εδαφών, τα οποία θα θεωρεί δικά του.

Για όλα τα παραπάνω, η Ε.Μ.Σ. εμμένει στο από 16ης Ιανουαρίου 2018 Ψήφισμά της και

ΑΠΟΚΛΕΙΕΙ ΠΑΝΤΕΛΩΣ

α. Την εκχώρηση του ονόματος της Μακεδονίας με γεωγραφικό ή άλλο προσδιορισμό.

β. Την υποχώρηση της ελληνικής πλευράς για τη χρήση εκ μέρους της γείτονος χώρας εθνικής ταυτότητας και γλώσσας που να χαρακτηρίζονται ως «μακεδονικές».

ΖΗΤΕΙ

Από την ελληνική διπλωματία να απαιτήσει την απάλειψη όλων εκείνων των στοιχείων που προωθούν τον επεκτατισμό των Σκοπίων, όπως των σχετικών άρθρων του συντάγματος, βιβλίων και άλλων κειμένων, ως προϋπόθεση για την εξεύρεση τυχόν κοινά αποδεκτής λύσης στο θέμα του ονόματος.

Από την πολιτική ηγεσία της χώρας μας αναμένει να εκφέρει ενιαίο λόγο για την υπεράσπιση των Δικαιών της Μακεδονίας.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Θεσσαλονίκη, 1η Ιουνίου 2018

SOCIETY FOR MACEDONIAN STUDIES

RESOLUTION

The Society for Macedonian Studies expresses its concern regarding developments in the negotiations with the Government of Skopje. Some progress is certainly being made on certain issues. It is likely that the neighboring state will accept the need to make changes to its constitution as well as the need to adopt a new name that shall apply both internationally and for domestic use. It seems, however, that this is to be coupled with an agreement on an all-purpose appellation that includes the name *Macedonia* with a geographic designation. As a result, the question arises as to whether the national identity and language of the citizens of Skopje will be characterized as “Macedonian”. The official name of the state and nation comprise the main vehicle for Skopje’s spurious “irredentism”, which, in reality, is simply expansionism. Giving way on the issue of the name will mean that we accept that there is a Macedonian state and nation, which, in the future, can’t help but claim the whole territory which it believes to be rightfully theirs.

For all of the above reasons, the Society for Macedonian Studies firmly reiterates its resolution of 16 January 2018 and

UTTERLY REJECTS

- a. The concession of the name *Macedonia* through its assignation with geographical or other signifiers;
- b. The Greek side giving way with respect to the neighboring country’s employment of a national identity and language characterized as “Macedonian”.

WE THEREFORE REQUEST

That Greek diplomacy insists upon the removal of all such elements that might promote Skopje's expansionism, such as relevant articles in the state constitution, books and other texts – as a precondition for any possible mutually acceptable resolution of the name issue;

And that the political leadership of our country speaks with a unified voice to protect the rights of Macedonia.

THE BOARD OF DIRECTORS

Thessaloniki, 1st of June 2018

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΨΗΦΙΣΜΑ

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών στα Ψηφίσματά της, της 16ης Ιανουαρίου και της 1ης Ιουνίου 2018, έλαβε θέση εναντίον της παραχώρησης του ονόματος της Μακεδονίας στην ΠΓΔΜ, με οποιαδήποτε μορφή. Αποτιμώντας τη Συμφωνία των Πρεσπών, στις 22 Ιουνίου 2018, η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών επισήμανε ότι αυτή όχι μόνο παραχωρεί το όνομα, αλλά και αναγνωρίζει μακεδονική εθνικότητα και γλώσσα στη γείτονα χώρα.

Δυστυχώς, διαφαίνεται ότι και η περίφημη αναθεώρηση του Συντάγματος των Σκοπίων δεν θα ανταποκριθεί στην απαίτηση για εξοβελισμό των διατάξεων που θεσμοθετούν τον επεκτατισμό των Σκοπίων σε βάρος της χώρας μας.

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών εκφράζει τη βαθιά ανησυχία της για τις προτεινόμενες τροπολογίες που αφορούν σε αλλαγές του Συντάγματος της ΠΓΔΜ, όπως αυτές ανακοινώθηκαν από τον Πρωθυπουργό της γείτονος κ. Ζόραν Ζάεφ με βάση τις προβλέψεις της Συμφωνίας των Πρεσπών. Πιο συγκεκριμένα, η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών εκφράζει ενστάσεις για το γεγονός ότι το άρθρο 36 του Συντάγματος της ΠΓΔΜ, με βάση το οποίο η γειτονική χώρα εγγυάται δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης σε όλους όσοι συμμετείχαν στους αποκαλούμενους «μακεδονικούς εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες», δεν πρόκειται να αναθεωρηθεί.

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών επισημαίνει ότι το συγκεκριμένο άρθρο αποτελεί συστατικό στοιχείο του ιδεολογήματος του μακεδονισμού, με έντονες αλυτρωτικές διαστάσεις, αφού η έννοια των «εθνικοαπελευθερωτικών αγώνων» του γειτονικού λαού συνδέεται άμεσα με τις κατά το παρελθόν προσπάθειες διαφόρων εξωελλαδικών Κέντρων να αποσπάσουν τμήματα της ελληνικής επικράτειας τα οποία βρίσκονται στον γεωγραφικό χώρο της Μακεδονίας.

Επειδή η Συμφωνία των Πρεσπών θα δεσμεύσει τη χώρα μας σε ένα ανυπολόγιστης σημασίας εθνικό ζήτημα, η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών ζητεί τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος, προκειμένου το περιεχόμενο της Συμφωνίας των Πρεσπών να τεθεί στην κρίση του ελληνικού λαού.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Θεσσαλονίκη, Πέμπτη 8 Νοεμβρίου 2018

SOCIETY FOR MACEDONIAN STUDIES

RESOLUTION

The Society for Macedonian Studies, in its Resolutions of 16 January and 1 June 2018, took a position against the conceding of the name Macedonia to FYROM in any form. In its assessment of the Prespes Agreement on 22 June 2018, the Society for Macedonian Studies noted that the Agreement not only concedes the name but also recognizes a Macedonian nation and language in the neighbouring country.

Unfortunately, it appears that the famed revision of the Constitution of FYROM will not satisfy the demand to eliminate all the provisions that establish expansionism against our country.

The Society for Macedonian Studies wishes to express its deep concern for the proposed amendments to the Constitution of FYROM, as announced by the Prime Minister of the neighbouring country, Zoran Zaev, and as foreseen by the Prespes Agreement. Specifically, the Society for Macedonian Studies objects to the fact that Article 36 of the Constitution of FYROM, according to which the neighbouring country guarantees the right to social security to all those who participated in the so-called “Macedonian national liberation struggle”, will not be amended.

The Society for Macedonian Studies notes that this article is a component of the ideology of Macedonianism. It is profoundly irredentist as the concept of the neighbouring country’s “national liberation struggle” is directly connected to the past efforts of certain Centres outside of Greece to detach parts of Greek territory that are located within the geographical region of Macedonia.

Whereas the Prespes Agreement will commit our country on a national issue of exceptional importance, the Society for Macedonian Studies calls for a referendum, in order to put the Agreement before the Greek people.

THE BOARD OF DIRECTORS

Thessaloniki, Thursday 8th of November 2018

ΚΕΙΜΕΝΟ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ
(ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΑΓΓΛΙΚΑ)

ΣΥΜΦΩΝΙΑ

ΤΕΛΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΟΙ ΟΠΟΙΕΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΣΤΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ 817 (1993) ΚΑΙ 845 (1993), ΤΗ ΛΗΞΗ ΤΗΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΟΥ 1995, ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΔΡΑΙΩΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Το Πρώτο Μέρος, η Ελληνική Δημοκρατία (το «Πρώτο Μέρος») και το Δεύτερο Μέρος, που έγινε δεκτό στα Ηνωμένα Έθνη σύμφωνα με την απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών 47/225 της 8^{ης} Απριλίου 1993 (το «Δεύτερο Μέρος»), αναφερόμενα από κοινού ως «τα Μέρη»,

- Υπενθυμίζοντας τις αρχές και τους σκοπούς του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι του 1975, των σχετικών Πράξεων του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη («ΟΑΣΕ») και τις αξίες και αρχές του Συμβουλίου της Ευρώπης,
- Καθοδηγούμενα από το πνεύμα και τις αρχές της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών και της αξιοπρέπειας,
- Δεσμευόμενα από τις διατάξεις του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και ιδιαίτερα εκείνες που αναφέρονται στην υποχρέωση των Κρατών να απέχουν στις διεθνείς τους σχέσεις από την απειλή ή χρήση βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε Κράτους,
- Υπογραμμίζοντας την πλήρη δέσμευσή τους στις αρχές του απαραβίαστου των συνόρων και της εδαφικής ακεραιότητας των Κρατών όπως έχουν ενσωματωθεί στην Τελική Πράξη του Ελσίνκι του 1975,
- Ετιβεβαιώνοντας το υφιστάμενο σύνορο μεταξύ τους, ως ένα διαρκές διεθνές σύνορο,
- Συμφωνώντας απόλυτα για την ανάγκη ενίσχυσης της ειρήνης, της σταθερότητας, της ασφάλειας και την περαιτέρω προώθηση της συνεργασίας στη Νοτιανατολική Ευρώπη,
- Επιθυμώντας να ενισχύσουν ένα κλίμα εμπιστοσύνης και καλών γειτονικών σχέσεων στην περιοχή, να θέσουν μόνιμα τέλος σε οιοδήποτε εχθρικές συμπεριφορές που τυχόν επιμένουν και συμφωνώντας για την ανάγκη να απέχουν από κάθε είδος αλυτρωτισμό και αναθεωρητισμό,
- Υπενθυμίζοντας την υποχρέωσή τους, σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και το Διεθνές Δίκαιο, να μην παρεμβαίνουν, με οιοδήποτε πρόσχημα ή τρόπο στις εσωτερικές υποθέσεις και στη δικαιοδοσία του άλλου,

- **Υπογραμμίζοντας** επίσης τη σημασία της ανάπτυξης φιλικών σχέσεων μεταξύ των Κρατών και της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών,
- **Επιλύοντας** τις διαφορές σύμφωνα με τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας 817 (1993) της 7^{ης} Απριλίου 1993 και 845 (1993) της 18^{ης} Ιουνίου 1993, καθώς και το Άρθρο 5 της Ενδιάμεσης Συμφωνίας της 13^{ης} Σεπτεμβρίου 1995 με αξιοπρεπή και ουσιαστικό τρόπο, έχοντας κατά νου τη σπουδαιότητα του ζητήματος και τις ευαισθησίες κάθε Συμβαλλόμενου Μέρους,
- **Λαμβάνοντας υπόψη** την απόφαση της Γενικής Συνέλευσης 47/225 της 8^{ης} Απριλίου 1993,
- **Λαμβάνοντας υπόψη** την Ενδιάμεση Συμφωνία, το Μνημόνιο περί Πρακτικών Μέτρων της 13^{ης} Οκτωβρίου 1995, που υπεγράφη στο πλαίσιο της Ενδιάμεσης Συμφωνίας, το Μνημόνιο για την αμοιβαία εγκαθίδρυση Γραφείων Συνδέσμων στα Σκόπια και στην Αθήνα της 20^{ης} Οκτωβρίου 1995 καθώς επίσης και τη διαδικασία των Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης («ΜΟΕ»),
- **Τονίζοντας** την ισχυρή βούλησή τους για αμοιβαία φιλία, καλή γειτονία και εταιρική σχέση συνεργασίας,
- **Δεσμευόμενα** να ενισχύσουν, να διευρύνουν και να εμβαθύνουν τις διμερείς τους σχέσεις και να θέσουν σταθερά θεμέλια για την εδραίωση και τον σεβασμό των καλών γειτονικών σχέσεων και για την ανάπτυξη της συνολικής διμερούς τους συνεργασίας,
- **Επιδιώκοντας** να ενισχύσουν και να διευρύνουν τη διμερή συνεργασία και να την αναβαθμίσουν στο επίπεδο μιας στρατηγικής εταιρικής σχέσης στους τομείς της γεωργίας, της πολιτικής προστασίας, της άμυνας, της οικονομίας, της ενέργειας, του περιβάλλοντος, της βιομηχανίας, των υποδομών, των επενδύσεων, των πολιτικών σχέσεων, του τουρισμού, του εμπορίου, της διασυνοριακής συνεργασίας και των μεταφορών, επωφελούμενα από τα υπάρχοντα ΜΟΕ,

Συμφώνησαν ως ακολούθως :

ΜΕΡΟΣ 1

ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΠΕΡΙ ΤΟ ΟΝΟΜΑ, ΤΩΝ ΕΚΚΡΕΜΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΑΥΤΟ ΚΑΙ ΕΜΠΕΔΩΣΗ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΛΗΣ ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ

ΑΡΘΡΟ 1

1. Η παρούσα Συμφωνία είναι τελική και από τη θέση της σε ισχύ τερματίζει την Ενδιάμεση Συμφωνία μεταξύ των Μερών που υπεγράφη στη Νέα Υόρκη στις 13 Σεπτεμβρίου 1995.

2. Τα Μέρη αναγνωρίζουν ως δεσμευτικό το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων που διεξήχθησαν υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, στις οποίες και τα δύο Μέρη έχουν δεσμευθεί κατ' εφαρμογή των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών 817 (1993) και 845 (1993) καθώς επίσης και της Ενδιάμεσης Συμφωνίας του 1995.
3. Σε συνέχεια αυτών των διαπραγματεύσεων έχουν γίνει αμοιβαίως αποδεκτά και συμφωνήθηκαν τα ακόλουθα:
  - α) Το επίσημο όνομα του Δεύτερου Μέρους θα είναι «Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας», το οποίο θα είναι το συνταγματικό όνομα του Δεύτερου Μέρους και θα χρησιμοποιείται *erga omnes*, όπως προβλέπεται στην παρούσα Συμφωνία. Το σύντομο όνομα του Δεύτερου Μέρους θα είναι «Βόρεια Μακεδονία».
  - β) Η ιθαγένεια του Δεύτερου Μέρους θα είναι Μακεδονική/πολίτης της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας, όπως αυτή θα εγγράφεται σε όλα τα ταξιδιωτικά έγγραφα.
  - γ) Η επίσημη γλώσσα του Δεύτερου Μέρους θα είναι η «Μακεδονική γλώσσα», όπως αναγνωρίστηκε από την Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Τυποποίηση των Γεωγραφικών Ονομάτων, που διεξήχθη στην Αθήνα το 1977, και περιγράφεται στο Άρθρο 7 (3) και (4) της παρούσας Συμφωνίας.
  - δ) Οι όροι «Μακεδονία» και «Μακεδόνας» έχουν την έννοια που αποδίδεται στο Άρθρο 7 της παρούσας Συμφωνίας.
  - ε) Οι κωδικοί χώρας για τις πινακίδες αυτοκινήτων του Δεύτερου Μέρους θα είναι NM και NMK. Για όλους τους άλλους σκοπούς, κωδικοί χώρας παραμένουν οι MK και MKD, όπως επισήμως αποδόθηκαν από τον Διεθνή Οργανισμό Τυποποίησης (ΔΟΤ).
  - ζ) Ο επιθετικός προσδιορισμός για το Κράτος, τα επίσημα όργανά του, και τις άλλες δημόσιες οντότητες θα ευθυγραμμίζεται με το επίσημο όνομα του Δεύτερου Μέρους ή το σύντομο όνομα, ήτοι, «της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας» ή «της Βόρειας Μακεδονίας». Άλλες χρήσεις επιθέτου, περιλαμβανομένων εκείνων που αναφέρονται σε ιδιωτικές οντότητες και δρώντες, που δεν έχουν σχέση με το Κράτος και τις δημόσιες οντότητες, δεν έχουν συσταθεί με νόμο και δεν απολαμβάνουν οικονομικής υποστήριξης από το Κράτος για δραστηριότητες στο εξωτερικό, δύναται να ευθυγραμμίζονται με το Άρθρο 7 (3) και (4). Η χρήση επιθέτου για δραστηριότητες δύναται να ευθυγραμμίζεται με το Άρθρο 7 (3) και (4). Τούτο δεν επηρεάζει τη διαδικασία που καθιερώθηκε με το Άρθρο 1 (3) (θ) και τα σύνθετα ονόματα των πόλεων που υφίστανται κατά την ημερομηνία υπογραφής της παρούσας Συμφωνίας.

η) Το Δεύτερο Μέρος θα υιοθετήσει το «Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας» ως το επίσημο όνομά του και τις ορολογίες που αναφέρονται στο Άρθρο 1(3) μέσω της εσωτερικής του διαδικασίας του που είναι και δεσμευτική και αμετάκλητη, και συνεπάνεται την τροποποίηση του Συντάγματος όπως συμφωνήθηκε στην παρούσα Συμφωνία.

θ) Σε σχέση με τα προαναφερόμενα όνομα και ορολογίες στις εμπορικές ονομασίες (commercial names), τα εμπορικά σήματα και τις επωνυμίες (trademarks και brand names), τα Μέρη συμφωνούν να υποστηρίξουν και να ενθαρρύνουν τις επιχειρηματικές κοινότητές τους να θεσμοθετήσουν έναν ειλικρινή, δομημένο και με καλή πίστη διάλογο, στο πλαίσιο του οποίου θα επιδιώξουν και θα βρουν αμοιβαίως αποδεκτές λύσεις στα θέματα που πηγάζουν από τις εμπορικές ονομασίες (commercial names), τα εμπορικά σήματα και τις επωνυμίες (trademarks και brand names), και όλα τα σχετικά ζητήματα σε διμερές και διεθνές επίπεδο. Για την υλοποίηση των προαναφερόμενων προνοιών, θα δημιουργηθεί μία διεθνής ομάδα ειδικών η οποία θα αποτελείται από εκπροσώπους των δύο Κρατών στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης («ΕΕ») με την κατάλληλη συνεισφορά των Ηνωμένων Εθνών και του ΔΟΤ. Αυτή η ομάδα ειδικών θα συγκροτηθεί εντός του 2019 και θα ολοκληρώσει την εργασία της εντός τριών ετών. Τίποτα στο Άρθρο 1 (3) (θ) δεν θα επηρεάσει την παρούσα εμπορική χρήση μέχρις ότου εξευρεθεί αμοιβαία συμφωνία όπως προβλέπεται σε αυτό το υπο-τιμήμα.

4. Με την υπογραφή της παρούσας Συμφωνίας, τα Μέρη θα προβούν στα ακόλουθα βήματα:

α) Το Δεύτερο Μέρος, χωρίς καθυστέρηση, θα καταθέσει τη Συμφωνία στο Κοινοβούλιο του για κύρωση.

β) Σε συνέχεια της κύρωσης της παρούσας Συμφωνίας από το Κοινοβούλιο του Δεύτερου Μέρους, το Δεύτερο Μέρος θα γνωστοποιήσει στο Πρώτο Μέρος ότι το Κοινοβούλιο του έχει κυρώσει τη Συμφωνία.

γ) Το Δεύτερο Μέρος, εφόσον το αποφασίσει, θα διεξάγει δημοψήφισμα.

δ) Το Δεύτερο Μέρος θα ξεκινήσει τη διαδικασία των συνταγματικών τροποποιήσεων όπως προβλέπεται στην παρούσα Συμφωνία.

ε) Το Δεύτερο Μέρος θα ολοκληρώσει *in toto* τις συνταγματικές τροποποιήσεις έως το τέλος του 2018.

ζ) Μόλις το Δεύτερο Μέρος γνωστοποιήσει την ολοκλήρωση των προαναφερόμενων συνταγματικών τροποποιήσεων και όλων των εσωτερικών νομικών διαδικασιών του προκειμένου να τεθεί σε ισχύ η παρούσα Συμφωνία, το Πρώτο Μέρος θα κυρώσει χωρίς καθυστέρηση την παρούσα Συμφωνία.

5. Από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, τα Μέρη θα χρησιμοποιούν το όνομα και τις ορολογίες του Άρθρου 1(3) σε όλους τους σχετικούς διεθνείς, πολυμερείς και περιφερειακούς Οργανισμούς, θεσμούς και fora, περιλαμβανομένων όλων των συναντήσεων και αλληλογραφίας, και σε όλες τις διμερείς σχέσεις τους με όλα τα Κράτη-Μέλη των Ηνωμένων Εθνών.
6. Ειδικότερα, από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, το Δεύτερο Μέρος θα:
  - α) Γνωστοποιήσει σε όλους τους διεθνείς, πολυμερείς και περιφερειακούς Οργανισμούς, θεσμούς και fora στους οποίους είναι μέλος ότι τέθηκε σε ισχύ η παρούσα Συμφωνία, και θα ζητήσει όλοι αυτοί οι Οργανισμοί, θεσμοί και fora στο εξής να υιοθετήσουν και να χρησιμοποιούν το όνομα και τις ορολογίες που αναφέρονται στο Άρθρο 1(3) της παρούσας Συμφωνίας για όλες τις χρήσεις και για όλους τους σκοπούς. Και τα δύο Μέρη επίσης θα αναφέρονται στο Δεύτερο Μέρος σύμφωνα με το Άρθρο 1(3) σε όλες τις επικοινωνίες τους προς, με και εντός αυτών των Οργανισμών, θεσμών και fora.
  - β) Γνωστοποιήσει σε όλα τα Κράτη-Μέλη των Ηνωμένων Εθνών τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας και θα ζητήσει από αυτά να υιοθετήσουν και να χρησιμοποιούν το όνομα και τις ορολογίες που αναφέρονται στο Άρθρο 1(3) της παρούσας Συμφωνίας για όλες τις χρήσεις και όλους τους σκοπούς, περιλαμβανομένων όλων των διμερών σχέσεών τους και επικοινωνιών.
7. Από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας και με την επιφύλαξη των διατάξεων του Άρθρου 1(9) και (10), οι όροι «Μακεδονία», «Δημοκρατία της Μακεδονίας», «ΠΓΔ της Μακεδονίας», «ΠΓΔ Μακεδονίας» σε μεταφρασμένη ή αμετάφραστη εκδοχή, καθώς και το προσωρινό όνομα «η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας» και το ακρωνύμιο «πΓΔΜ» θα σταματήσουν να χρησιμοποιούνται για να αναφέρονται στο Δεύτερο Μέρος σε οιοδήποτε επίσημο πλαίσιο.
8. Από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας και λαμβάνοντας υπόψη το Άρθρο 1(9) και (10), τα Μέρη θα χρησιμοποιούν το όνομα και τις ορολογίες του Άρθρου 1(3) για όλες τις χρήσεις και για όλους τους σκοπούς *erga omnes*, ήτοι, εσωτερικά, σε όλες τις διμερείς σχέσεις τους και σε όλους τους περιφερειακούς και διεθνείς Οργανισμούς και θεσμούς.
9. Από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, το Δεύτερο Μέρος χωρίς καθυστέρηση σύμφωνα με τη χρηστή διοικητική πρακτική θα πάρει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε οι αρμόδιες Αρχές της χώρας στο εξής εσωτερικά να χρησιμοποιούν το όνομα και τις ορολογίες του Άρθρου 1(3) της παρούσας Συμφωνίας σε όλα τα νέα επίσημα έγγραφα, αλληλογραφία και συναφές υλικό.
10. Σε ό,τι αφορά την εγκυρότητα των υφιστάμενων εγγράφων και υλικού που εκδόθηκαν από τις Αρχές του Δεύτερου Μέρους, τα Μέρη συμφωνούν ότι θα υπάρξουν δύο μεταβατικές περίοδοι, μία «τεχνική» και μία «πολιτική»;

α) Η «τεχνική» μεταβατική περίοδος θα αφορά όλα τα επίσημα έγγραφα και υλικό της Δημόσιας Διοίκησης του Δεύτερου Μέρους για διεθνή χρήση και εκείνα για εσωτερική χρήση που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο εξωτερικό. Αυτά τα έγγραφα και υλικό θα ανανεώνονται σύμφωνα με το όνομα και τις ορολογίες που αναφέρονται στο Άρθρο 1(3) της παρούσας Συμφωνίας εντός πέντε ετών από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, το αργότερο.

β) Η «πολιτική» μεταβατική περίοδος θα αφορά όλα τα έγγραφα και υλικό αποκλειστικά για εσωτερική χρήση στο Δεύτερο Μέρος. Η έκδοση των εγγράφων και υλικού που εμπίπτουν σε αυτή την κατηγορία σύμφωνα με το Άρθρο 1(3) θα ξεκινά στο άνοιγμα κάθε διαπραγματευτικού κεφαλαίου της ΕΕ στο συναφές πεδίο, και θα ολοκληρωθεί εντός πέντε ετών από τότε.

11. Οι διαδικασίες για την ταχεία τροποποίηση του Συντάγματος του Δεύτερου Μέρους, προκειμένου να υλοποιηθούν πλήρως οι διατάξεις της παρούσας Συμφωνίας, θα ξεκινήσουν με την κύρωση της παρούσας Συμφωνίας από το Κοινοβούλιό του ή σε συνέχεια δημοψηφίσματος, εάν το Δεύτερο Μέρος αποφασίσει να το διεξαγάγει.
12. Το όνομα και οι ορολογίες όπως αναφέρονται στο Άρθρο 1 της παρούσας Συμφωνίας θα ενσωματωθούν στο Σύνταγμα του Δεύτερου Μέρους. Η αλλαγή αυτή θα γίνει *en bloc* με μία τροποποίηση. Κατ' εφαρμογή αυτής της τροποποίησης, το όνομα και οι ορολογίες θα αλλάξουν αντιστοίχως σε όλα τα άρθρα του Συντάγματος. Επιπροσθέτως, το Δεύτερο Μέρος θα προβεί στις κατάλληλες τροποποιήσεις του Προοιμίου, του Άρθρου 3 και του Άρθρου 49, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας αναθεώρησης του Συντάγματος.
13. Σε περίπτωση σφαλμάτων, λαθών, παραλείψεων στην ορθή αναφορά του ονόματος και των ορολογιών που αναφέρονται στο Άρθρο 1(3) της παρούσας Συμφωνίας στο πλαίσιο των διεθνών, πολυμερών και περιφερειακών Οργανισμών, θεσμών, αλληλογραφίας, συναντήσεων και fora καθώς και σε όλες τις διμερείς σχέσεις του Δεύτερου Μέρους με τρίτα Κράτη και οντότητες, οιοδήποτε από τα Μέρη δύναται να ζητήσει την άμεση διόρθωσή τους και την αποφυγή παρόμοιων σφαλμάτων στο μέλλον.

ΑΡΘΡΟ 2

1. Το Πρώτο Μέρος συμφωνεί να μην αντιταχθεί στην υποψηφιότητα ή την ένταξη του Δεύτερου Μέρους, υπό το όνομα και τις ορολογίες του Άρθρου 1 (3) της παρούσας Συμφωνίας, σε διεθνείς, πολυμερείς και περιφερειακούς Οργανισμούς και θεσμούς, όπου το Πρώτο Μέρος είμαι μέλος.

2. Το Δεύτερο Μέρος θα επιδιώκει ένταξη σε διεθνείς, πολυμερείς και περιφερειακούς Οργανισμούς και θεσμούς υπό το όνομα και τις ορολογίες του Άρθρου 1 (3) της παρούσας Συμφωνίας.
3. Από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας κατ' εφαρμογήν του Άρθρου 1 αυτής, το Πρώτο Μέρος θα κυρώσει οποιαδήποτε Συμφωνία εισδοχής του Δεύτερου Μέρους σε διεθνείς Οργανισμούς, στους οποίους το Πρώτο Μέρος είναι μέλος.
4. Ειδικότερα αναφορικά με τις διαδικασίες ενσωμάτωσης του Δεύτερου Μέρους στην ΕΕ και τον Οργανισμό Βορειοατλαντικού Συμφώνου (ΝΑΤΟ), τα ακόλουθα θα ισχύσουν:
  - α. Το Δεύτερο Μέρος θα επιδιώξει ένταξη στο ΝΑΤΟ και την ΕΕ υπό το όνομα και τις ορολογίες του Άρθρου 1 της παρούσας Συμφωνίας. Η ένταξη στο ΝΑΤΟ και την ΕΕ θα λάβει χώρα υπό το ίδιο όνομα και ορολογίες.
  - β. Με τη λήψη της γνωστοποίησης της κύρωσης της παρούσας Συμφωνίας από το Κοινοβούλιο του Δεύτερου Μέρους, το Πρώτο Μέρος χωρίς καθυστέρηση :
    - (i) θα γνωστοποιήσει στον Πρόεδρο του Συμβουλίου της ΕΕ ότι υποστηρίζει την έναρξη των ενταξιακών στην ΕΕ διαπραγματεύσεων του Δεύτερου Μέρους υπό το όνομα και τις ορολογίες του Άρθρου 1 της παρούσας Συμφωνίας.
    - (ii) θα γνωστοποιήσει στο Γενικό Γραμματέα του ΝΑΤΟ ότι υποστηρίζει να απευθυνθεί από το ΝΑΤΟ προς το Δεύτερο Μέρος πρόσκληση ένταξης. Η εν λόγω υποστήριξη εκ μέρους του Πρώτου Μέρους τελεί υπό τους όρους, πρώτον, της έκβασης δημοψηφίσματος συνάδουσας με την παρούσα Συμφωνία, εάν το Δεύτερο Μέρος αποφασίσει τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος και, δεύτερον, της ολοκλήρωσης των συνταγματικών τροποποιήσεων, που προβλέπονται στην παρούσα Συμφωνία. Με τη λήψη της γνωστοποίησης από το Δεύτερο Μέρος αναφορικά με την ολοκλήρωση όλων των εσωτερικών νομικών διαδικασιών του για τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, περιλαμβανομένου ενδεχόμενου εθνικού δημοψηφίσματος με έκβαση συνάδουσα με την παρούσα Συμφωνία και με την ολοκλήρωση των τροποποιήσεων στο Σύνταγμα του Δεύτερου Μέρους, το Πρώτο Μέρος θα κυρώσει το Πρωτόκολλο για την ένταξη του Δεύτερου Μέρους στο ΝΑΤΟ. Η εν λόγω κυρωτική διαδικασία θα ολοκληρωθεί μαζί με τη διαδικασία κύρωσης της παρούσας Συμφωνίας.

ΑΡΘΡΟ 3

1. Τα Μέρη δια της παρούσας επιβεβαιώνουν το υφιστάμενο κοινό τους σύνορο ως ισχυρό και απαραβίαστο διεθνές σύνορο. Κανένα από τα Μέρη δεν θα εκφράσει ή υποστηρίξει οιοδήποτε διεκδικήσεις για οιοδήποτε τμήμα της επικράτειας του

άλλου Μέρους ή διεκδικήσεις για αλλαγή στο υφιστάμενο κοινό τους σύνορο. Επιπροσθέτως, κανένα από τα Μέρη δεν θα υποστηρίξει οιοσδήποτε παρόμοιες διεκδικήσεις που μπορεί να εγερθούν από οιοδήποτε τρίτο μέρος.

2. Έκαστο Μέρος δεσμεύεται να σέβεται την κυριαρχία, την εδαφική ακεραιότητα και την πολιτική ανεξαρτησία του άλλου Μέρους. Κανένα από τα Μέρη δεν θα υποστηρίξει οιοσδήποτε δράσεις οιοδήποτε τρίτου μέρους που βάλλουν κατά της κυριαρχίας, της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας του άλλου Μέρους.
3. Τα Μέρη θα απέχουν, σύμφωνα με τους στόχους και τις Αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, από την απειλή ή χρήση βίας, περιλαμβανομένης της απειλής ή χρήσης βίας που αποσκοπεί στην παραβίαση του υφισταμένου κοινού συνόρου τους.
4. Τα Μέρη δεσμεύονται να μην επιχειρούν, υποκινούν, υποστηρίζουν και/ ή ανέχονται οιοδήποτε πράξεις ή δραστηριότητες μη φιλικού χαρακτήρα κατά του άλλου Μέρους. Κανένα από τα Μέρη δεν θα επιτρέπει να χρησιμοποιείται η επικράτειά του κατά του άλλου Μέρους από οιοδήποτε τρίτο κράτος, Οργανισμό, ομάδα ή άτομο που προβαίνει ή αποπειράται να προβεί σε ανατρεπτικές, αποσχιστικές δράσεις ή δράσεις ή δραστηριότητες που απειλούν καθ' οιοδήποτε τρόπο την ειρήνη, τη σταθερότητα ή την ασφάλεια του άλλου Μέρους. Έκαστο Μέρος θα κοινοποιεί άμεσα στο άλλο Μέρος οιαδήποτε πληροφορία κατέχει αναφορικά με οιοδήποτε παρόμοιες πράξεις ή προθέσεις.

ΑΡΘΡΟ 4

1. Έκαστο Μέρος δια της παρούσης αναλαμβάνει τη δέσμευση και επίσημα δηλώνει ότι τίποτα στο Σύνταγμά του, όπως ισχύει σήμερα ή θα τροποποιηθεί στο μέλλον, μπορεί ή θα μπορούσε να ερμηνευθεί ότι αποτελεί ή θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για οποιαδήποτε διεκδίκηση οιασδήποτε περιοχής δεν περιλαμβάνεται στα υφιστάμενα διεθνή του σύνορα,
2. Έκαστο Μέρος δεσμεύεται να μην προβαίνει σε ή επιτρέπει οιοδήποτε αλυτρωτικές δηλώσεις και δεν θα υιοθετεί οιοσδήποτε παρόμοιες δηλώσεις από εκείνους που φέρονται να δρουν για λογαριασμό ή για το συμφέρον του Μέρους,
3. Έκαστο Μέρος δεσμεύεται δια της παρούσης και επίσημα δηλώνει ότι τίποτα στο Σύνταγμά του όπως ισχύει σήμερα ή θα τροποποιηθεί στο μέλλον, μπορεί ή θα μπορούσε να ερμηνευθεί ότι αποτελεί ή θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις του άλλου Μέρους σε οιαδήποτε μορφή και για οιοδήποτε λόγο, περιλαμβανομένης της προστασίας του καθεστώτος και των δικαιωμάτων οιοσδήποτε προσώπων δεν είναι πολίτες του.

ΑΡΘΡΟ 5

1. Κατά τη διεξαγωγή των υποθέσεών τους τα Μέρη θα καθοδηγούνται από το πνεύμα και τις αρχές της δημοκρατίας, των θεμελιωδών ελευθεριών, τον σεβασμό των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας του ανθρώπου και το κράτος δικαίου, σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, την Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων¹, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών², τη Διεθνή Σύμβαση για την Εξάλειψη κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων³, τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού⁴, την Τελική Πράξη του Ελσίνκι, το Κείμενο της Συνάντησης της Κοπεγχάγης για την Ανθρώπινη Διάσταση της Διάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ) την Χάρτα των Παρισίων για μια Νέα Ευρώπη και άλλες διεθνείς συμφωνίες και πράξεις στις οποίες είναι συμβαλλόμενα μέρη και τα δύο Μέρη,
2. Καμία από τις διατάξεις των κειμένων που παρατίθενται στην ανωτέρω παράγραφο 1 δεν θα ερμηνευθεί ως παρέχουσα οποιοδήποτε δικαίωμα σε κανένα Μέρος για δράση αντίθετη προς τους σκοπούς και τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών ή της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι, συμπεριλαμβανομένης της αρχής της εδαφικής ακεραιότητας των Κρατών.

ΑΡΘΡΟ 6

1. Με στόχο την ενίσχυση των φιλικών διμερών σχέσεων κάθε Μέρος θα λάβει αμέσως αποτελεσματικά μέτρα προκειμένου να απαγορεύσει εχθρικές δραστηριότητες, ενέργειες ή προπαγάνδα από κρατικές υπηρεσίες ή υπηρεσίες αμέσως ή εμμέσως ελεγχόμενες από το κράτος και για την πρόληψη δραστηριοτήτων που πιθανόν να υποδαυλίζουν τον σωβινισμό, την εχθρότητα, τον αλυτρωτισμό και τον αναθεωρητισμό εναντίον του άλλου Μέρους. Εάν συμβούν τέτοιου είδους δραστηριότητες, τα Μέρη θα λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα.
2. Έκαστο Μέρος θα λάβει αμελλητί αποτελεσματικά μέτρα για να αποθαρρύνει και να αποτρέπει την εκδήλωση πράξεων από ιδιωτικούς φορείς που πιθανόν υποδαυλίζουν την βία, το μίσος ή την εχθρότητα εναντίον του άλλου μέρους. Εάν ένας ιδιωτικός φορέας στο έδαφος ενός Μέρους εμπλακεί σε τέτοιου είδους

¹ Ηνωμένα Έθνη, *Επίσημα Αρχεία της Γενικής Συνέλευσης, Τρίτη Σύνοδος*, Μέρος Ι, σελ. 71

² Ηνωμένα Έθνη, *Συλλογή Συνθηκών*, τόμος 213, σελ. 221

³ *Ibid*, τόμος 660, σελ. 195

⁴ *Ibid*, τόμος 1577, Αρ. 1-27531

δραστηριότητες χωρίς να το γνωρίζει αυτό το Μέρος, αυτό το Μέρος, μόλις λάβει γνώση αυτών των ενεργειών, θα λάβει αμελλητί όλα τα απαραίτητα μέτρα που του παρέχει ο νόμος.

3. Έκαστο Μέρος θα αποτρέπει και θα αποθαρρύνει ενέργειες, περιλαμβανομένων των προπαγανδιστικών, από ιδιωτικούς φορείς που πιθανόν υποδαυλίζουν τον σωβινισμό, την εχθρότητα, τον αλυτρωτισμό και τον αναθεωρητισμό ενάντια στο άλλο Μέρος.

ΑΡΘΡΟ 7

1. Τα Μέρη αναγνωρίζουν ότι η εκατέρωθεν αντίληψή τους ως προς τους όρους «Μακεδονία» και «Μακεδόνας» αναφέρεται σε διαφορετικό ιστορικό πλαίσιο και πολιτιστική κληρονομιά.
2. Αναφορικά με το Πρώτο Μέρος, με αυτούς τους όρους νοούνται όχι μόνο η περιοχή και ο πληθυσμός της βόρειας περιοχής του Πρώτου Μέρους, αλλά και τα χαρακτηριστικά τους, καθώς και ο Ελληνικός πολιτισμός, η ιστορία, η κουλτούρα και η κληρονομιά αυτής της περιοχής από την αρχαιότητα έως σήμερα.
3. Αναφορικά με το Δεύτερο Μέρος, με αυτούς τους όρους νοούνται η επικράτεια, η γλώσσα, ο πληθυσμός και τα χαρακτηριστικά τους, με τη δική τους ιστορία, πολιτισμό και κληρονομιά, διακριτώς διαφορετικά από αυτά που αναφέρονται στο Άρθρο 7(2).
4. Το Δεύτερο Μέρος σημειώνει ότι η επίσημη γλώσσα του, η Μακεδονική γλώσσα, ανήκει στην ομάδα των Νότιων Σλαβικών γλωσσών. Τα Μέρη σημειώνουν ότι η επίσημη γλώσσα και τα άλλα χαρακτηριστικά του Δεύτερου Μέρους δεν έχουν σχέση με τον αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό, την ιστορία, την κουλτούρα και την κληρονομιά της βόρειας περιοχής του Πρώτου Μέρους.
5. Τίποτα στην παρούσα Συμφωνία δεν αποσκοπεί στο να υποτιμήσει καθ' οιονδήποτε τρόπο, ή να αλλοιώσει ή να επηρεάσει τη χρήση από τους πολίτες εκάστου Μέρους.

ΑΡΘΡΟ 8

1. Εάν οιοδήποτε από τα Μέρη πιστεύει ότι ένα ή περισσότερα σύμβολα τα οποία συνιστούν μέρος της ιστορικής ή πολιτιστικής κληρονομιάς του χρησιμοποιείται από το άλλο Μέρος, θα θέσει υπ' όψιν του άλλου Μέρους τη χρήση την οποία επικαλείται, και το άλλο Μέρος θα προβεί στις κατάλληλες διορθωτικές ενέργειες

για να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το ζήτημα και να διασφαλίσει τον σεβασμό στην προαναφερόμενη κληρονομιά.

2. Εντός έξι μηνών από τη θέση σε ισχύ της παρούσης Συμφωνίας, το Δεύτερο Μέρος θα επανεξετάσει το καθεστώς των μνημείων, δημόσιων κτιρίων και υποδομών στην επικράτειά του, και στο μέτρο που αυτά αναφέρονται καθ' οιονδήποτε τρόπο στην αρχαία Ελληνική ιστορία και πολιτισμό που συνιστούν αναπόσπαστο συστατικό της ιστορικής ή πολιτιστικής κληρονομιάς του Πρώτου Μέρους, θα προβεί στις κατάλληλες διορθωτικές ενέργειες για να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το ζήτημα και να διασφαλίσει τον σεβασμό στην προαναφερόμενη κληρονομιά.
3. Το Δεύτερο Μέρος δεν θα χρησιμοποιήσει ξανά καθ' οιονδήποτε τρόπο και σε όλες τις μορφές του το σύμβολο που πριν απεικονιζόταν στην προηγούμενη εθνική σημαία του. Εντός έξι μηνών από τη θέση σε ισχύ της παρούσης Συμφωνίας, το Δεύτερο Μέρος θα προβεί στην αφαίρεση του συμβόλου που απεικονιζόταν στην προηγούμενη εθνική σημαία του από όλους τους δημόσιους χώρους και δημόσιες χρήσεις στην επικράτειά του. Αρχαιολογικά τεχνουργήματα δεν εντάσσονται στο πεδίο αυτής της πρόνοιας.
4. Έκαστο Μέρος δεσμεύεται από τις συστάσεις της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για την Τυποποίηση των Γεωγραφικών Ονομάτων σε σχέση με τη χρήση των επίσημων γεωγραφικών ονομάτων και τοπωνυμίων στην επικράτεια του άλλου Μέρους δίδοντας με αυτόν τον τρόπο προτεραιότητα στη χρήση των ενδωνύμων έναντι των εξωνύμων.
5. Εντός ενός μηνός από τη θέση σε ισχύ της παρούσης Συμφωνίας, τα Μέρη θα συγκροτήσουν με ανταλλαγή διπλωματικών διακοινώσεων, στη βάση της ισότητας, μία Κοινή Διεπιστημονική Επιτροπή Εμπειρογνομόνων σε ιστορικά, αρχαιολογικά και εκπαιδευτικά θέματα, για να εξετάσει την αντικειμενική, επιστημονική ερμηνεία των ιστορικών γεγονότων βασισμένη σε αυθεντικές, στοιχειοθετημένες και επιστημονικά στέρεες ιστορικές πηγές και αρχαιολογικά ευρήματα. Οι εργασίες της Επιτροπής θα τελούν υπό την επίβλεψη των Υπουργείων Εξωτερικών των Μερών σε συνεργασία με άλλες αρμόδιες εθνικές αρχές. Η Επιτροπή θα εξετάσει και, εφόσον θεωρήσει κατάλληλο, θα αναθεωρήσει οιαδήποτε σχολικά εγχειρίδια και βοηθητικό σχολικό υλικό όπως χάρτες, ιστορικούς άτλαντες, οδηγούς διδασκαλίας που χρησιμοποιούνται σε έκαστο από τα Μέρη, σύμφωνα με τις αρχές και τους σκοπούς της ΟΥΝΕΣΚΟ και του Συμβουλίου της Ευρώπης. Για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή θα θέσει συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα ώστε να διασφαλισθεί ότι σε έκαστο από τα Μέρη κανένα σχολικό εγχειρίδιο ή βοηθητικό σχολικό υλικό σε χρήση τη χρονιά μετά την υπογραφή της παρούσης Συμφωνίας δεν περιέχει αλυτρωτικές/αναθεωρητικές αναφορές. Η Επιτροπή επίσης θα εξετάσει οιασδήποτε νέες εκδόσεις σχολικών εγχειριδίων και βοηθητικού σχολικού υλικού όπως προβλέπεται σε αυτό το Άρθρο. Η Επιτροπή θα συνεδριάζει τακτικά, τουλάχιστον

δύο φορές ετησίως, και θα υποβάλει μία Ετήσια Έκθεση για τις δραστηριότητες και τις συστάσεις της προκειμένου να εγκριθούν από το Ανώτατο Συμβούλιο Συνεργασίας, όπως αυτό θα συσταθεί κατ' εφαρμογή του Άρθρου 12.

6. Τα Μέρη αναγνωρίζουν ότι οι προαναφερόμενες αμοιβαίες αποδεκτές λύσεις οι οποίες προέκυψαν από τις διαπραγματεύσεις θα συμβάλλουν στην οριστική εδραίωση σχέσεων ειρήνης και καλής γειτονίας στην περιοχή, σύμφωνα με τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών 817 (1993) και 845 (1993).

ΜΕΡΟΣ 2

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΚΑΙ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΜΕΡΩΝ

ΑΡΘΡΟ 9

1. Τα Μέρη συμφωνούν ότι η στρατηγική τους συνεργασία θα επεκταθεί σε όλους τους τομείς όπως η γεωργία, η πολιτική προστασία, η άμυνα, η οικονομία, η ενέργεια, το περιβάλλον, η βιομηχανία, οι υποδομές, οι επενδύσεις, οι πολιτικές σχέσεις, ο τουρισμός, το εμπόριο, η διασυνοριακή συνεργασία και οι μεταφορές. Αυτή η στρατηγική συνεργασία θα αφορά όχι μόνον τους τομείς που περιλαμβάνονται στην παρούσα Συμφωνία αλλά επίσης και εκείνους που μπορεί στο μέλλον να κριθούν επωφελείς και απαραίτητοι σε αμφότερες τις χώρες. Όλοι αυτοί οι τομείς πρέπει να ενσωματωθούν σε ένα συνεκτικό Σχέδιο Δράσης κατά την πορεία ανάπτυξης των διμερών σχέσεων.
2. Τα υφιστάμενα ΜΟΕ θα ενσωματωθούν στο προαναφερόμενο Σχέδιο Δράσης. Το τελευταίο θα στοχεύει στην εφαρμογή των προβλέψεων αυτού του τμήματος της Συμφωνίας. Το Σχέδιο Δράσης θα εμπλουτίζεται και θα αναπτύσσεται συνεχώς.

ΑΡΘΡΟ 10

Από την έναρξη ισχύος της παρούσας Συμφωνίας :

1. το Πρώτο Μέρος θα αναβαθμίσει χωρίς καθυστέρηση :

α) το υπάρχον Γραφείο Συνδέσμου στην πρωτεύουσα του Δεύτερου Μέρους σε Πρεσβεία και

β) το υπάρχον Γραφείο Προξενικών, Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στην πόλη Μπίτολα του Δεύτερου Μέρους σε Γενικό Προξενείο και

2. το Δεύτερο Μέρος θα αναβαθμίσει χωρίς καθυστέρηση :

α) το υπάρχον Γραφείο Συνδέσμου στην πρωτεύουσα του Πρώτου Μέρους σε Πρεσβεία και

β) το υπάρχον Γραφείο Προξενικών Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στην πόλη Θεσσαλονίκη του Πρώτου Μέρους σε Γενικό Προξενείο.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ FORA

ΑΡΘΡΟ 11

Τα Μέρη θα συνεργάζονται στενά, διμερώς, και στο πλαίσιο περιφερειακών Οργανισμών και πρωτοβουλιών με σκοπό να διασφαλιστεί η εξέλιξη της Νοτιοανατολικής Ευρώπης σε μια περιοχή ειρήνης, ανάπτυξης και ευημερίας για τους λαούς της. Θα προάγουν και θα συνεργάζονται στη διαμόρφωση συνεργειών σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς και, *inter alia*, στην αμοιβαία υποστήριξη υποψηφιοτήτων σε διεθνείς, πολυμερείς και περιφερειακούς Οργανισμούς και θεσμούς, όπως τα Ηνωμένα Έθνη, ο ΟΑΣΕ και το Συμβούλιο της Ευρώπης.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΡΘΡΟ 12

1. Τα Μέρη συμφωνούν να ενισχύσουν και να αναπτύξουν περαιτέρω τις διμερείς πολιτικές τους σχέσεις μέσω τακτικών επισκέψεων, συναντήσεων και διαβουλεύσεων σε υψηλά πολιτικά και διπλωματικά επίπεδα.
2. Τα Μέρη θα θεσπίσουν Ανώτατο Συμβούλιο Συνεργασίας (ΑΣΣ) των Κυβερνήσεών τους, με επικεφαλής τους Πρωθυπουργούς τους.
3. Το ΑΣΣ θα συνέρχεται τουλάχιστον μία φορά το χρόνο και θα είναι το αρμόδιο όργανο για τη σωστή και αποτελεσματική εφαρμογή αυτής της Συμφωνίας και του απορρέοντος εξ αυτής Σχεδίου Δράσης. Το ΑΣΣ θα λαμβάνει αποφάσεις και θα προωθεί δράσεις και μέτρα για τη βελτίωση και την αναβάθμιση της διμερούς συνεργασίας μεταξύ των Μερών και θα αντιμετωπίζει όλα τα ζητήματα που τυχόν προκύψουν κατά την εφαρμογή της παρούσας Συμφωνίας και του απορρέοντος εξ αυτής Σχεδίου Δράσης, με στόχο την επίλυσή τους.
4. Τα Μέρη είναι πεπεισμένα ότι η ανάπτυξη και η ενδυνάμωση των επαφών μεταξύ των πολιτών (*people-to-people*) είναι απαραίτητες για την οικοδόμηση φιλίας, συνεργασίας και σχέσεων καλής γειτονίας μεταξύ των Μερών και των λαών τους.

Θα υποστηρίζουν και θα ενθαρρύνουν επαφές και συναντήσεις μεταξύ των πολιτών τους σε όλα τα κατάλληλα επίπεδα.

5. Τα Μέρη θα υποστηρίζουν και θα ενθαρρύνουν επαφές μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών τους, καθώς και των θεσμών και των τοπικών αρχών, περιλαμβανομένων των συνεργατικών δράσεων και ανταλλαγών των νέων και των φοιτητών, με στόχο την ανάπτυξη καλύτερης κατανόησης και συνεργασίας μεταξύ των λαών τους.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΡΘΡΟ 13

Λαμβάνοντας υπ' όψιν το γεγονός ότι το δεύτερο Συμβαλλόμενο Μέρος είναι περικλειστο κράτος, τα Συμβαλλόμενα Μέρη θα καθοδηγούνται από τις σχετικές προβλέψεις της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας που θα έχουν και πρακτική εφαρμογή αλλά θα εφαρμόζονται και όταν θα συνομολογούνται συμφωνίες που αναφέρονται στο Άρθρο 18 της παρούσας Συμφωνίας.

ΑΡΘΡΟ 14

1. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη δεσμεύονται να αναπτύξουν περαιτέρω την οικονομική συνεργασία τους σε όλους τους τομείς. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην ενδυνάμωση, αύξηση και εμπάθυνση της διμερούς τους συνεργασίας στους τομείς της γεωργίας, της ενέργειας, του περιβάλλοντος, της βιομηχανίας, των υποδομών, των επενδύσεων, του τουρισμού, του εμπορίου και των μεταφορών. Για να επιτύχουν αυτόν τον στόχο, τα Μέρη θα εκμεταλλεύονται και θα αξιοποιούν τα υφιστάμενα ΜΟΕ, τα οποία αποτελούν μία αμοιβαίως επωφελή πλατφόρμα, η οποία θα μετεξελιχθεί σε Σχέδιο Δράσης.
2. Τα Μέρη θα ενθαρρύνουν αμοιβαίες επενδύσεις και θα λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την αποτελεσματική προστασία τους, περιλαμβανομένων μέτρων κατά της υπερβολικής γραφειοκρατίας και κατά θεσμικών, διοικητικών και φορολογικών εμποδίων. Τα Μέρη δεσμεύονται να προσδώσουν ιδιαίτερη έμφαση στη συνεργασία μεταξύ εκατέρωθεν εταιρειών, επιχειρήσεων και βιομηχανιών.
3. Τα Μέρη δεν θα επιβάλλουν προσκόμματα στη μετακίνηση ανθρώπων και αγαθών μεταξύ των εδαφών τους ή διαμέσου του εδάφους καθενός από τα Μέρη προς το έδαφος του άλλου. Τα Μέρη θα συνεργάζονται για τη διευκόλυνση των ως άνω μετακινήσεων, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο.
4. Τα Μέρη θα αναπτύξουν και θα ενισχύσουν τη συνεργασία τους όσον αφορά στην ενέργεια, ιδίως δια της κατασκευής, συντήρησης και χρήσης διασυνδεδεμένων αγωγών φυσικού αερίου και πετρελαίου (υφιστάμενων, υπό κατασκευή και

σχεδιαζόμενων) και όσον αφορά στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, περιλαμβανομένων των φωτοβολταϊκών, της αιολικής και της υδρο-ηλεκτρικής ενέργειας. Πιθανά εκκρεμή ζητήματα θα αντιμετωπισθούν χωρίς καθυστέρηση, με τη σύναψη αμοιβαίως επωφελών διακανονισμών λαμβάνοντας σοβαρά υπ' όψιν την Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική και το ευρωπαϊκό κεκτημένο. Το Πρώτο Μέρος θα διευκολύνει το Δεύτερο με κατάλληλη μεταφορά τεχνογνωσίας και εμπειρίας.

5. Τα Μέρη θα προωθούν, θα επεκτείνουν και θα βελτιώνουν συνέργειες στους τομείς των υποδομών και των μεταφορών, καθώς και, στη βάση της αμοιβαιότητας, στους τομείς των οδικών, σιδηροδρομικών, θαλάσσιων, αεροπορικών και επικοινωνιακών διασυνδέσεων, αξιοποιώντας τις καλύτερες διαθέσιμες τεχνολογίες και πρακτικές. Θα διευκολύνουν, επίσης, τη μεταξύ τους διαμετακόμιση αγαθών, φορτίων και προϊόντων μέσω των υποδομών, περιλαμβανομένων των λιμένων και των αερολιμένων στο έδαφος καθενός εκ των Μερών. Τα Μέρη θα τηρούν τους διεθνείς κανόνες και κανονισμούς αναφορικά με τη διαμετακόμιση, τις τηλεπικοινωνίες, τα σήματα και τους κωδικούς. Το Πρώτο Μέρος θα πράττει ωσαύτως στο μέτρο που αυτό είναι σύμφωνο προς τις υποχρεώσεις του που πηγάζουν από την ιδιότητά του ως μέλος στην ΕΕ και σε άλλα διεθνή όργανα. Το Δεύτερο Μέρος θα πράττει ωσαύτως στο μέτρο που αυτό είναι σύμφωνο προς τις υποχρεώσεις του που πηγάζουν από την ιδιότητά του ως μέλος σε διεθνείς, πολυμερείς ή περιφερειακούς θεσμούς ή Οργανισμούς στους οποίους μετέχει κατά τη χρονική στιγμή της έναρξης ισχύος της Συμφωνίας αυτής, καθώς και από την ιδιότητά του ως υποψήφιο προς ένταξη στην ΕΕ, σε συνέχεια της προτεινόμενης ένταξής του σε αυτήν.
6. Τα Μέρη θα επιδιώξουν τη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων διασυνοριακών σημείων διέλευσης, όπως απαιτείται από τη ροή των μετακινήσεων και θα επιδιώξουν να κατασκευάσουν νέα διασυνοριακά σημεία διέλευσης με στόχο την ενίσχυση των μεταξύ τους τουριστικών και εμπορικών ροών.
7. Τα Μέρη θα λάβουν μέτρα για την εξασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος και τη διατήρηση του φυσικού ενδιαιτήματος στα διασυνοριακά ύδατα και τον περιβάλλοντα χώρο και θα συνεργάζονται στην προσπάθεια μείωσης και εξάλειψης κάθε είδους μόλυνσης. Τα Μέρη θα επιδιώκουν να αναπτύξουν και να εναρμονίζουν στρατηγικές και προγράμματα για την περιφερειακή και τη διεθνή συνεργασία για την προστασία του περιβάλλοντος.
8. Τα Μέρη θα ενισχύουν τη διεύρυνση των τουριστικών ανταλλαγών και την ανάπτυξη της συνεργασίας τους στους τομείς του εναλλακτικού τουρισμού, περιλαμβανομένου του πολιτιστικού, θρησκευτικού, εκπαιδευτικού, ιατρικού και αθλητικού τουρισμού και θα συνεργάζονται για τη βελτίωση και την προώθηση των επαγγελματικών και τουριστικών ταξιδιών μεταξύ τους.
9. Τα Μέρη θα θεσπίσουν μία Κοινή Υπουργική Επιτροπή (ΚΥΕ) για να αποκτήσουν την καλύτερη δυνατή συνεργασία στους ανωτέρω τομείς της οικονομικής εταιρικής

σχέσης, περιλαμβανομένης της οργάνωσης μεικτών επιχειρηματικών φορα. Η εν λόγω Επιτροπή, που θα συνέρχεται μία φορά το χρόνο τουλάχιστον, θα καθοδηγεί την πορεία της διμερούς συνεργασίας, τη συνολική εφαρμογή των σχετικών τομεακών δράσεων, συμφωνιών, πρωτοκόλλων και συμβατικών πλαισίων, καθώς και όλες τις σχετικές μελλοντικές συμφωνίες. Τα Μέρη ενθαρρύνουν τη στενότερη δυνατή επικοινωνία μεταξύ των Εμπορικών Επιμελητηρίων τους.

**ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ, ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ,
ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ, ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ, ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ**

ΑΡΘΡΟ 15

Στην εποχή της νέας βιομηχανικής επανάστασης και της δεύτερης εποχής των μηχανών, η εμφάνιση της συνεργασίας μεταξύ Κρατών και κοινωνιών είναι απαραίτητη τώρα πιο πολύ από ποτέ, ιδιαίτέρως όσον αφορά σε κοινωνικές δραστηριότητες, τεχνολογίες και πολιτισμό, τόσο υπό τη στενή όσο και υπό την ευρεία έννοια. Στο πλαίσιο αυτό:

1. Τα Μέρη θα αναπτύξουν και θα βελτιώσουν την επιστημονική, τεχνολογική και τεχνική συνεργασία τους, καθώς και τη συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης. Θα εντατικοποιήσουν τις ανταλλαγές πληροφοριών και επιστημονικών και τεχνικών αρχείων και θα επιδιώκουν να βελτιώσουν την αμοιβαία πρόσβαση σε επιστημονικά και ερευνητικά ιδρύματα, αρχεία, βιβλιοθήκες και παρόμοια ιδρύματα. Τα Μέρη θα υποστηρίζουν πρωτοβουλίες επιστημονικών και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων καθώς και ιδιωτών που στοχεύουν στη βελτίωση της συνεργασίας και στις ανταλλαγές στους τομείς των επιστημών, της τεχνολογίας και της εκπαίδευσης.
2. Τα Μέρη θα ενθαρρύνουν και θα υποστηρίζουν εκδηλώσεις, καθώς και επιστημονικά και εκπαιδευτικά προγράμματα στα οποία θα συμμετέχουν μέλη των επιστημονικών και ακαδημαϊκών κοινοτήτων τους. Θα ενθαρρύνουν και θα υποστηρίζουν επίσης τη σύγκληση διμερών και διεθνών συνεδρίων σε αυτούς τους τομείς.
3. Τα Μέρη αποδίδουν μεγάλη σημασία στην ανάπτυξη της έρευνας επί των νέων τεχνολογιών και στην εφαρμογή και χρήση τους, περιλαμβανομένης της ψηφιακής τεχνολογίας και της νανοτεχνολογίας, κατά τρόπο που σέβεται το περιβάλλον και που αναβαθμίζει τις ικανότητες, δυνατότητες και γενικότερη ευημερία των πολιτών. Προς αυτόν τον στόχο θα αναπτύξουν τη συνεργασία μεταξύ των ερευνητικών τους κέντρων, μεταξύ των ερευνητών τους και μεταξύ των ακαδημαϊκών θεσμικών συστημάτων τους.
4. Τα Μέρη θα δώσουν ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη πολιτιστικών σχέσεων μεταξύ των δύο Κρατών, τις κοινωνίες τους και τις κοινωνικές τους ομάδες, δίδοντας ιδιαίτερη προσοχή στις τέχνες, το χορό, τον κινηματογράφο, τη μουσική

και το θέατρο. Υπό αυτό το πρίσμα, ιδιαίτερη σημασία θα δοθεί στον αθλητισμό. Θα πρέπει να προωθηθεί η διμερής συνεργασία στον τομέα της υγείας, περιλαμβανομένης της υγειονομικής περιθαλψης.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

ΑΡΘΡΟ 16

1. Τα Μέρη θα συνεργάζονται στενά στον αγώνα κατά του οργανωμένου και διασυνοριακού εγκλήματος, της τρομοκρατίας, των οικονομικών εγκλημάτων, ιδιαιτέρως σε ό,τι αφορά το έγκλημα που συνδέεται με την παράνομη διακίνηση ή/και εκμετάλλευση ανθρώπων ` τα εγκλήματα που συνδέονται με την παραγωγή, παράνομη διακίνηση ή/και εμπορία ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών ` την παράνομη κατασκευή και διακίνηση πυροβόλων όπλων, τμημάτων και συστατικών τους και πυρομαχικών ` την παράνομη εισαγωγή, εξαγωγή και μεταβίβαση της κυριότητας πολιτιστικών αγαθών ` τα αδικήματα που αφορούν τις μεταφορές της πολιτικής αεροπορίας ` και το έγκλημα που συνδέεται με την πλαστογραφία ή/και λαθρεμπορία σιγαρέττων, οينوπνεύματος ή καυσίμων.
2. Τα Μέρη θα συνεργάζονται στενά στον τομέα πολιτικής προστασίας, δίδοντας ιδιαίτερη έμφαση στην πρόληψη και διαχείριση φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών και στην ανακούφιση από τις συνέπειες των καταστροφών. Έκαστο Μέρος μπορεί να κάνει χρήση της ειδικής εκπαίδευσης και εμπειρογνωμοσύνης του άλλου Μέρους και οποτεδήποτε είναι αναγκαίο και δυνατόν κάθε Μέρος θα παράσχει στο άλλο την ειδική υποδομή του, ειδικότερα στην πυρόσβεση. Τα Μέρη δύνανται να εξετάσουν την ίδρυση σχετικού μηχανισμού για συνδρομή στην εφαρμογή του παρόντος Άρθρου.

ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΡΘΡΟ 17

Τα Μέρη θα ενισχύσουν και θα επεκτείνουν την συνεργασία τους στον τομέα της Άμυνας, μέσω, μεταξύ άλλων, συχνών εκατέρωθεν επισκέψεων και επαφών της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας των ενόπλων δυνάμεών τους, την κατάλληλη μεταφορά τεχνογνωσίας και οικοδόμησης ικανοτήτων, την συνεργασία στους τομείς της παραγωγής, ενημέρωσης και κοινών στρατιωτικών ασκήσεων. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην εκπαίδευση προσωπικού την οποία τα Μέρη θα μπορούσαν να παράσχουν το ένα στο άλλο.

ΣΥΜΒΑΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΑΡΘΡΟ 18

1. Από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, τα Μέρη θα κατευθύνονται στις σχέσεις τους από τις διατάξεις των παρακάτω διμερών συμφωνιών που είχαν συναφθεί μεταξύ της πρώην Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας και του Πρώτου Μέρους στις 18 Ιουνίου 1959:
  - α) Τη συμφωνία περί αμοιβαίων δικαστικών σχέσεων,
  - β) Την συμφωνία για την αμοιβαία αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων και
  - γ) Την συμφωνία περί ζητημάτων υδρο-οικονομίας.
2. Τα Μέρη συμφωνούν ότι, από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, όλα τα διεθνή κείμενα που δεσμεύουν διμερώς τα Μέρη θα παραμείνουν σε ισχύ, εκτός εάν καταργούνται ειδικά από την παρούσα Συμφωνία.
3. Τα Μέρη θα διαβουλευθούν μεταξύ τους προκειμένου να εντοπίσουν άλλες συμφωνίες που έχουν συναφθεί μεταξύ της πρώην Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας και του Πρώτου Μέρους οι οποίες θα θεωρηθούν κατάλληλες για εφαρμογή στις αμοιβαίες τους σχέσεις.
4. Τα Μέρη δεσμεύονται να διερευνήσουν όλες τις δυνατότητες σύναψης πρόσθετων διμερών συμφωνιών αναγκαίων σε σχέση με τομείς αμοιβαίου ενδιαφέροντος.

ΕΠΙΛΥΣΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ

ΑΡΘΡΟ 19

1. Τα Μέρη θα επιλύουν κάθε διαφορά αποκλειστικά με ειρηνικά μέσα σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.
2. Σε περίπτωση που το ένα Μέρος θεωρεί ότι το άλλο Μέρος δεν δρα σύμφωνα με τις προβλέψεις της παρούσας Συμφωνίας, το Μέρος αυτό θα γνωστοποιήσει κατ' αρχάς στο άλλο Μέρος τις ανησυχίες του και θα αναζητήσει μία λύση μέσω διαπραγματεύσεων. Εάν τα Μέρη δεν μπορέσουν να επιλύσουν το ζήτημα διμερώς, μπορεί να συμφωνήσουν να ζητήσουν από το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών να κάνει χρήση των καλών υπηρεσιών του για την επίλυση του ζητήματος.
3. Οποιαδήποτε διαφορά προκύψει μεταξύ των Μερών σχετικά με την ερμηνεία ή εφαρμογή της παρούσας Συμφωνίας και δεν έχει επιλυθεί σύμφωνα με τις διαδικασίες που αναφέρονται στο Άρθρο 19(2), μπορεί να υποβληθεί στο Διεθνές Δικαστήριο. Τα Μέρη πρέπει πρώτα να προσπαθήσουν να συμφωνήσουν σε κοινή υποβολή στο εν λόγω Δικαστήριο κάθε τέτοιας διαφοράς. Ωστόσο, εάν δεν έχει

επιτευχθεί συμφωνία μετά την παρέλευση εξαμήνου ή μεγαλύτερου χρονικού διαστήματος όπως τα Μέρη αμοιβαία θα συμφωνήσουν, τότε κάθε τέτοιου είδους διαφορά δύναται να υποβληθεί από οποιοδήποτε από τα Μέρη μονομερώς.

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΑΡΘΡΟ 20

1. Η παρούσα Συμφωνία θα υπογραφεί από τους Υπουργούς Εξωτερικών των δυο Μερών.
2. Η παρούσα Συμφωνία υπόκειται σε κύρωση, σύμφωνα με την αλληλουχία της διαδικασίας που περιγράφεται στο Άρθρο 1(4).
3. Από της ολοκλήρωσης των αναγκαίων εσωτερικών νομικών διαδικασιών για τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας όπως περιγράφεται στο Άρθρο 1, τα Μέρη, εντός δυο εβδομάδων και γραπτά, θα ενημερώσουν το ένα το άλλο. Η παρούσα Συμφωνία θα τεθεί σε ισχύ κατά την ημερομηνία παραλαβής της τελευταίας γνωστοποίησης από το εν λόγω Μέρος.
4. Το Άρθρο 8(5) θα εφαρμόζεται προσωρινά, εκκρεμούσης της θέσης σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας. Εάν η Συμφωνία δεν τεθεί σε ισχύ, τούτη, στο σύνολό της και ως προς τις διατάξεις της ξεχωριστά, δεν θα έχει περαιτέρω ισχύ ή εφαρμογή, προσωρινή ή άλλη, και δεν θα δεσμεύει οποιοδήποτε από τα Μέρη με οποιοδήποτε τρόπο.
5. Η διαφορά και τα εναπομείναντα θέματα που αναφέρονται στις αποφάσεις 817(1993) και 845(1993) του Συμβουλίου Ασφαλείας θα θεωρούνται ότι έχουν επιλυθεί από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας.
6. Το συντομότερο δυνατόν από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, τα Μέρη ή ένα από τα Μέρη θα ενημερώσουν το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με την θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, συμπεριλαμβανομένης της ημερομηνίας θέσης της σε ισχύ, για την εφαρμογή της στα Ηνωμένα Έθνη.
7. Η παρούσα Συμφωνία δεν στρέφεται εναντίον οποιουδήποτε άλλου Κράτους, οντότητας ή προσώπου. Δεν παραβιάζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από διμερείς και πολυμερείς συμφωνίες που ήδη ισχύουν και που τα Μέρη έχουν συνάψει με άλλα Κράτη ή διεθνείς Οργανισμούς.
8. Το Πρώτο Μέρος θα εφαρμόζει την παρούσα Συμφωνία σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από την συμμετοχή του στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τη συμμετοχή του σε άλλους διεθνείς, πολυμερείς ή περιφερειακούς θεσμούς ή Οργανισμούς, καθώς και από άλλα διεθνή κείμενα. Ομοίως, το Δεύτερο Μέρος θα εφαρμόζει την παρούσα Συμφωνία σύμφωνα με τις υποχρεώσεις του που πηγάζουν

από την συμμετοχή του σε διεθνείς, πολυμερείς ή περιφερειακούς θεσμούς ή Οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένης της ΕΕ, στην συνέχεια της προτεινόμενης ένταξής του σε αυτήν.

9. Οι διατάξεις της παρούσας Συμφωνίας θα παραμείνουν σε ισχύ για αόριστο χρονικό διάστημα και είναι αμετάκλητες. Δεν επιτρέπεται καμία τροποποίηση της παρούσας Συμφωνίας που περιέχεται στο Άρθρο 1(3) και στο Άρθρο 1(4).
10. Η παρούσα Συμφωνία θα πρωτοκολληθεί στην Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών κατ' εφαρμογή του Άρθρου 102 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών μόλις τεθεί σε ισχύ.

ΣΕ ΠΙΣΤΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΩΤΕΡΩ τα Μέρη, μέσω των εξουσιοδοτημένων αντιπροσώπων τους, υπέγραψαν τρία αντίγραφα της παρούσας Τελικής Συμφωνίας στην Αγγλική γλώσσα.

Ο Εκπρόσωπος του Πρώτου Μέρους   Ο Εκπρόσωπος του Δεύτερου Μέρους

Παρέστη ως μάρτυρας, σύμφωνα με τις αποφάσεις 817(1993) και 845(1993)

Ο MATTHEW NIMETZ

Έγινε στ..... την .....

AGREEMENT

FINAL AGREEMENT FOR THE SETTLEMENT OF THE DIFFERENCES AS DESCRIBED IN THE UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL RESOLUTIONS 817 (1993) AND 845 (1993), THE TERMINATION OF THE INTERIM ACCORD OF 1995, AND THE ESTABLISHMENT OF A STRATEGIC PARTNERSHIP BETWEEN THE PARTIES

PREAMBLE

The First Party, the Hellenic Republic (the "First Party") and the Second Party, which was admitted to the United Nations in accordance with the United Nations General Assembly resolution 47/225 of 8 April 1993 (the "Second Party"), jointly referred to as the "Parties",

-Recalling the principles and purposes of the Charter of the United Nations, the Helsinki Final Act of 1975, the relevant Acts of the Organization for Security and Cooperation in Europe ("OSCE") and the values and principles of the Council of Europe,

-Guided by the spirit and principles of democracy, respect for human rights and fundamental freedoms, and dignity,

-Abiding by the provisions of the Charter of the United Nations and in particular those referring to the obligation of the States to refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State,

-Emphasising their full commitment to the principles of the inviolability of frontiers and the territorial integrity of States incorporated in the Helsinki Final Act of 1975,

-Reaffirming the existing frontier between them as an enduring international border,

-In full accord on the need to strengthen peace, stability, security and further promote cooperation in Southeastern Europe,

-Desiring to strengthen an atmosphere of trust and good-neighbourly relations in the region and to put to rest permanently any hostile attitudes that may persist and agreeing on the need to refrain from irredentism and revisionism in any form,

-Recalling their obligation, in accordance with the Charter of the United Nations and international law, not to interfere on any pretext or in any form in the internal affairs and jurisdiction of the other,

-Underscoring also the importance of the development of friendly relations among States and of resolving disputes by peaceful means in accordance with the Charter of the United Nations,

-Resolving the differences pursuant to Security Council resolutions 817 (1993) of 7 April 1993 and 845 (1993) of 18 June 1993, as well as Article 5 of the Interim Accord of 13 September 1995 in a dignified and sustainable manner, having in mind the importance of the issue and the sensitivities of each Party,

-Taking into account the General Assembly resolution 47/225 of 8 April 1993,

-Taking into consideration the Interim Accord, the Memorandum of 13 October 1995 on Practical Measures related to the Interim Accord, the Memorandum on the mutual establishment of Liaison Offices in Skopje and Athens of 20 October 1995 as well as the process of Confidence Building Measures ("CBMs"),

-Underlining their strong will for mutual friendship, good neighbourliness and cooperative partnership,

-Committing to strengthen, widen and deepen their bilateral relations and to lay firm foundations for the entrenchment and respect of good neighbourly relations and for the development of their comprehensive bilateral cooperation,

-Seeking to reinforce and broaden their bilateral cooperation and to upgrade it to the level of a strategic partnership in the sectors of agriculture, civil protection, defence, economy, energy, environment, industry, infrastructure, investments, political relations, tourism, trade, trans-border cooperation and transport, capitalizing also on the existing CBMs,

Have agreed as follows:

PART 1

SETTLEMENT OF THE DIFFERENCE ON THE NAME, THE PENDING ISSUES RELATED TO IT AND ENTRENCHMENT OF GOOD NEIGHBOURLY RELATIONS

ARTICLE 1

1. This Agreement is final and upon its entry into force terminates the Interim Accord between the Parties signed in New York on 13 September 1995.
2. The Parties recognize as binding the outcome of the negotiations that have taken place under the auspices of the United Nations, to which both Parties have been committed pursuant to the United Nations Security Council resolutions 817 (1993) and 845 (1993) as well as the Interim Accord of 1995.
3. Pursuant to those negotiations the following have been mutually accepted and agreed:

- a) The official name of the Second Party shall be the “Republic of North Macedonia”, which shall be the constitutional name of the Second Party and shall be used *erga omnes*, as provided for in this Agreement. The short name of the Second Party shall be “North Macedonia”.
- b) The nationality of the Second Party shall be Macedonian/citizen of the Republic of North Macedonia, as it will be registered in all travel documents.
- c) The official language of the Second Party shall be the “Macedonian language”, as recognised by the Third UN Conference on the Standardization of Geographical Names, held in Athens in 1977, and described in Article 7(3) and (4) of this Agreement.
- d) The terms “Macedonia” and “Macedonian” have the meaning given under Article 7 of this Agreement.
- e) The country codes for licence plates of the Second Party shall be NM or NMK. For all other purposes, country codes remain MK and MKD, as officially assigned by the International Organization for Standardization (“ISO”).
- f) The adjectival reference to the State, its official organs, and other public entities shall be in line with the official name of the Second Party or its short name, that is, “of the Republic of North Macedonia” or “of North Macedonia”. Other adjectival usages, including those referring to private entities and actors, that are not related to the State and public entities, are not established by law and do not enjoy financial support from the State for activities abroad, may be in line with Article 7(3) and (4). The adjectival usage for activities may be in line with Article 7(3) and (4). This is without prejudice to the process established under Article 1 (3) (h) and compound names of cities that exist at the date of the signature of this Agreement.
- g) The Second Party shall adopt “Republic of North Macedonia” as its official name and the terminologies referred to in Article 1(3) through its internal procedure that is both binding and irrevocable, entailing the amendment of the Constitution as agreed in this Agreement.
- h) In relation to the abovementioned name and terminologies in commercial names, trademarks and brand names, the Parties agree to support and encourage their business communities to institutionalise a sincere, structured and in good faith dialogue, in the context of which will seek and reach mutually accepted solutions on the issues deriving

- from the commercial names, the trademarks, the brand names and all relevant matters at bilateral and international level. For the implementation of the abovementioned provisions, an international group of experts will be established consisting of representatives of the two States in the context of the European Union ("EU") with the appropriate contribution of the United Nations and ISO. This group of experts shall be established within 2019 and conclude its work within three years. Nothing in Article 1 (3) (h) shall affect present commercial usage until mutual agreement is reached as provided in this subsection.
4. Upon signing this Agreement, the Parties shall take the following steps:
- a) The Second Party shall, without delay, submit the Agreement to its Parliament for ratification.
  - b) Following ratification of this Agreement by the Parliament of the Second Party, the Second Party shall notify the First Party that its Parliament has ratified the Agreement.
  - c) The Second Party, if it decides so, will hold a referendum.
  - d) The Second Party shall commence the process of constitutional amendments as provided for in this Agreement.
  - e) The Second Party shall conclude *in toto* the constitutional amendments by the end of 2018.
  - f) Upon notification by the Second Party of the completion of the abovementioned constitutional amendments and of all its internal legal procedures for the entry into force of this Agreement, the First Party shall promptly ratify this Agreement.
5. Upon entry into force of this Agreement, the Parties shall use the name and terminologies of Article 1(3) in all relevant international, multilateral and regional Organizations, institutions and fora, including all meetings and correspondence, and in all their bilateral relations with all Member States of the United Nations.
6. In particular, immediately upon entry into force of this Agreement, the Second Party shall:
- a) Notify all international, multilateral, and regional Organizations, institutions and fora of which it is a member of the entry into force of this Agreement, and request that all those Organizations, institutions and fora thereafter shall adopt and use the name and terminologies referred to in Article 1(3) of this Agreement for all usages and purposes. Both Parties shall also refer to the Second Party in accordance with Article 1(3) in all communications to, with, and in those Organizations, institutions and fora.

- b) Notify all Member States of the United Nations of the entry into force of this Agreement and shall request them to adopt and use the name and terminologies referred to in Article 1(3) of this Agreement for all usages and purposes, including in all their bilateral relations and communications.
7. Upon entry into force of this Agreement, and subject to provisions under Articles 1(9) and (10), the terms “Macedonia”, “Republic of Macedonia”, “FYR of Macedonia”, “FYR Macedonia” in a translated or untranslated form, as well as the provisional name “the former Yugoslav Republic of Macedonia” and the acronym “FYROM” shall cease to be used to refer to the Second Party in any official context.
8. Upon entry into force of this Agreement and taking into account its Article 1(9) and (10), the Parties shall use the name and terminologies of Article 1 (3) for all usages and all purposes *erga omnes*, that is, domestically, in all their bilateral relations, and in all regional and international Organizations and institutions.
9. Upon entry into force of this Agreement, the Second Party shall promptly in accordance with sound administrative practice take all necessary measures so as the country's competent Authorities henceforth use internally the name and terminologies of Article 1(3) of this Agreement in all new official documentation, correspondence and relevant materials.
10. As regards the validity of already existing documents and materials issued by the Authorities of the Second Party, the Parties agree that there shall be two transitional periods, one “technical” and one “political”:
- a) The “technical” transitional period shall relate to all official documents and materials of the Public Administration of the Second Party for international usage and to those for internal usage that may be used externally. These documents and materials shall be renewed in accordance with the name and terminologies as referred to in Article 1(3) of this Agreement within five years from the entry into force of this Agreement, at the latest.
  - b) The “political” transitional period shall relate to all documents and materials exclusively for internal usage in the Second Party. The issuance of the documents and materials falling under this category in accordance with Article 1 (3) shall commence at the opening of each EU negotiation chapter in the relevant field, and shall be finalised within five years thereof.

11. Procedures for the prompt amendment of the Constitution of the Second Party, in order to fully implement the provisions of this Agreement, shall commence upon ratification of this Agreement by its Parliament or following a referendum, if the Second Party decides to hold one.
12. The name and terminologies as referred to in Article 1 of this Agreement shall be incorporated in the Constitution of the Second Party. This change shall take place *en bloc* with one amendment. Pursuant to this amendment, the name and terminologies will change accordingly in all articles of the Constitution. Furthermore, the Second Party shall proceed to the appropriate amendments of its Preamble, Article 3 and Article 49, during the procedure of the revision of the Constitution.
13. In the event of mistakes, errors, omissions in the proper reference of the name and terminologies referred to in Article 1(3) of this Agreement in the context of international, multilateral and regional Organizations, institutions, correspondence, meetings and fora, as well as in all bilateral relations of the Second Party with third States and entities, either of the Parties may request their immediate rectification and the avoidance of similar mistakes in the future.

ARTICLE 2

1. The First Party agrees not to object to the application by or the membership of the Second Party under the name and terminologies of Article 1 (3) of this Agreement in international, multilateral and regional Organizations and institutions of which the First Party is a member.
2. The Second Party shall seek admission to International, multilateral and regional Organizations and Institutions under the name and terminologies of Article 1 (3) of this Agreement.
3. Upon entry into force of this Agreement pursuant to its Article 1, the First Party shall ratify any of the Second Party's accession agreement to International Organizations, of which the First Party is a member.
4. In particular with respect to the Second Party's EU and North Atlantic Treaty Organization ("NATO") integration processes, the following shall apply:
  - a. The Second Party shall seek admission to NATO and the EU under the name and terminologies of Article 1 of this Agreement. Accession to NATO and the EU will be under that same name and terminologies.
  - b. Upon receiving the notice of the ratification of this Agreement by the Parliament of the Second Party, the First Party shall promptly:

(i) notify the President of the Council of the EU that it supports the opening of the EU accession negotiations of the Second Party under the name and terminologies of Article 1 of this Agreement.

(ii) notify the Secretary General of NATO that it supports the extension of an accession invitation by NATO to the Second Party. Such support of the First Party is conditional, first, to an outcome of referendum, if the Second Party decides to hold one, consistent with this Agreement, and, second, to the completion of the constitutional amendments provided for in this Agreement. Upon receipt of notification by the Second Party concerning the completion of all its internal legal procedures for the entry into force of this Agreement, including a possible national referendum with an outcome consistent with this Agreement, and upon conclusion of the amendments in the Constitution of the Second Party, the First Party shall ratify the Second Party's NATO Accession Protocol. This ratification procedure shall be concluded together with the ratification procedure of this Agreement.

ARTICLE 3

1. The Parties hereby confirm their common existing frontier as an enduring and inviolable international border. Neither Party shall assert or support any claims to any part of the territory of the other Party or claims for a change to their common existing frontier. In addition, neither Party shall support any such claims that may be raised by any third party.
2. Each Party commits to respect the sovereignty, the territorial integrity and the political independence of the other Party. Neither Party shall support any actions of any third party directed against the sovereignty, the territorial integrity or the political independence of the other Party.
3. The Parties shall refrain, in accordance with the purposes and principles of the Charter of the United Nations, from the threat or use of force, including the threat or use of force intended to violate their common existing frontier.
4. The Parties commit not to undertake, instigate, support and/or tolerate any actions or activities of a non-friendly character directed against the other Party. Neither Party shall allow its territory to be used against the other Party by any third country, Organization, group or individual carrying out or attempting to carry out subversive, secessionist actions, or actions or activities which threaten in any manner the peace, stability or security of the other Party. Each Party shall communicate without delay to the other Party any information in its possession regarding any such actions or intentions.

ARTICLE 4

1. Each Party hereby commits and solemnly declares that nothing in its Constitution, as it is in force or will be amended in the future, can or should be interpreted as constituting or will ever constitute the basis for any claim to any area that is not included in its existing international borders,
2. Each Party undertakes not to make or to authorize any irredentist statements, and shall not endorse any such statements by those who purport to act on behalf of, or in the interest of, the Party.
3. Each Party hereby commits and solemnly declares that nothing in its Constitution as it is in force or will be amended in the future can or should be interpreted as constituting or will ever constitute the basis for interference with the internal affairs of the other Party in any form and for any reason, including for the protection of the status and rights of any persons that are not its citizens.

ARTICLE 5

1. In the conduct of their affairs the Parties shall be guided by the spirit and principles of democracy, fundamental freedoms, respect for human rights and dignity, and the rule of law, in accordance with the Charter of the United Nations, the Universal Declaration of Human Rights,¹ the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms,² the International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination,³ the Convention on the Rights of the Child,⁴ the Helsinki Final Act, the document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the Conference on Security and Cooperation in Europe and the Charter of Paris for a New Europe, and other international agreements and instruments to which both Parties are party.
2. No provision of any of the instruments referred to in paragraph 1 above shall be interpreted to give any right to either Party to take any action contrary to the aims and principles of the Charter of the United Nations, or of the Helsinki Final Act, including the principle of the territorial integrity of States.

---

¹ United Nations, *Official Records of the General Assembly, Third Session, Part I*, p. 71.

² United Nations, *Treaty Series*, vol. 213, p. 221.

³ *Ibid.*, vol. 660, p. 195.

⁴ *Ibid.*, vol. 1577, No. I-27531.

ARTICLE 6

1. Aiming at strengthening friendly bilateral relations each Party shall promptly take effective measures to prohibit any hostile activities, actions or propaganda by State agencies or agencies directly or indirectly controlled by the State and to prevent activities likely to incite chauvinism, hostility, irredentism, and revisionism against the other Party. Should such activities occur, the Parties shall take all necessary measures.
2. Each Party shall promptly take effective measures to discourage and prevent any acts by private entities likely to incite violence, hatred or hostility against the other Party. If a private entity in the territory of a Party engages in such activities without that Party's knowledge, that Party shall, upon such acts coming to its attention, promptly take all necessary measures as provided by law.
3. Each Party shall prevent and discourage acts, including acts of propaganda, by private entities likely to incite chauvinism, hostility, irredentism and revisionism against the other Party.

ARTICLE 7

1. The Parties acknowledge that their respective understanding of the terms "Macedonia" and "Macedonian" refers to a different historical context and cultural heritage.
2. When reference is made to the First Party, these terms denote not only the area and people of the northern region of the First Party, but also their attributes, as well as the Hellenic civilization, history, culture, and heritage of that region from antiquity to present day.
3. When reference is made to the Second Party, these terms denote its territory, language, people and their attributes, with their own history, culture, and heritage, distinctly different from those referred to under Article 7(2).
4. The Second Party notes that its official language, the Macedonian language, is within the group of South Slavic languages. The Parties note that the official language and other attributes of the Second Party are not related to the ancient Hellenic civilization, history, culture and heritage of the northern region of the First Party.

5. Nothing in this Agreement is intended to denigrate in any way, or to alter or affect, the usage by the citizens of either Party.

ARTICLE 8

1. If either Party believes one or more symbols constituting part of its historic or cultural patrimony is being used by the other Party, it shall bring such alleged use to the attention of the other Party, and the other Party shall take appropriate corrective action to effectively address the issue and ensure respect for the said patrimony.
2. Within six months following the entry into force of this Agreement, the Second Party shall review the status of monuments, public buildings and infrastructures on its territory, and insofar as they refer in any way to ancient Hellenic history and civilization constituting an integral component of the historic or cultural patrimony of the First Party, shall take appropriate corrective action to effectively address the issue and ensure respect for the said patrimony.
3. The Second Party shall not use again in any way and in all its forms the symbol formerly displayed on its former national flag. Within six months of the entry into force of this Agreement, the Second Party shall proceed to the removal of the symbol displayed on its former national flag from all public sites and public usages on its territory. Archaeological artefacts do not fall within the scope of this provision.
4. Each Party shall abide by the recommendations of the United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names in relation to the use of the official geographical names and toponyms in the territory of the other Party thus giving priority to the use of endonyms over exonyms.
5. Within one month of the signing of this Agreement, the Parties shall establish by exchange of diplomatic notes, on a parity basis, a Joint Inter-Disciplinary Committee of Experts on historic, archaeological and educational matters, to consider the objective, scientific interpretation of historical events based on authentic, evidence-based and scientifically sound historical sources and archaeological findings. The Committee's work shall be supervised by the Ministries of Foreign Affairs of the Parties in cooperation with other competent national authorities. It shall consider and, if it deems appropriate, revise any school textbooks and school auxiliary material such as maps, historical atlases, teaching guides, in use in each of the Parties, in accordance with the principles and aims of UNESCO and the Council of Europe. To that effect, the Committee shall set specific timetables so as to ensure in each of the Parties that no school textbooks or school

auxiliary material in use the year after the signing of this Agreement contains any irredentist/revisionist references. The Committee shall also study any new editions of school textbooks and school auxiliary material as provided for under this Article. The Committee shall convene regularly, at least twice a year, and shall submit an Annual Report on its activities and recommendations to be approved by the High-Level Cooperation Council, as to be established pursuant to Article 12.

6. The Parties acknowledge that the abovementioned mutually accepted solutions which have derived from the negotiations will contribute to the definitive establishment of peaceful and good neighbourly relations in the region, in accordance with the United Nations Security Council resolutions 817 (1993) and 845 (1993).

PART 2

INTENSIFICATION AND ENRICHMENT OF COOPERATION BETWEEN THE TWO PARTIES

ARTICLE 9

1. The Parties agree that their strategic cooperation shall extend to all sectors, such as agriculture, civil protection, defence, economy, energy, environment, industry, infrastructure, investments, political relations, tourism, trade, trans-border cooperation and transport. This strategic cooperation shall apply not only to the sectors included in this Agreement but also to those that in the future may be deemed beneficial to both countries and indispensable. All these sectors should be incorporated into a comprehensive Action Plan during the course of the development of bilateral relations.
2. The existing CBMs shall be incorporated into the abovementioned Action Plan. The latter shall aim at the implementation of the provisions of this Part of this Agreement. The Action Plan shall be enriched and developed continuously.

DIPLOMATIC RELATIONS

ARTICLE 10

Upon the entry into force of this Agreement:

1. the First Party shall promptly upgrade:
  - a) its existing Liaison Office in the capital of the Second Party to an Embassy;and

- b) its existing Office for Consular, Economic and Commercial Affairs in the town of Bitola in the Second Party to a General Consulate; and
2. the Second Party shall promptly upgrade:
- a) its existing Liaison Office in the capital of the First Party to an Embassy; and
  - b) its existing Office for Consular, Economic and Commercial Affairs in the town of Thessaloniki in the First Party to a General Consulate.

COOPERATION IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL AND REGIONAL ORGANIZATIONS AND FORA

ARTICLE 11

The Parties shall cooperate closely, bilaterally, and within regional Organizations and initiatives with a view to ensuring that Southeastern Europe becomes a region of peace, growth and prosperity for its peoples. They shall promote and collaborate on shaping cooperation at regional level as well as, *inter alia*, on mutual support of candidacies in the context of international, multilateral and regional Organizations and institutions, such as the United Nations, the OSCE and the Council of Europe.

POLITICAL AND SOCIETAL COOPERATION

ARTICLE 12

1. The Parties agree to reinforce and further develop their bilateral political relations through regular visits, meetings and consultations at high political and diplomatic levels.
2. The Parties shall establish a High-Level Cooperation Council ("HLCC") of their Governments, jointly headed by their Prime Ministers.
3. The HLCC shall convene at least annually and shall be the competent body as regards the proper and effective implementation of this Agreement and the ensuing Action Plan. The HLCC shall take decisions and promote actions and measures for the improvement and upgrading of bilateral cooperation between the Parties and shall address any issues that may arise during the implementation of this Agreement and the ensuing Action Plan, with a view to their resolution.
4. The Parties are convinced that the development and strengthening of people-to-people contacts are essential for building friendship, cooperation and good neighbourliness

between the Parties and their peoples. They shall support and encourage contacts and meetings between their citizens at all appropriate levels.

5. The Parties shall support and encourage contacts between their civil societies, as well as their institutions and local authorities, including youth and student cooperation activities and exchanges, with a view to developing better understanding and cooperation between their peoples.

ECONOMIC COOPERATION

ARTICLE 13

Having regard to the fact that the Second Party is a landlocked State, the Parties shall be guided by the relevant provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea as far as applicable both in practice and when concluding agreements referred to in Article 18 of this Agreement.

ARTICLE 14

1. The Parties shall further develop their economic cooperation in all areas. Particular emphasis shall be placed on the strengthening, enhancement and deepening of their bilateral cooperation on agriculture, energy, environment, industry, infrastructures, investments, tourism, trade, and transport. To achieve this objective, the Parties shall capitalize on and utilize the existing CBMs, constituting a mutually beneficial cooperative platform, which will evolve into an Action Plan.
2. The Parties shall encourage mutual investments and shall take all necessary measures for their effective protection, including measures against excessive bureaucracy and for overcoming institutional, administrative and tax barriers. The Parties shall place particular emphasis on the cooperation between companies, businesses, and industries of each Party.
3. The Parties shall refrain from imposing any impediment to the movement of people or goods between their territories or through the territory of either Party to the territory of the other. The Parties shall cooperate to facilitate such movements in accordance with international law.
4. The Parties shall develop and boost their cooperation, with regard to energy, notably through the construction, maintenance and utilization of interconnecting natural gas and oil pipelines (existing, under construction and projected) and with regard to renewable energy resources, including photovoltaic, wind and hydro-electric. Possible pending

matters will be addressed promptly by reaching mutually beneficial settlements taking into serious consideration the European Policy on Energy and the *acquis communautaire*. The First Party shall assist the Second Party with appropriate transfer of know-how and expertise.

5. The Parties shall promote, extend and improve cooperative synergies in the areas of infrastructures and transport as well as on a reciprocal basis, road, rail, maritime and air transport and communication connections, using the best available technologies and practices. They shall also facilitate the transit between them of goods, cargos and merchandises via the infrastructures, including ports and airports, in the territory of each Party. The Parties shall adhere to international rules and regulations with respect to transit, telecommunications, signs and codes. The First Party shall do so insofar as, and in a manner compliant with, its obligations deriving from its membership in the EU and other international instruments. The Second Party shall do so insofar as, and in a manner compliant with, its obligations deriving from its memberships in international, multilateral or regional institutions or Organizations in which it is a member on the entry into force of this Agreement, as well as its membership of the EU, following its proposed accession thereto.
6. The Parties shall seek to improve and modernize existing border crossings as required by the flow of traffic and to construct new border crossings with a view to boosting touristic and commercial flows between them.
7. The Parties shall take measures to ensure the protection of the environment and the preservation of the natural habitat in the trans-border waters and the surrounding space, and shall cooperate in seeking to reduce and eliminate all forms of pollution. The Parties shall strive to develop and harmonize strategies and programmes for regional and international cooperation for the protection of the environment.
8. The Parties shall support the broadening of tourist exchanges, and the development of their cooperation in the fields of alternative tourism, including cultural, religious, educational, medical, and athletic tourism and shall cooperate in improving and promoting business and tourist travel between them.
9. The Parties shall establish a Joint Ministerial Committee ("JMC") in order to attain the best possible cooperation in the abovementioned sectors of economic partnership, including through the organization of joint business fora. Convening at least once a year, the JMC will steer the course of bilateral economic cooperation, the comprehensive

implementation of the relevant sectoral actions, agreements, protocols and contractual frameworks as well as all future relevant agreements. The Parties encourage the closest possible interaction between their Chambers of Commerce.

COOPERATION ON THE FIELDS OF EDUCATION, SCIENCE, CULTURE, RESEARCH, TECHNOLOGY, HEALTH AND SPORTS

ARTICLE 15

In the age of the new industrial revolution and second age of machines, the deepening of cooperation amongst States and societies is necessary now more than ever, in particular with respect to social activities, technologies and culture, both in a narrow and a broad sense. In furtherance thereof:

1. The Parties shall develop and improve their scientific, technological and technical cooperation as well as their collaboration in the area of education. They shall intensify their exchanges of information and of scientific and technical documentation and shall strive to improve mutual access to scientific and research institutions, archives, libraries and similar institutions. The Parties shall support initiatives by scientific and educational institutions as well as by individuals aimed at improving cooperation and exchanges in the areas of sciences, technology and education.
2. The Parties shall encourage and support events as well as scientific and educational programmes in which members of their scientific and academic communities shall participate. They shall also encourage and support the convening of bilateral and international conferences in these areas.
3. The Parties attach great significance to the development of research into, and the implementation and utilization of new technologies, including digital technology and nanotechnology, in a manner that is environmentally friendly and upgrades the skills, capacities and overall well-being of their citizens. To that end they shall develop the cooperation amongst their research centres, researchers and academic institutional systems.
4. The Parties shall place special emphasis on the development of cultural relations between the two States, their societies and their social groups, having particular regard to arts, dance, cinematography, music and theatre. In this regard, particular importance shall be given to sports. Bilateral collaboration on the domain of health, including health care, shall be promoted.

POLICE AND CIVIL PROTECTION COOPERATION

ARTICLE 16

1. The Parties shall cooperate closely in the fight against organized and trans-border crime, terrorism, economic crimes, having regard in particular to crime related to the illicit trafficking and/or exploitation of human beings; to crimes related to the production, trafficking and/or trade of narcotic drugs and psychotropic substances; to the illicit manufacturing of and trafficking in firearms, their parts and components and ammunition; to the illicit import, export and transfer of ownership of cultural property; to offences against civil air transport; and to crime related to counterfeiting and/or smuggling of cigarettes, alcohol or fuels.
2. The Parties shall cooperate closely in the civil protection sector, placing particular emphasis on preventing and dealing with natural and manmade disasters and on disaster relief. Each Party may utilize the special education and expertise of the other Party, and whenever needed and possible each Party shall provide to the other its special infrastructure, particularly in fire-fighting. The Parties may examine the establishment of a relevant mechanism to assist in the implementation of this Article.

DEFENCE COOPERATION

ARTICLE 17

The Parties shall reinforce and expand their cooperation in the area of defence, including through frequent visits and contacts between the political and military leadership of their armed forces, the appropriate transfer of know-how and capacity-building, the cooperation in the areas of production, information and joint military exercises. Special emphasis shall be placed on personnel training which the Parties could provide to each other.

TREATY RELATIONS

ARTICLE 18

1. Upon entry into force of this Agreement, the Parties shall in their relations be directed by the provisions of the following bilateral agreements that had been concluded between the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia and the First Party on 18 June 1959:
  - a) The convention concerning mutual legal relations,

- b) The agreement concerning the reciprocal recognition and the enforcement of judicial decisions, and
  - c) The agreement concerning hydro-economic questions.
2. The Parties agree that, upon entry into force of the present Agreement, all international documents binding on the Parties bilaterally shall remain in force, unless specifically terminated by this Agreement.
3. The Parties shall consult with each other in order to identify other agreements concluded between the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia and the First Party that will be deemed suitable for application in their mutual relations.
4. The Parties commit to explore all possibilities to conclude additional bilateral agreements needed with regard to areas of mutual interest.

PART 3

SETTLEMENT OF DISPUTES

ARTICLE 19

1. The Parties shall settle any disputes exclusively by peaceful means in accordance with the Charter of the United Nations.
2. In the event that a Party considers that the other Party is not acting in accordance with the provisions of this Agreement, this Party shall first notify the other Party of its concerns and shall seek a solution by negotiation. If the Parties are unable to resolve the matter bilaterally, the Parties may agree to request the Secretary-General of the United Nations to use his good offices to resolve the matter.
3. Any dispute that arises between the Parties concerning the interpretation or implementation of this Agreement and not resolved according to the procedures referred to under Article 19(2), may be submitted to the International Court of Justice. The Parties should first seek to agree upon a joint submission to said Court regarding any such dispute. However, if agreement is not reached within six months, or such longer period as the Parties shall mutually agree, then any such dispute may be submitted by either Party individually.

FINAL CLAUSES

ARTICLE 20

1. This Agreement shall be signed by the Ministers of Foreign Affairs of the two Parties.
2. This Agreement is subject to ratification, according to the sequencing procedure set out in Article 1(4).
3. Upon completion of the necessary internal legal procedures for the entry into force of this Agreement as set out in Article 1, the Parties shall, within two weeks and in writing, notify each other. This Agreement shall enter into force on the date of receipt of the last notification by the Party concerned.
4. Article 8(5) shall apply provisionally, pending the entry into force of this Agreement. If this Agreement does not enter into force, this Agreement, in its entirety and each of its provisions individually, shall have no further effect or application, provisional or otherwise, and shall not bind either of the Parties in any way.
5. The difference and the remaining issues referred to in Security Council resolutions 817 (1993) and 845 (1993) shall be considered as having been resolved upon entry into force of this Agreement.
6. As soon as possible upon entry into force of this Agreement, the Parties or one of the Parties shall inform the Secretary-General of the United Nations of the entry into force of this Agreement, including the date of its entry into force, for its implementation at the United Nations.
7. This Agreement is not directed against any other State, entity or person. It does not infringe on the rights and duties resulting from bilateral and multilateral agreements already in force that the Parties have concluded with other States or international Organizations.
8. The First Party shall apply this Agreement in accordance with its obligations deriving from its membership in the European Union and its membership in other international, multilateral or regional institutions or Organizations, as well as other international instruments. Similarly, the Second Party shall apply this Agreement in accordance with its obligations deriving from its membership in international, multilateral or regional institutions or Organizations, including the EU, following its proposed accession thereto.

9. The provisions of this Agreement shall remain in force for an indefinite period of time and are irrevocable. No modification to this Agreement contained in Article 1(3) and Article 1(4) is permitted.
10. This Agreement shall be registered with the Secretariat of the United Nations pursuant to Article 102 of the Charter of the United Nations as soon as it has entered into force.

IN WITNESS WHEREOF the Parties have, through their authorized representatives, signed three copies of this Final Agreement in the English language.

Representative of the First Party

Representative of the Second Party

**WITNESSED, in accordance with the
Security Council resolutions 817 (1993) and 845 (1993),**

By MATTHEW NIMETZ

Done at ... on the....

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών
σας προσκαλεί στην Ημερίδα με θέμα:
Πρώτη Αποτίμηση της υπογραφείσας Συμφωνίας Ελλάδος –ΠΓΔΜ
Δευτέρα 2 Ιουλίου 2018, ώρα 18.00

Για το θέμα θα ομιλήσουν:

Νικόλαος Βασιλειάδης, Επίκ. Καθηγητής Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Μιλτιάδης Σαρηγιαννίδης, Επίκ. Καθηγητής Δημοσίου και Διεθνούς Δικαίου της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Αναστάσιος Τάμης, Καθηγητής University of Notre Dame, Australia – Πρόεδρος Αυστραλιανού Ινστιτούτου Μακεδονικών Σπουδών

Προλογίζει - Συντονίζει ο **Βασίλειος Ν. Πάππας**, Πρόεδρος Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών

Παρακαλείσθε με τιμή να παραστείτε

Ο Πρόεδρος
Βασίλειος Ν. Πάππας

Ο Γενικός Γραμματέας
Κωνσταντίνος Π. Χρήστου

Κτίριο Διοικήσεως Ε.Μ.Σ.,
Εθνικής Αμύνης 4, 1ος όροφος

ΠΡΩΤΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΕΙΣΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΟΣ - Π.Γ.Δ.Μ.

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, έχοντας, προ ολίγων ημερών, εκφράσει την ιδιαίτερη ανησυχία της για την πορεία της διαπραγμάτευσης της ελληνικής κυβέρνησης με την κυβέρνηση των Σκοπίων, προβαίνει πλέον σε μία πρώτη αποτίμηση της ήδη υπογραφείσας Συμφωνίας, βασιζόμενη αποκλειστικά και μόνο στην τυπική αναφορά των επιμέρους ρυθμίσεων, επειδή ελλείπει η σχετική συνοδευτική της εν λόγω Συμφωνίας αιτιολογική έκθεση, η οποία θα διευκρίνιζε το πνεύμα και τον ειδικότερο σκοπό των παρατιθέμενων διατάξεων.

Σημειώνεται κατ' αρχήν ότι η ελληνική πλευρά διέθετε κατά τις διαπραγματεύσεις ένα σημαντικό πλεονέκτημα: τις σχετικές αποφάσεις της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ ότι δεν θα πραγματοποιούνταν η επιδιωκόμενη ένταξη της ΠΓΔΜ στους Οργανισμούς αυτούς χωρίς την επίλυση ορισμένων βασικών προϋποθέσεων, μεταξύ των οποίων και του ζητήματος της ονομασίας.

Η Συμφωνία επιβάλλει (άρθρ. 1.3) στην ΠΓΔΜ μία επίσημη ονομασία για όλες τις χρήσεις, εκείνη της «Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας». Αυτή «θα είναι το συνταγματικό όνομα του Δεύτερου Μέρους και θα χρησιμοποιείται *erga omnes*», δηλαδή «για όλες τις χρήσεις και για όλους τους σκοπούς», «ήτοι, εσωτερικά, σε όλες τις διμερείς σχέσεις τους και σε όλους τους περιφερειακούς και διεθνείς Οργανισμούς και θεσμούς» (άρθρ. 1.8). Το σύντομο όνομά της θα είναι «Βόρεια Μακεδονία». Ενώ, έως πρόσφατα, αναφερόταν ότι είχε συμφωνηθεί ο γεωγραφικός προσδιορισμός να αναγράφεται και για την διεθνή χρήση στην σλαβική γλώσσα (Severna), η τελική διατύπωση, είναι στην αγγλική. Πάντως, στο εσωτερικό της ΠΓΔΜ, η χρήση του νέου ονόματος θα αργήσει να εφαρμοσθεί, διότι εκεί θα ακολουθεί την εξέλιξη των διαπραγματεύσεων για την είσοδο της χώρας στην Ε.Ε.

Η Ελλάδα, αποδεχόμενη την χρήση του ονόματος από τους γείτονες, αναγνωρίζει με την Συμφωνία ότι το όνομα της Μακεδονίας δεν αποτελεί αποκλειστικά δική της κληρονομιά. Η Μακεδονία είναι ένα βαρύ όνομα στην παγκόσμια ιστορία και τον πολιτισμό, ταυτισμένο με τον Ελληνισμό, επομένως με την αποδοχή αυτή πτωχαίνουμε σημαντικά το δικό μας ιστορικό απόθεμα.

Η σύνθετη ονομασία από μόνη της θα μπορούσε να σημαίνει ότι το κράτος αυτό κατέχει το βόρειο τμήμα της περιοχής της Μακεδονίας, το

οποίο κατοικείται από μία ιδιαίτερη «βορειομακεδονική» εθνότητα. Στην περίπτωση αυτή θα υπήρχε διάκριση από τους κατοίκους της ελληνικής Μακεδονίας. Οι διαπραγματευτές της ΠΓΔΜ όμως, επέβαλαν ώστε η ιθαγένεια, αντί του φυσιολογικού προσδιορισμού της ως «βορειομακεδονική», να χαρακτηριστεί ως «Μακεδονική / πολίτης της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας», ενώ και η γλώσσα ονομάστηκε επίσης «μακεδονική». Οι Σλάβοι κάτοικοι της γειτονικής χώρας αυτοπροσδιορίζονται ως Μακεδόνες κατά την εθνικότητα, αυτό άλλωστε έπραξε επανειλημμένως και ο πρωθυπουργός τους κατά την υπογραφή της Συμφωνίας. Προκύπτει επομένως αβίαστα η έμμεση αναγνώριση μίας οιονεί μακεδονικής εθνότητας, της οποίας τα όρια είναι, ενδεχομένως, ευρύτερα του κράτους της Βόρειας Μακεδονίας.

Η Συμφωνία επιβάλλει στην ΠΓΔΜ συνταγματικές τροποποιήσεις με στόχο την ακύρωση του αλυτρωτισμού. Αυτή αναλαμβάνει επίσης την υποχρέωση να διαγράψει κάθε προσπάθεια αναζήτησης «μακεδονικής» μειονότητας στην Ελλάδα. Τί συμβαίνει όμως με τον «Μακεδονισμό», την εθνική ταυτότητα και ιδεολογία της χώρας αυτής; Διατάξεις της συμφωνίας ακυρώνουν την απαράδεκτη για τους Έλληνες προσπάθεια οικειοποίησης της αρχαίας ελληνικής κληρονομιάς της Μακεδονίας (άρθρ. 7.2,4). Το εξόφθαλμο ανιστόρητο και ανεδαφικό αυτό κατασκεύασμα εγκαταλείπεται, τουλάχιστον προς το παρόν. Άλλωστε, είναι συζητήσιμο κατά πόσον θα μπορούσε να συντηρηθεί στο μέλλον. Στην πραγματικότητα, το γειτονικό κράτος επιστρέφει στον αλυτρωτικό «Μακεδονισμό» του τέλους του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα, που στην πραγματικότητα ήταν επεκτατικός σε βάρος του Ελληνισμού. Βασικό συστατικό του «Μακεδονισμού» αυτού, είναι ότι δεν αποδέχεται την διανομή της περιοχής μετά τους πολέμους του 1912-1913 και επιδιώκει να την ακυρώσει, επανενώνοντάς την υπό ένα ενιαίο «μακεδονικό» κράτος.

Η αναγνώριση μακεδονικής ιθαγένειας, γλώσσας και, έμμεσα, εθνότητας, αποτελούν βασικά αρνητικά σημεία της συμφωνίας και μετά βεβαιότητας θα έχουν αρνητικές συνέπειες για την χώρα μας στο μέλλον.

Υφίστανται όμως και άλλα σημαντικά ζητήματα, τα οποία περιλαμβάνονται στις ρυθμίσεις της Συμφωνίας.

Η κατ' αρχήν συμφωνηθείσα ενιαία ονομασία για όλες τις χρήσεις υπονομεύεται, καθώς, σύμφωνα με το άρθρ. 1.10.β, η χρήση της νέας ονομασίας στην εσωτερική διοικητική πρακτική της ΠΓΔΜ δεν θα ξεκινά, παρά μόνο με το άνοιγμα κάθε διαπραγματευτικού κεφαλαίου για την ένταξη της χώρας στην Ε.Ε., στο συναφές πεδίο, και θα ολοκληρώνεται εντός πέντε ετών από τότε. Μιλούμε, επομένως, για χρονικό διάστημα που υπερβαίνει την δεκαετία. Κατά συνέπεια, στην εσωτερική χρήση,

το πολυσυζητημένο *erga omnes* είναι ελλειμματικό και ενδεχομένως δεν θα εφαρμοσθεί.

Θεσπίζεται η δημιουργία Κοινής Διεπιστημονικής Επιτροπής Εμπειρογνομόνων σε ιστορικά, αρχαιολογικά θέματα και εκπαιδευτικά θέματα (άρθρ. 8.5), η οποία θα εξετάσει «την αντικειμενική, επιστημονική ερμηνεία των ιστορικών γεγονότων βασισμένη σε αυθεντικές, στοιχειοθετημένες και επιστημονικά στέρεες ιστορικές πηγές και αρχαιολογικά ευρήματα». [...] «Η Επιτροπή θα εξετάσει και, εφόσον θεωρήσει κατάλληλο, θα αναθεωρήσει οιαδήποτε σχολικά εγχειρίδια και βοηθητικό σχολικό υλικό όπως χάρτες, ιστορικούς άτλαντες, οδηγούς διδασκαλίας [...]». Η διάταξη αυτή δημιουργεί ερωτηματικά. Κι αυτό, διότι αντικειμενική ερμηνεία ιστορικών γεγονότων, και μάλιστα συνυφασμένων με προγράμματα διεκδικήσεων, δεν είναι δυνατόν να υπάρξει. Ως εκ τούτου, υφίσταται ο κίνδυνος να τεθούν, στην βάση της ισότητας και της αμοιβαιότητας, όπως χαρακτηριστικά επιτάσσεται, επί της τραπέζης ζητήματα αναθεώρησης και διόρθωσης όχι μόνο αναφορών του υπαρκτού αλτρωτισμού των Σκοπίων, αλλά και σημείων της ιστορίας της Μακεδονίας κατά την βυζαντινή και την νεότερη περίοδο, από πολιτικής, πολιτιστικής και εκκλησιαστικής άποψης. Αυτό αφορά και στα ελληνικά σχολικά εγχειρίδια. Αυτά βέβαια δεν περιέχουν αλτρωτικές αναφορές. Είναι πιθανό όμως να ζητηθεί η διόρθωσή τους σε ιστορικά κεφάλαια τα οποία θίγουν το Δεύτερο Μέρος ή απλώς μειώνουν αυτό που το ίδιο θεωρεί ιστορία του. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις σλαβικές εγκαταστάσεις στην Μακεδονία, το κράτος του Σαμουήλ και βέβαια τον Μακεδονικό Αγώνα. Είναι πολύ πιθανόν η Επιτροπή αυτή να καταλήξει σε αδιέξοδο.

Παρόμοιο πρόβλημα, με οικονομικό αντίκτυπο σε πολυάριθμες ελληνικές επιχειρήσεις δημιουργεί και η διάταξη (άρθρ. 1.3.θ) που προβλέπει την εξεύρεση κοινά αποδεκτών λύσεων, σχετικών με τις εμπορικές ονομασίες, τα εμπορικά σήματα και τις επωνυμίες που χρησιμοποιούν το μακεδονικό όνομα. Η συμφωνία αφήνει εδώ να πλανάται ασάφεια. Η διεθνής όμως ομάδα ειδικών, η οποία θα συσταθεί για να επιλύσει τα θέματα που θα προκύψουν, θα έχει ενδεχομένως την τάση να λάβει υπόψη της περισσότερο τα συμφέροντα του Κράτους που φέρει το μακεδονικό όνομα και όχι εκείνα που εκπροσωπούνται από την ελληνική Μακεδονία.

Παρομοίως, δεν αποσαφηνίζεται εάν είναι δυνατόν να τεθεί θέμα αλλαγής της ονομασίας κρατικών δομών, όπως π.χ. πανεπιστημίων και διοικητικών περιφερειών. Επιτρέπει, ενδεχομένως, ή και επιβάλλει το άρθρο 6 επεμβάσεις στην δραστηριότητα ιδιωτικών φορέων; Τί σημαίνει, επί παραδείγματι, ότι «έκαστο μέρος θα λάβει αμελλητί αποτελεσματικά μέτρα για να αποθαρρύνει και να αποτρέπει την εκδήλωση πράξεων από ιδιωτικούς φορείς που πιθανόν υποδαυλίζουν την βία, το μίσος ή την εχθρότητα εναντίον του άλλου μέρους»;

Συμπερασματικά, η χώρα μας ανέλωσε τα ισχυρά διπλωματικά της όπλα για να εξασφαλίσει μία σύνθετη ονομασία, προκειμένου να διακρίνεται η ελληνική Μακεδονία από το γειτονικό κράτος και να καταστεί σαφές ότι το τελευταίο δεν εκπροσωπεί το ιστορικό και γεωγραφικό μέγεθος της Μακεδονίας ως συνόλου. Σε αντάλλαγμα, αποδέχθηκε την παραχώρηση του ονόματός της στους γείτονες. Η Συμφωνία καθίσταται ετεροβαρής και δυσμενής για την ελληνική πλευρά με την αναγνώριση μακεδονικής ιθαγένειας και γλώσσας για την γειτονική χώρα. Η εθνική ιδεολογία των γειτόνων, ο «Μακεδονισμός» στηρίζεται και ενισχύεται μέσω της αναγνώρισης αυτής, πράγμα το οποίο εγκυμονεί σοβαρά προβλήματα για την χώρα μας.

Σε κάθε περίπτωση, η διαδικασία εφαρμογής της Συμφωνίας θα είναι μακρόχρονη και πολυεπίπεδη. Αυτό προϋποθέτει από μέρους της Ελλάδος συνεχή εγρήγορση καθώς και την ανάπτυξη αυστηρών και ευέλικτων μηχανισμών ελέγχου.

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, πιστή στις καταστατικές της αρχές και αξίες και στην ογδοντάχρονη ιστορία της, διαβεβαιώνει όλους τους Έλληνες πως θα συνεχίσει να υπηρετεί αποφασιστικά και με επιστημονική τεκμηρίωση τα συμφέροντα του μακεδονικού Ελληνισμού. Το ζήτημα της Μακεδονίας δεν εξαντλείται με την υπογραφή της παρούσης Συμφωνίας. Ως υπόθεση υψίστης εθνικής σημασίας, γεωστρατηγικού χαρακτήρος, θα εξακολουθήσει να ευρίσκεται στο επίκεντρο των δράσεων και των αγώνων της Ε.Μ.Σ., ώστε να αντιμετωπισθούν οι κίνδυνοι που προβάλλουν στην νέα φάση, στην οποία εισέρχεται το ζήτημα.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Θεσσαλονίκη, 22 Ιουνίου 2018

FIRST APPRAISAL OF THE SIGNED *AGREEMENT*
BETWEEN GREECE-FYROM

The *Society for Macedonian Studies*, having already expressed a few days ago, its outmost disturbance concerning the proceedings of the negotiations between the Greek government and the government of Skopje, decided to implement its inaugural assessment of the already signed corpus of the *Agreement*, taking into account only the typical reference of its particular clauses, because any concomitant explanatory statement of the said *Agreement* is missing. It was anticipated that the reference of explanatory statements of agreement would clarify the spirit and the special aim of the referred clauses in the Agreement.

At the outset, it should be noted that the Greek government had a paramount advantage during the negotiations: the relevant decisions of the E.U. and of N.A.T.O. that there would be no admission of FYROM in these Organizations without the solution of basic requirements, which included primarily the issue of the designation of FYROM.

The *Agreement* imposes (art. 1.3) on FYROM the acceptance of a formal nomenclature for all intents and purposes, that of “*Republic of Northern Macedonia*”. This “*will be the constitutional name of the Second Party and shall be used erga omnes*”, meaning “*for all usages and purposes*”, “*that is, domestically in all of their bilateral relations, and in all regional and international organizations and institutions*” (art 1.8). The abbreviated name will be “*Northern Macedonia*”. Yet, until recently, although it was stated that the geographical nomenclature was agreed upon to be designated for international use in the using the south-slavic term (*Severna*), in the final document, it appears only on its English morphophonology. Nevertheless, domestically in FYROM, the implementation of the new designation, namely *Republic of Northern Macedonia*, will be delayed, since there will be continued negotiations for its admission to the E.U.

Greece, accepting the use of this nomenclature by its neighbors, recognizes that the name of *Macedonia* is no longer an exclusive part of her own legacy. *Macedonia* carries a huge appellation within the spectrum of history and civilization of the world, identified with Hellenism, so with this agreement we deprive to a great extent our own historical inventory.

The compound lexeme “*Northern Macedonia*” on its own could mean that this country occupies the northern part of the area of Macedonia,

which is populated by a particular “North-Macedonian” ethnicity. In this case, there would be a distinction from the residents of Greek Macedonia. But the envoys of FYROM were able to impose upon the Greek negotiators that their nationality/citizenship/ethnicity, instead of the concomitant designation to be also “Northern Macedonian”, made possible to be recognized as “Macedonian/citizens/ethnics/nationals of the Republic of Northern Macedonia”. They also enforced that their Slavic language to be recognized plain as “Macedonian”. On the other hand, the Slavic residents of the neighboring country, including their Prime-Minister, insist in repeatedly identifying themselves as sole Macedonians as this was well-attested during the signing ceremony of the *Agreement*. Hence, there is an indirect recognition by the Greek negotiators of a quasi-*Macedonian ethnicity*, which borders could be seen as extending further and over than those of the state of Northern Macedonia.

Moreover, the *Agreement* imposes on FYROM to implement certain constitutional changes related to the eradication of their irredentism. This country has also the obligation to terminate any attempt of inventing any so-called ‘Macedonian’ minority in Greece. But what about their irredentist “Macedonianism”, their ethnic identity and the ideology of this country? Provisions of the *Agreement* clearly negate the unacceptable for the Greeks, attempt of appropriation of the ancient Greek legacy of Macedonia (art. 7.2.4). For the time being, this apparent false and fictitious historically construction is abandoned. Although, it is quite debatable, whether this fallacy could be sustained in the future. As a matter of fact, in reality the neighboring state returns to the irredentism of “Macedonianism” which prevailed at the end of the 19th-beginning of 20th century, and which was catastrophic and detrimental for Hellenism. The basic ingredient of this type of “Macedonianism” is that it does not assent to the allocation of regions defined after the Balkan Wars (1912-1913) and pursues to nullify the relevant international Treaties, thus, reuniting the entire region as a “Macedonian” state.

The recognition of Macedonian nationality, language and indirectly, ethnicity are integral negative clauses of the *Agreement* and most certainly they will provoke negative consequences in the future for our country.

There are also other important issues, which are included in the articles of the *Agreement*.

Firstly, the agreed universal usage of the nomenclature “Republic of Northern Macedonia) for all purposes is grossly undermined since, according to the article 1.10b, the application of the new name in the domestic administrative structure of FYROM will not begin until the opening of the negotiations of any kind for the admission of this country into E.U., and it will be completed in five years thereafter. Hence, the application of the new

name will not be implemented but a decade later. Consequently, the much debated *erga omnes* application of the new name domestically remains utterly deficient and most probably will be never implemented by FYROM.

There will be established a Joint Inter-Disciplinary Scientific Committee of Expertise on historical, archaeological and educational matters (art. 8.5) which will examine “*the objective, scientific interpretation of historical events based on authentic evidence and archaeological findings*”. [...] “*The Committee shall consider and, if it deems appropriate, will revise any school textbooks and school auxiliary material, for example maps, historical atlases, teaching guides [...]*”. This article creates many questions. This is because an objective interpretation of the historical events, closely connected with irredentist claims, cannot exist. As a result, there is a great risk, on the basis of equality and reciprocity, as this is determined in the *Agreement*, to place for debate and negotiation, not only issues related to the existing irredentism of Skopje, but also significant parts of the history of Macedonia during the Byzantine and modern period, from a political, cultural and ecclesiastic perspective. This also refers to the Greek school textbooks, which most certainly do not incorporate any irredentist references. However, it is also possible that the Second Party (the Skopjens) may demand for certain corrections to be applied to those sections of the Greek textbooks which they may consider that adversely affect their history. For example we indicatively mention, the Slavic settlements in Macedonia, the kingdom of Samuel and of course the Macedonian Struggle. It is possible that the aforementioned Committee of Experts may reach no conclusion.

A similar problem with economic consequences to numerous Greek business is also be created by article 1.3.i, which predicts the seeking of commonly accepted solutions concerning the commercial names, the commercial logotype, trademarks and the namesakes which use the *Macedonian* name. Herewith the *Agreement* remains grossly unclear. But the international committee of specialists which will be founded to solve the problems which will arise, will have the tendency to consider as more appropriate the interest of the state which carries the name “Macedonia” and not those entities or products which represent Greek Macedonia.

In a similar fashion, it is not clear in the *Agreement*, if it is possible to change the nomenclatures of government institutions, for instance universities or regional administrative entities that carry the name *Macedonia*. Does Article 6 allow or even imposes interferences in the activities of the private sector? What does it mean, for example, that “*each Party shall promptly take effective measures to discourage and prevent any acts by private entities, which likely incite violence, hatred or hostility against the other Party*”?

In conclusion, our country has spent its strong diplomatic weapons to ensure a compound name, in order to distinguish the Greek Macedonia from the neighboring country and to become clear that the latter doesn't represent the historical and geographical size of the entire and universal Macedonia. In exchange, our country has surrendered the name *Makedonia* to the neighbors. The *Agreement* becomes grossly disadvantaged and unfairly imbalanced for Greece with the recognition of the usage "*Macedonian nationality and language*" by the neighboring country. The ethnic ideology of the neighbours, namely "Macedonianism", is further supported and strengthened by this recognition, a reality which will generate great problems for our country.

In any case, the procedure of implementing the *Agreement* will be long lasting and multi-faceted. This demands from the Greek side continuous vigilance and the development of rigorous and flexible control mechanisms.

The *Society of Macedonian Studies*, loyal to the statutory principles of her eighty years of history, assures all the Greeks that it will continue to serve decisively and with scientific documentation the interests of Macedonian Hellenism. The importance of the Macedonia issue is not exhausted with the signing of this *Agreement*. As a key matter of pivotal national significance and geostrategic character it will continue to be in the center of the activities and challenges of the Society of Macedonian Studies, until all risks created by the new stage that we are faced with, will be duly and effectively confronted.

THE BOARD OF DIRECTORS

Thessaloniki, 22 June 2018

ΠΡΩΤΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΕΙΣΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ - ΠΓΔΜ

Η συμφωνία της 17ης Ιουνίου 2018, που υπογράφηκε ανάμεσα στους υπουργούς Εξωτερικών της Ελλάδας και των Σκοπίων, παρουσιάζει, αναμφη-ρίστως, ιστορικό και (διεθνο)πολιτικό ενδιαφέρον, καθόσον έρχεται να αποτυ-πώσει σε ένα γραπτό κείμενο, που ασφαλώς παράγει και έννομες συνέπειες, μία οριστική (;) διευθέτηση, αποδίδοντας –κατά τους εμπνευστές και πρωταγωνι-στές της– λύση σε ένα πρόβλημα που επί δεκαετίες συνιστά σημείο τριβής και αντιπαράθεσης μεταξύ δύο κρατικών οντοτήτων.

Ως εκ τούτου, πρόκειται προφανώς για μία διμερή, διεθνή, διακρατική συμφωνία, ως απόληξη μίας μακροχρόνιας διαπραγματεύσεως. Στο σημείο αυτό είναι αναγκαία μία σημαντική υποσημείωση. Ποιο ήταν το διακύβευμα, ποια ήταν η γενεσιουργός αιτία αυτής της διένεξης (διαφωνίας) ανάμεσα στα εμπλε-κόμενα μέρη; Επειδή μπορεί να παρήλθαν δεκαετίες και πολλοί μπορούν να το έχουν «ξεχάσει», η Ελλάδα αρνούταν να δεχθεί ένα κράτος στα βόρεια σύνορά της, το οποίο θα έφερε το όνομα «Μακεδονία», μίας ευαίσθητης δηλαδή γεω-γραφικής της περιφέρειας, με ιστορικά, πολιτισμικά, γεωπολιτικά φορτία ισχύ-ος. Πέραν τούτων, κατά το γενικά αποδεκτά ελληνικό ιστορικό αφήγημα το κρατίδιο αυτό συνιστά δημιούργημα του Τίτο, είναι εμφανώς ψευδεπίγραφο, καθώς κατασκεύασε ένα «τεχνητό – ψεύτικο δήθεν μακεδονικό έθνος» και μία a priori τεχνητή – κατασκευασμένη «μακεδονική γλώσσα». Η κατασκευή αυτή στοιχειοθετούσε σε λογικές μεγαλοϊδεατισμού και αναθεωρητισμού στο χώρο των Βαλκανίων, καθώς ποιούσε λόγο για «ένωση όλων των Μακεδόνων (;)», οι οποίοι κάποιοι από αυτούς στενάζουν υπό τον ελληνικό και βουλγαρικό ζυγό (!!!), αμφισβητώντας ευθέως το status quo του βαλκανικού ψηφιδωτού, όπως αυτό διαμορφώθηκε από τη συνθήκη του Βουκουρεστίου (1913).

Αυτή η επικίνδυνη προσέγγιση απέκτησε έτι περαιτέρω μαξιμαλιστι-κό χαρακτήρα, όταν, με τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας το 1991, δημιουρ-γήθηκε ένα ανεξάρτητο κράτος με το όνομα «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Όπου, πατώντας στην περπατησιά του Τίτο, υπέκλεπτε πλέον και την πολι-τιστική μας κληρονομιά, εφόσον χρησιμοποιούσε ως σύμβολό της το δεκα-εξάκτινο αστέρι της Βεργίνας (σύμβολο της Μακεδονικής Δυναστείας), ενώ με σαφή και ρητό τρόπο διακήρυττε τον αγώνα για μία ενιαία και ανεξάρ-τητη Μακεδονία. Εισάγοντας, αποκάλυπτα πλέον, έναν ψευδο – αλτρωπι-

---

* Επίκουρος Καθηγητής Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

σμό, από τη στιγμή που «βάπτιζε» συλλήβδην τους γηγενείς Μακεδόνες Έλληνες ως δήθεν αλύτρωτους αδελφούς.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η Ελλάδα εκκινούσε με σαφή συγκριτικά πλεονεκτήματα στη διαδρομή της επίλυσης του προβλήματος, καθόσον αποτελεί μέλος τόσο της Ε.Ε., όσο και του ΝΑΤΟ, υπερκρατικούς οργανισμούς που επιθυμεί να ενταχθεί το νεότευκτο κρατίδιο. Ταυτόχρονα, καταγράφεται και μία εγγενής αδυναμία των Σκοπίων, λόγω της εθνολογικής – ανθρωπογεωγραφικής του σύνθεσης και της έντονης διαμάχης – αντιπαράθεσης Αλβανών και Σλάβων, που καθιστά το κρατίδιο αυτό εύθραυστο και θνησιγενές (με τη συμφωνία της Αχρίδας το 2001 ουσιαστικά έχουμε δύο χωριστές οντότητες, ενώ δέον όπως σημειωθεί ότι και 100.000 με 150.000 κάτοικοι των Σκοπίων έχουν αποκτήσει ήδη βουλγαρικό διαβατήριο, κράτος της Ε.Ε.). Κατά την πρώτη λοιπόν αυτονόητη, κατά τον γράφοντα, γενική συμπερασματική απόφαση, χρήσιμη για τη συνέχεια, η Ελλάδα είναι αυτή που κρατούσε το κλειδί της λύσης και τα Σκόπια ήταν αυτά που θα έπρεπε, με βάση τη λογική, να πιέζονται να αναιρέσουν τα τοξικά στοιχεία της πολιτικής τους συγκρότησης και του επικίνδυνου και ψευδεπίγραφου αφηγήματός τους. Βέβαια, τα λάθη, οι παραλείψεις, οι αβελτηρίες της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στην ιστορική διαχρονία είναι επίσης αναμφισβήτητα, υπολανθάνουν όμως της παρούσας εισήγησης, για προφανείς λόγους.

Μετά ταύτα, για να απαντήσουμε στο βασικό ερώτημα που ανακύπτει, ποια τα οφέλη και ποιες οι δυσμενείς συνέπειες για εκάστη πλευρά, θα πρέπει να ιχνηλατήσουμε βήμα-βήμα τη συμφωνία.

Καταρχήν, πρώτη γενική παρατήρηση. Μία συμφωνία, για να είναι λυσιτελής, πρέπει να είναι μία σχέση αμφοτεροβαρής, δηλαδή θα πρέπει να προκύπτουν οφέλη και για τα δύο συμβαλλόμενα μέρη. Αναφέρεται λοιπόν το ερώτημα: τι αποκερδαίνει κάθε πλευρά;

Σύμφωνα λοιπόν πάντα με το κείμενο της συμφωνίας έχουν γίνει αμοιβαίως αποδεκτά και συμφωνήθηκαν, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα (σταχυολογικά τα πιο κρίσιμα ζητήματα) :

(Α) Η Ελλάδα αναγνωρίζει κράτος με το όνομα Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας» («Βόρεια Μακεδονία») –άρθρο 3α της συμφωνίας (erga omnes –για όλες τις χρήσεις). (ΣΣ: το «Severna Makedonja» δεν υπάρχει, ουσιαστικά, τυπικά και πρακτικά, πουθενά).

Η Ελλάδα, δηλαδή, μετακινούμενη από την απόφαση του συμβουλίου των πολιτικών αρχηγών στις 13.04.1992, αλλά και από την απόφαση της Ε.Ε. στη Λισαβόνα (27.06.1992), όπου ταυτόσημα γίνεται λόγος για μη αναγνώριση του κρατιδίου αυτού με ονομασία που θα εμπεριέχει τον όρο «Μακεδονία», εκχωρεί το όνομα της Μακεδονίας μας στους Σκοπιανούς (ΣΣ: το επιχείρημα ότι 140 κράτη έχουν αναγνωρίσει τα Σκόπια με το συνταγματικό τους όνομα είναι έωλο και παραπειστικό, γιατί, όπως εκτέθηκε, η υπογραφή της Ελ-

λάδας είναι αυτή που ενέχει υπεραξία, καθώς εμείς παραδίδουμε κάτι που μας ανήκει). Δύο χρήσιμες παρατηρήσεις στην αξιολόγηση: (I) Στη διεθνή πρακτική όπου υπάρχει π.χ. η Βόρεια και Νότια Κορέα αφορά δύο κράτη που έχουν κοινές εθνολογικές και πολιτισμικές αφετηρίες και για κάποιον λόγο χωρίστηκαν –υπάρχει κάτι τέτοιο στην περίπτωση μας; προφανώς και όχι, και (II) επίσης, κατά τη διεθνή πρακτική, ένα κράτος που ονομάζεται «Βόρεια Μακεδονία» είναι σχεδόν βέβαιο ότι, με την πάροδο του χρόνου, όλοι θα το ονομάζουν σκέτα «Μακεδονία».

Και εδώ τίθεται αβίαστα το κυρίαρχο ερώτημα σχετικά με την ονομασία. Η γεωγραφική περιφέρεια της Ελληνικής Μακεδονίας πώς θα ονομάζεται; «Νότια Μακεδονία»; Το πανεπιστήμιο Μακεδονίας, όπου έχω την τιμή να θεραπεύω, θα είναι πλέον πανεπιστήμιο της «Νότιας Μακεδονίας»; Αντίστοιχα, οι περιφέρειες Κεντρικής, Δυτικής και Ανατολικής Μακεδονίας, το αεροδρόμιο ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών κτλ. δεν θα έχουν παρόμοιο πρόβλημα; Συμπερασματικά, υπάρχει κανείς, ακόμη και αφελής, που να πιστεύει ότι σε βάθος χρόνου η όποια αναφορά στο εξωτερικό στο όνομα Μακεδονία δε θα παραπέμπει, αυτόχρημα και παραχρήμα, στους Σκοπιανούς; Προς αποφυγή οιασδήποτε ένστασης καλοθελητών, ο Ζάεφ έδωσε κιόλας στις Πρέσπες την απάντηση: Εμείς οι «Μακεδόνες», εσείς οι Έλληνες!!!

(B) Κατά τη συμφωνία, συμφωνείται και γίνεται κοινά αποδεκτό (και από την Ελλάδα) ιθαγένεια «Μακεδονική –πολίτης της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας», όπως αυτή θα εγγράφεται σε όλα τα ταξιδιωτικά έγγραφα. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι πολλοί «επιστήμονες», με κάποια, κατά την άποψή μου, νομικά άλματα, προσπαθούν να μας πείσουν ότι η αποδοχή από την Ελλάδα «μακεδονικής» ιθαγένειας δε συνιστά και αναγνώριση «μακεδονικής» εθνότητας. Το ζήτημα έρχεται να αναδείξει και η αγγλική απόδοση του κειμένου με την αναφορά στον όρο nationality, που παραπέμπει στην εθνικότητα, αντί του citizenship, που παραπέμπει στην υπηκοότητα (για κάποιους δε που ταυτίζουν την υπηκοότητα με την ιθαγένεια, τους παραπέμπω στην ετυμολογική ανίχνευση της λέξης ιθαγένεια = ιθύς + γένος = ευθέως από το γένος).

Αλλά και αν ακόμη δεχθούμε ότι, τω όντι, άλλο ιθαγένεια και άλλο εθνικότητα, την απάντηση δίνει το άρθρο 7 παρ. 3 της συμφωνίας:

Άρθρο 7

1. Τα Μέρη αναγνωρίζουν ότι η εκατέρωθεν αντίληψή τους ως προς τους όρους «Μακεδονία» και «Μακεδονικός/Μακεδόνας» αναφέρεται σε διαφορετικό ιστορικό πλαίσιο και πολιτιστική κληρονομιά.

2. Αναφορικά με το Πρώτο Μέρος, με αυτούς τους όρους νοούνται όχι μόνο η περιοχή και ο πληθυσμός της βόρειας περιοχής του Πρώτου Μέρους, αλλά και τα χαρακτηριστικά τους, καθώς και

ο Ελληνικός πολιτισμός, η ιστορία, η κουλτούρα και η κληρονομιά αυτής της περιοχής από την αρχαιότητα έως σήμερα.

3. Αναφορικά με το Δεύτερο Μέρος (δηλαδή τα Σκόπια), με αυτούς τους όρους νοούνται η επικράτεια, η γλώσσα, ο πληθυσμός και τα χαρακτηριστικά τους, με τη δική τους ιστορία, πολιτισμό και κληρονομιά, διακριτώς διαφορετικά από αυτά που αναφέρονται στο Άρθρο 7(2). ΕΡΩΤΗΜΑ: Υπάρχει κανείς που να αμφισβητεί ότι με τη διατύπωση αυτή δεν αναγνωρίζεται «μακεδονική εθνότητα» στους Σκοπιανούς; Παρ' εκτός κι αν οι ίδιοι απεμπολήσουν την ταυτότητά τους. Δυστυχώς, η ελληνική πλευρά είναι αυτή που απεμπολεί την ταυτότητά της!

(Γ) Η Ελλάδα αναγνωρίζει, επίσης, «Μακεδονική Γλώσσα», η οποία όμως ανήκει στην ομάδα των νότιων σλαβικών γλωσσών. Επίσης, τα δύο μέρη σημειώνουν ότι η επίσημη γλώσσα και τα άλλα χαρακτηριστικά της ΠΓΔΜ δεν έχουν σχέση με τον αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό, την ιστορία, την κουλτούρα και την κληρονομιά της βόρειας περιοχής της Ελλάδας.

Το σημείο αυτό εμφανίζεται ως όφελος της Ελλάδας. Δηλαδή, υπήρχε κανείς στον κόσμο που να υποστήριζε ότι η «μακεδονική γλώσσα» είναι ελληνογενής, λατινογενής και όχι σλαβική; Το αυτονόητο είναι επιτυχία;

Όμως αλλού είναι το πρόβλημα. Με βάση τις εισαγωγικές επισημάνσεις η Ελλάδα αφήνεται πλέον από το επίσημο διαχρονικό ιστορικό της αφήγημα περί «κατασκευασμένης γλώσσας», αφού, εγγράφως, σε επίσημο νομικό κείμενο μίας συμφωνίας, αναγνωρίζει «μακεδονική γλώσσα» !!! (ΣΣ: η επιτυχία βέβαια, είναι ότι μπορούμε πλέον ως Ελλάδα να λέμε ότι ο Μέγας Αλέξανδρος δεν μιλούσε τη «μακεδονική γλώσσα» γιατί είναι σλαβική!!!).

(Δ) Με βάση την κειμενική διατύπωση του άρθρου 7 δίδεται η εντύπωση ότι η πλευρά των Σκοπίων αναγνωρίζει πλέον ότι δεν έχει σχέση με την αρχαία Μακεδονία και, επαγωγικά, με τον Φίλιππο και τον Μέγα Αλέξανδρο. Και, έτσι, εξαρχής, εμφανίζεται. Ποιες είναι όμως οι ασφαλιστικές δικλίδες ασφαλείας στην περίπτωση που επανέλθουν στην ανιστόρητη ανοησία τους; Υπενθυμίζω δε στους σλαβομακεδονολάγνους ότι η θεωρία του σλαβομακεδονισμού κάνει λόγο για κάθοδο των Σλάβων τον 6ο και 7ο μ.Χ. αιώνα και την «επιμειξία» τους με τους απογόνους των αρχαίων Μακεδόνων; Αυτό εγκαταλείπεται; Προφανώς και όχι. Η δημιουργική ασάφεια της αποτύπωσης της συμφωνίας ευνοεί, πρόδηλα, τη σκοπιανή πλευρά.

(Ε) Προσέτι, εμφιλοχωρεί ζήτημα με το όνομα και ορολογίες στις εμπορικές ονομασίες (*commercial names*), τα εμπορικά σήματα και τις επωνυμίες (*trademarks and brand names*).

Το ζήτημα αυτό, αν και θα μπορούσε να θεωρηθεί δευτερεύον σε σχέση με τα ως άνω εκτεθέντα ζητήματα, σε πρακτικό επίπεδο είναι ιδιαίτερα σοβαρό.

Και τούτο διότι αφορά πάνω από 4.000 επιχειρήσεις και εκατοντάδες προϊόντα. Εδώ έχουμε δύο επίπεδα. Σε νομικό επίπεδο, τα προϊόντα ΠΟΠ (Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης) και ΠΓΕ (Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη) ενέχουν ιδιαίζουσα σημασία και συνδέονται άμεσα με την κατοχύρωση του ονόματος, με βάση τα νομικά ισχύοντα. Συνεπώς, οι ελληνικές επιχειρήσεις θα πρέπει, έως την ολοκλήρωση της συμφωνίας (;) να προστρέξουν να κατοχυρώσουν τα προϊόντα τους.

Σε πρακτικό όμως επίπεδο, ποιος θα εμποδίσει στις επιχειρήσεις των Σκοπίων να χρησιμοποιούν τον όρο «Μακεδονία, μακεδονικό κτλ.» και αν δεν επιτευχθεί συμφωνία και τεθεί θέμα διαιτησίας, ποιος θα υπερισχύσει; Η κρατική οντότητα ή η γεωγραφική περιφέρεια ενός κράτους; Σε κάθε περίπτωση, στο εξωτερικό, με την αναγνώριση των Σκοπίων με όνομα «Μακεδονία» θα παραπέμπει, εκ προφανούς, ακούσιας ή εκούσιας, σύγχυσης στο γειτονικό κρατίδιο και όχι στην Ελλάδα.

(ΣΤ) Επίσης, σημαντικότατο, χρήζει αναφοράς η διατύπωση και πρόβλεψη του άρθρου 8, ίδια στην παράγραφο 5, που προβλέπει σύσταση κοινής δι-επιστημονικής επιτροπής εμπειρογνομόνων για αναφορές σε σχολικά εγχειρίδια κτλ. Συγκεκριμένα:

Άρθρο 8 (παρ. 5)

«Εντός ενός μηνός από τη θέση σε ισχύ της παρούσης Συμφωνίας, τα Μέρη θα συγκροτήσουν με ανταλλαγή διπλωματικών διακοινώσεων, στη βάση της ισότητας, μια Κοινή Διεπιστημονική Επιτροπή Εμπειρογνομόνων σε ιστορικά, αρχαιολογικά και εκπαιδευτικά θέματα, για να εξετάσει την αντικειμενική επιστημονική ερμηνεία των ιστορικών γεγονότων βασισμένη σε αυθεντικές, στοιχειοθετημένες και επιστημονικά στέρεες ιστορικές πηγές και αρχαιολογικά ευρήματα.

Οι εργασίες της Επιτροπής θα τελούν υπό την επίβλεψη των Υπουργείων Εξωτερικών των Μερών σε συνεργασία με άλλες αρμόδιες εθνικές αρχές. Η Επιτροπή θα εξετάσει και, εφόσον θεωρήσει κατάλληλο, θα αναθεωρήσει οιαδήποτε σχολικά εγχειρίδια και βοηθητικό σχολικό υλικό, όπως χάρτες, ιστορικούς άτλαντες, οδηγούς διδασκαλίας που χρησιμοποιούνται σε έκαστο από τα Μέρη, σύμφωνα με τις αρχές και τους σκοπούς της ΟΥΝΕΣΚΟ και του Συμβουλίου της Ευρώπης».

Για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή θα θέσει συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα, ώστε να διασφαλισθεί ότι σε έκαστο από τα Μέρη κανένα σχολικό εγχειρίδιο ή βοηθητικό σχολικό υλικό σε χρήση τη χρονιά μετά την υπογραφή της παρούσης Συμφωνίας δεν περιέχει αλτρωτικές/αναθεωρητικές αναφορές. Η Επιτροπή επίσης θα εξε-

τάσει οιασδήποτε νέες εκδόσεις σχολικών εγχειριδίων και βοηθητικού σχολικού υλικού όπως προβλέπεται σε αυτό το άρθρο.

Άξιο σχολιασμού τυγχάνει το γεγονός ότι η αναφορά σε απάλειψη αλυτρωτικών/αναθεωρητικών αναφορών αφορά και την Ελλάδα! Και προφανές το ερώτημα: Θα μπορεί πλέον να γίνεται στα ελληνικά σχολικά εγχειρίδια αναφορά για τον Μακεδονικό Αγώνα; Οι ήρωες μακεδονομάχοι, γηγενείς Μακεδόνες, για ποιο λόγο πολέμησαν; Από ποιους και για λογαριασμό οποίου να την απελευθερώσουν; Τινί τρόπω θα εξιστορούνται οι Βαλκανικοί Πόλεμοι; Πώς θα περιγράφονται οι προσπάθειες για «ενιαία και ανεξάρτητη Μακεδονία»; Πώς θα αποδίδεται η (ψευδο) επανάσταση του Ήλιντεν; Οι σλαβόφωνοι κάτοικοι της Μακεδονίας, ή οι δίγλωσσοι, που θα κατατάσσονται εθνολογικά; Πώς θα αποτυπώνεται σε χάρτες η Μακεδονία; Αυτά και άλλα πολλά, που, πραγματικά, η τυχόν συμφωνία αυτής της διεπιστημονικής επιτροπής θα προσιδιάζει με την τεράστια επιστημονική ανακάλυψη του τετραγωνισμού του κύκλου.

Καταληκτικά, ποιες είναι οι αλυτρωτικές αναφορές των ελληνικών βιβλίων, χαρτών, κτλ. που χρήζουν απάλειψης ή αλλαγής; Κατά τη γνώμη μου, το άρθρο αυτό είναι ίσως το πιο επικίνδυνο και απαράδεκτο σημείο της συμφωνίας, που, εξαιτίας των ζητημάτων που διανοίγονται στα προηγούμενα άρθρα, υπολανθάνει στη σπουδαιότητα της παρατήρησης. Γιατί, για πρώτη φορά, ένα κράτος, η Ελλάδα, αναθεωρεί καθ' ολοκληρίαν το επίσημο ιστορικό της αφήγημα και διαγράφει ένα κομμάτι της σύγχρονης ελληνική ιστορίας, που έχει γραφεί πάνω σε αίμα θυσίας και αγώνα.

Εν κατακλείδι, με βάση τα άρτι ως άνω εκτεθέντα, κατά τον γράφοντα η συμφωνία είναι σε βάρος των ελληνικών εθνικών συμφερόντων, καθώς εκχωρεί όνομα, εθνότητα και γλώσσα, αναιρώντας το μέχρι τώρα επίσημο εθνικό ιστορικό αφήγημα, ενώ και εν τοις πράγμασι θα προκύψουν πολλά ζητήματα (στις επωνυμίες, στα σχολικά βιβλία κτλ.), που προφανώς θα λειτουργήσουν σε βάρος της Ελλάδας. Και το ερώτημα που ανακύπτει είναι γιατί τόση σπουδή; Ποίων τα συμφέροντα εξυπηρετεί η άρον άρον «διευθέτηση» του ζητήματος; Γιατί σε διεθνοπολιτικό επίπεδο οι ΗΠΑ δεν έδειξαν, στη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία, ότι πίεζαν για λύση. Αντίθετα, η Γερμανία ήταν αυτή που πίεζε για να εξυπηρετήσει τα δικά της σχέδια. Τελικά, η Ελλάδα τι κέρδισε; Έδωσε όλα τα παραπάνω για μία «επιμήκυνση»;

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΕΣ ΠΤΥΧΕΣ
ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΕΣΠΩΝ (17/6/2018)

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

Η Συμφωνία της 17ης Ιουνίου 2018 στις Πρέσπες,¹ χαρακτηρίστηκε επαινετή ως ένας έντιμος συμβιβασμός, υπογραμμίστηκε η βιωσιμότητά της και προβλήθηκε ως η καλύτερη και αμοιβαία επωφελής προοπτική για τις δύο χώρες. Ωστόσο, η έκβαση της συγκεκριμένης διαπραγμάτευσης πρέπει να αξιολογηθεί με άξονα το θεσμικό πλαίσιο του μηχανισμού επίλυσης της διαφοράς, το ευρύτερο διεθνές περιβάλλον, τον συσχετισμό ισχύος ανάμεσα σε Ελλάδα και πΓΔΜ και τον βαθμό ετοιμότητας των δύο λαών να αποδεχθούν τη συμφωνία, και όχι με αναφορά σε αφηρημένες έννοιες και ανούσιες γενικεύσεις που συσκοτίζουν το πολιτικό περιβάλλον της διαπραγμάτευσης και λειτουργούν περισσότερο επικοινωνιακά παρά συμβάλλουν στην πραγματική αποτίμησή της.

Ειδικότερα, η Συμφωνία των Πρεσπών επισφράγισε το τέλος μιας διαδρομής επίλυσης της διαφοράς, η αφετηρία της οποίας εντοπίζεται μερικούς μήνες νωρίτερα. Για την ακρίβεια, η διαδικασία της διαπραγμάτευσης ανάμεσα σε Αθήνα και Σκόπια που ολοκληρώθηκε με την υπογραφή της Συμφωνίας στις Πρέσπες, προστέθηκε μόλις πρόσφατα και λειτούργησε παράλληλα με τις «καλές υπηρεσίες» που προσέφερε εδώ και πάρα πολύ καιρό, ο Ειδικός Αντιπρόσωπος του γ.γ. του ΟΗΕ, κ. Μάθιου Νίμιτς.² Υπογραμμίζεται, ότι η διαδικασία των «καλών υπηρεσιών» λειτουργούσε υπό την αιγίδα του ΟΗΕ και σε συμμόρφωση των δύο κρατών με την Απόφαση 817/1993 του Συμβουλίου Ασφαλείας, με την οποία σύστησε στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών την εισδοχή της πΓΔΜ στον Οργανισμό με προσωρινή ονομασία και κάλεσε τις δύο χώρες να διευθετήσουν με ταχύτητα τη διαφορά για το όνομα, προς το συμφέρον της διατήρησης των ειρηνικών σχέσεων και της καλής γειτονίας στην περιοχή.³ Με άλλα λόγια, η Ελλάδα και η πΓΔΜ αποφάσισαν την έναρξη απευθείας διαπραγ-

---

* Επίκουρος Καθηγητής Δημοσίου και Διεθνούς Δικαίου της Νομικής Σχολής του Α.Π.Θ.

1. Για το κείμενο της Συμφωνίας, βλ. το δημοσιοποιηθέν ήδη τη 13η Ιουνίου 2018 σχέδιο, προσβάσιμο από τον υπερσύνδεσμο <<http://s.kathimerini.gr/resources/article-files/symfwnia--2.pdf>> (τελευταία πρόσβαση: Ιούλιος 2018).

2. Βλ. UN Doc. S/1999/1286 (29 December 1999), «Letter Dated 21 December 1999 from the Secretary General to Addressed to the President of the Security Council».

3. UNSC Res. 817 (1993), «Admission of a New Member: The Former Yugoslav Republic of Macedonia», UN Doc. S/RES/817 (7 April 1993).

ματεύσεων, ενώ ήδη εξελισσόταν η μακροχρόνια διαδικασία των «καλών υπηρεσιών» στο πλαίσιο του ΟΗΕ.

Το γεγονός ότι οι δύο κυβερνήσεις αποφάσισαν να υπερβούν το θεσμικό πλαίσιο των «καλών υπηρεσιών» που συγκρότησε το Συμβούλιο Ασφαλείας και να εμπλακούν σε απευθείας διαπραγματεύσεις, επιταχύνοντας έτσι την επίλυση της διαφοράς, υποδηλώνει την ύπαρξη ενός, τουλάχιστον, επισπεύδοντος μέρους, το οποίο επιθυμούσε την επίλυση της διαφοράς σε αυτή τη χρονική στιγμή. Παράλληλα, όμως, εκτός από τη συγκυρία που ενεργοποίησε ένα, δύο ή και τρίτα ενδιαφερόμενα κράτη, αναδεικνύεται και μια ακόμη σημαντική και ουσιαστική επιλογή. Πιο συγκεκριμένα, ο Ειδικός Αντιπρόσωπος του γ.γ. του ΟΗΕ είχε αποστολή που περιοριζόταν μόνο στη διευθέτηση του ονοματολογικού ζητήματος⁴ ωστόσο, οι κυβερνήσεις σε Αθήνα και Σκόπια διεύρυναν την ατζέντα στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων, και φυσικά προχώρησαν στην υπογραφή μιας Συμφωνίας που βαίνει πέρα από το ονοματολογικό και ασχολείται με ιδιαίτερα σημαντικά ζητήματα, όπως η υπηκοότητα και η γλώσσα, αλλά και οι οικονομικές, εμπορικές, πολιτιστικές κ.ά. σχέσεις.⁵

Συνεπώς, ενώ οι «καλές υπηρεσίες» υπό τον κ. Μάθιου Νίμιτς θα περιόριζονταν, εφόσον κατέληγαν σε αποτέλεσμα, μόνο σε συμφωνία για το ζήτημα της ονομασίας της πΓΔΜ, οι δύο κυβερνήσεις επέλεξαν τις απευθείας διαπραγματεύσεις και τη συνολική αντιμετώπιση κρίσιμων και λιγότερο σημαντικών ζητημάτων με μια συμφωνία πακέτο που καταρτίστηκε χρησιμοποιώντας ως πρόπλασμα το κείμενο της Ενδιάμεσης Συμφωνίας (1995).⁶ Με δεδομένο, λοιπόν, ότι η Συμφωνία των Πρεσπών αποτελεί επιλογή που ξεπερνά το περιορισμένο πεδίο του ονοματολογικού, και ταυτόχρονα δημιουργεί ευρύτερες υποχρεώσεις και μορφές συνεργασίας ανάμεσα στα δύο κράτη, προκύπτει ότι τα περιθώρια της διαπραγμάτευσης διευρύνθηκαν σημαντικά και εμπλουτίστηκαν με δράσεις και ανταλλάγματα που λογικά διευκόλυναν την επίτευξη της συμφωνίας ανάμεσα στις δύο πλευρές.

4. Βλ. S/RES/817 (1993), Preambulatory Clause (3). Επίσης και τη σχετική επιστολή του τότε γ.γ. του ΟΗΕ Boutros-Boutros Ghali προς τον Πρόεδρο του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού για τις διμερείς επαφές των κυβερνήσεων Μητσοτάκη/Gligorov κατά τη συζήτηση του Σχεδίου Vance-Owen (1993) UN Doc. S/RES/25855 (28 May 1993), «Letter Dated 26 May 1993 from the Secretary General Addressed to the President of the Security Council», paras 12-13.

5. Είναι ενδιαφέρον ότι η εν λόγω Συμφωνία είναι ευρύτερη κατά το ρυθμιστικό της αντικείμενο έναντι του Σχεδίου Vance-Owen που αποτελεί και το πλέον ολοκληρωμένο προσχέδιο διεθνούς διευθέτησης των εν λόγω ζητημάτων, που τέθηκε υπόψη της επιστημονικής κοινότητας από το 1993 έως σήμερα βλ. S/RES/25855, Annex IV.

6. Interim Accord (with related letters and translations of the Interim Accord in the languages of the Contracting Parties) (Greece – FYROM) (signed on 13 September 1995) 1891 *United Nations Treaty Series* 7.

Επομένως, δεν είναι ακριβές ότι η Συμφωνία των Πρεσπών συνιστά έναν έντιμο συμβιβασμό πάνω σε μια μοναδική διαφορά (δηλαδή το όνομα), αλλά αντίθετα πρόκειται για μια πολυδιάστατη συμφωνία πακέτο που πρέπει να αξιολογηθεί τόσο με σημείο αναφοράς την κεκτημένη διαπραγματευτική θέση της Ελλάδας και τις λεγόμενες «κόκκινες γραμμές» της διαπραγμάτευσης όσο και στη συνέχεια με βάση τις προσδοκίες που η ίδια η Συμφωνία καλλιέργησε. Σε αυτό το σημείο πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, όπως συμβαίνει σε όλες τις διαπραγματεύσεις, έτσι και αυτή ανάμεσα σε Αθήνα και Σκόπια έφερε εξαρχής τα χαρακτηριστικά της επιρροής και της ισχύος που μπορούν να κινητοποιήσουν και να εκμεταλλευθούν η Ελλάδα και η ΠΓΔΜ. Το ερώτημα λοιπόν είναι, αν οι διαπραγματεύσεις ανάμεσα στα δύο κράτη ανέδειξαν στο κείμενο της Συμφωνίας των Πρεσπών την ισχυρότερη θέση της Ελλάδας στη μεταξύ μας σχέση, καθώς μια τέτοιου είδους διαπραγμάτευση είναι από τη φύση της μια διελκυστίνδα που επιχειρεί να φέρει την αδύναμη πλευρά εγγύτερα στις θέσεις και τις προσδοκίες της ισχυρότερης. Η διαπραγμάτευση δεν αφορά ούτε στην απόδοση του δικαίου ούτε στην επίτευξη ενός έντιμου συμβιβασμού· ουσιαστικά, κάθε διαπραγμάτευση αναπαριστά τον συσχετισμό ισχύος ανάμεσα στα εμπλεκόμενα σε αυτή μέρη, γεγονός που εξασφαλίζει τη βιωσιμότητα της έκβασής της, εφόσον και οι δύο πλευρές αποτιμούν ρεαλιστικά τις δυνατότητές τους και τη θέση τους στη διαφορά στην οποία εμπλέκονται. Υπό αυτή την έννοια, η Συμφωνία των Πρεσπών πρέπει να αξιολογηθεί και με βάση το αποτύπωμα της ισχύος των δύο κρατών στο διεθνές περιβάλλον, αλλά και τις γεωπολιτικές προκλήσεις που αυτά αντιμετωπίζουν.

Το όνομα και η αναγνώριση

Ένα από τα πλέον δημοφιλή επιχειρήματα που χρησιμοποιήθηκαν για να εξηγήσουν τη συμμετοχή της ελληνικής κυβέρνησης ως επισπεύδοντος μέρους στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων με την ΠΓΔΜ το τελευταίο οκτάμηνο, ήταν το δεδομένο, πως περίπου εκατό σαράντα κράτη έχουν ήδη αναγνωρίσει το γειτονικό μας κράτος με τη συνταγματική ονομασία του, δηλαδή ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Με αφετηρία το παραπάνω επιχειρημα οδηγούμασταν στο έμμεσο, όχι όμως και απαραίτητα λογικό, συμπέρασμα, πως αυτά τα κράτη, παράλληλα με την αναγνώριση, αντιμετώπιζαν σχεδόν νομοτελικά τους βόρειους γείτονές μας ως αποκλειστικούς νομείς και κατόχους του ονόματος της Μακεδονίας επομένως, προέκυπτε *a contrario* ότι οποιαδήποτε συμφωνία με σύνθετη ονομασία θα ήταν καλή, διότι θα έθετε τέλος στην εξάπλωση του κίβδηλου αφηγήματος του μακεδονισμού από την ΠΓΔΜ, καθώς η πολιτική συγκυρία στην άλλη πλευρά των συνόρων αποτελούσε ένα παράθυρο ευκαιρίας για την ελληνική πλευρά.

Ωστόσο, πρέπει να αποσαφηνιστεί, ότι η πράξη αναγνώρισης ενός κρά-

τους αποτελεί μονομερή ενέργεια και αποκλειστικό δικαίωμα κάθε κράτους που επιθυμεί να συνάψει διμερείς σχέσεις που παράγουν έννομα αποτελέσματα σε διεθνές επίπεδο με το αναγνωριζόμενο κράτος. Έτσι, τα εκατό σαράντα κράτη αναγνώρισαν την ύπαρξη μιας κρατικής οντότητας, η οποία επιθυμούσε/εί να ονομάζεται «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Όμως αυτό δεν σημαίνει ότι αυτά τα εκατό σαράντα κράτη αναγνώρισαν και αποδέχθηκαν τα ιστορικά χαλκεία που κατασκεύασε ο εθνικισμός και ο αλτρωτισμός των κυβερνήσεων της πΓΔΜ, ειδικά κατά την περίοδο της κυβέρνησης του Νίκολα Γκρουέφσκι. Παρόμοια, τα υπόλοιπα κράτη που δεν αναγνώρισαν το γειτονικό κράτος ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας» σύναψαν και αυτά διμερείς σχέσεις μαζί του, χρησιμοποιώντας ωστόσο, διαφορετική ονομασία. Ομοίως, και η Ελλάδα αναγνώρισε το γειτονικό κράτος ως πΓΔΜ. Επομένως, τόσο τα εκατό σαράντα κράτη που αναγνώρισαν την πΓΔΜ ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας» όσο και η Ελλάδα που αναγνώρισε την πΓΔΜ επέφεραν τα ίδια αποτελέσματα, χρησιμοποιώντας διαφορετικά ονόματα. Όλα τα κράτη, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, δημιούργησαν οικονομικούς, εμπορικούς, πολιτιστικούς, εκπαιδευτικούς κ.ά. δεσμούς με το ίδιο κράτος. Συνεπώς, η αναγνώριση ενός κράτους αφορά αποκλειστικά στην επιβεβαίωση και αποδοχή του αποτελέσματος της διαδικασίας της κρατογένεσης και της απόκτησης διεθνούς νομικής προσωπικότητας, και όχι στο όνομα που ένα κράτος φέρει, και το οποίο υπόκειται σε ενδεχόμενες μεταβολές (π.χ. η Βιρμανία/Μπούρμα μετονομάστηκε σε Μιανμάρ, η Άνω Βόλτα σε Μπουρκίνα Φάσο, το Κονγκό σε Ζαΐρ και μετά σε Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό κ.ο.κ.).⁷

Αντίθετα, σε ένα διαφορετικό παράδειγμα στην περιοχή των Βαλκανίων, η Ελλάδα –και όχι μόνο αυτή– δεν έχει αναγνωρίσει το Κοσσυφοπέδιο, γεγονός που σημαίνει ότι δεν αποδέχεται την υποστασιοποίησή του σε κράτος, και άρα δεν συνάπτει σχέσεις μαζί του. Προφανώς, η στάση της Ελλάδας απέναντι στο Κοσσυφοπέδιο είναι ασύγκριτα πιο αυστηρή σε σχέση με αυτήν που τηρήσαμε απέναντι στην πΓΔΜ. Ωστόσο, δεν υπάρχουν επισπεύδοντες ούτε κάποια επιτακτική ανάγκη που θα μας οδηγούσε σε άμβλυνση της σχετικής πολιτικής. Επιπλέον, η περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου δεν είναι καθόλου αδιάφορη για την εξωτερική πολιτική μας, στον βαθμό φυσικά που κατανοούνται και συνομολογούνται οι πολιτικές και νομικές αναλογίες με το Κυπριακό Ζήτημα, και πιο συγκεκριμένα με το ζήτημα της εδαφικής ακεραιότητας ενός κράτους και τη βίαιη μεταβολή των συνόρων. Συμπερασματικά, η αναγνώριση κράτους δεν υποδηλώνει αναγνώριση ονόματος ή ιστορίας κτλ., αλλά την αποδοχή της επιλογής του κυρίαρχου λαού ενός ανα-

7. Ακόμη και η θέση της Επιτροπής Badinter για την πΓΔΜ φαίνεται να κινείται στο ίδιο μήκος κύματος. Βλ. Conference on Yugoslavia, Arbitration Commission Opinion No 6 (11 January 1992) 92 *International Law Reports* 182.

γνωριζόμενου κράτους να συστήσει πολιτειακές δομές, και στην οποία δεν είναι νομικά επιτρεπτό να επέμβει τρίτο κράτος.

Ενώ στο νομικό επίπεδο η δημιουργία κράτους εξαρτάται από τη στάση των υπολοίπων μελών της διεθνούς κοινότητας, δηλαδή από την εκδήλωση της μονομερούς πράξης της αναγνώρισης, το όνομα αποτελεί αποκλειστική υπόθεση του υπό αναγνώριση κράτους. Βέβαια, υπάρχει η εξαιρετική περίπτωση της Ενδιάμεσης Συμφωνίας (1995) με την οποία η Ελλάδα επέβαλε στην κυβέρνηση των Σκοπίων το προσωρινό όνομα πΓΔΜ σε διεθνές θεσμικό επίπεδο.⁸ Υπό αυτή την έννοια, η χρήση της ονομασίας πΓΔΜ στις σχέσεις μας με τη γειτονική μας χώρα, αλλά και στους διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΗΕ και το ΝΑΤΟ, αποτελούσε μια καθαρή και σημαντική επιτυχία για τη χώρα μας, καθώς κατοχύρωνε ισχυρότερη διπλωματική θέση για την Ελλάδα σε διεθνές θεσμικό επίπεδο και της εξασφάλισε ένα σαφές διαπραγματευτικό πλεονέκτημα ενόψει της προοπτικής μιας τελικής συμφωνίας. Ακολούθως, η πΓΔΜ υποχρεώθηκε να ενταχθεί στον ΟΗΕ με το προσωρινό της όνομα, καθώς δεν είχε άλλη επιλογή, αφού διαφορετικά θα απέμενε στο θεσμικό περιθώριο της διεθνούς κοινότητας. Αντίθετα, η γειτονική μας χώρα επιδίωξε τον Μάιο του 2008, στη Σύνοδο Κορυφής του Βουκουρεστίου, να ενταχθεί στο ΝΑΤΟ με το συνταγματικό της όνομα. Η ελληνική κυβέρνηση αποδέχθηκε την υιοθέτηση σύνθετης ονομασίας προκειμένου να λάβει η πΓΔΜ επίσημη πρόσκληση για ένταξη στο ΝΑΤΟ, και –χάρη σε αυτόν τον διαπραγματευτικό ελιγμό– διαμόρφωσε και κινητοποίησε ευρύτατη ενδοσυμμαχική στήριξη στις ελληνικές θέσεις. Έτσι, κατόρθωσε να ανατρέψει τα σχέδια της κυβέρνησης Γκρουέφσκι που δεν εξέταζε άλλη προοπτική από τη χρήση του συνταγματικού ονόματος, φέρνοντας ταυτόχρονα σε διπλωματικό αδιέξοδο και την κυβέρνηση των ΗΠΑ, η οποία –ήδη την επομένη της επανεκλογής του αμερικανού Προέδρου Τζωρτζ Μπους το 2004– πίεζε για την άμεση νατοϊκή προοπτική της πΓΔΜ και την αναγνώρισή της υπό το όνομα «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Με άλλα λόγια, η αποδοχή της σύνθετης ονομασίας από την ελληνική πλευρά εξουδετέρωσε τις έντονες αμερικανικές πιέσεις και ανέδειξε τόσο την κακοπιστία απέναντι στην Ενδιάμεση Συμφωνία όσο και τη διπλωματική ακαμψία και τον εθνικισμό της κυβέρνησης Γκρουέφσκι. Κυρίως όμως, η ελληνική διπλωματική επιτυχία στη Σύνοδο Κορυφής του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι το 2008 έγκειται στην καλόπιστη σύνδεση του ονοματολογικού –που θεωρητικά αποτελεί εσωτερικό ζήτημα της πΓΔΜ– με τις αρχές και τους κανόνες του διεθνούς δικαίου και τη συμπεριφορά της κυβέρνησης των Σκοπίων, δημιουργώντας έτσι ένα αδιάρρηκτο πλέγμα προϋποθέσεων που δεν μπορούσαν να παρακαμφθούν από ένα αδιάλλακτο καθεστώς που κεφαλαιοποιούσε τον εθνικολαϊκισμό και επιδοτούσε τον αλυτρωτισμό.⁹

8. Greece-FYROM Interim Accord, Article 11(1).

9. Βλ. και την ενδελεχή ανάλυση του περιεχομένου της αρχής της καλής γειτονίας στην

Παρεμπιπτόντως, η υποτιθέμενη ρεβάνς της Απόφασης του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης στη Χάγη το 2011¹⁰ που δικαίωσε την προσφεύγουσα πΓΔΜ δεν είχε κάποιο ουσιαστικό αντίκρισμα, πέρα από τις κενές περιεχομένου θριαμβολογίες της κυβέρνησης στα Σκόπια που ενίσχυσαν την αδιαλλαξία της και την απήχηση του εθνικισμού στον πληθυσμό, και επιδείνωσαν περαιτέρω τις διμερείς σχέσεις με την Ελλάδα. Παράλληλα, όμως, η Απόφαση του Δικαστηρίου προσέφερε και ένα χρήσιμο διαχρονικό πολιτικό μάθημα αναφορικά με τις περιπτώσεις όπου η πολιτική πράξη παραμερίζει την πολιτική σύνεση στα θέματα άσκησης εξωτερικής πολιτικής και υποτάσσεται σε σκοπιμότητες και κοντόφθαλμους υπολογισμούς που σχετίζονται με το εσωτερικό πολιτικό ακροατήριο (π.χ. οι δηλώσεις κυβερνητικών αξιωματούχων σχετικά με το ενδεχόμενο άσκησης *veto* στο ΝΑΤΟ προκειμένου να εμποδιστεί η αποστολή πρόσκλησης για την ένταξη της πΓΔΜ, ή και πρόσφατα ο αποχαρκτηρισμός διαβαθμισμένων εγγράφων του Υπουργείου Εξωτερικών αναφορικά με το περιεχόμενο άτυπων διπλωματικών επαφών για το ζήτημα της ονομασίας).

Συνολικά, η αναγνώριση κράτους δεν συνεπάγεται αναγνώριση του ονόματος, της ιστορίας, της εθνικής ταυτότητας, της γλώσσας κτλ. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά οικοδομούνται επίσημα από ένα κράτος, εφόσον αυτό αναγνωριστεί ως τέτοιο από την υπόλοιπη διεθνή κοινότητα επιμέρους (από κάθε κράτος ξεχωριστά) και συνολικά (με την είσοδό του σε διεθνείς οργανισμούς και θεσμούς). Συνεπώς, τα παραπάνω δεν είναι εγγενή χαρακτηριστικά μιας κρατικής υπόστασης, αλλά προϋποθέτουν αναγνωρισμένη κρατική εξουσία που είναι σε θέση να τα αναπτύξει ή να τα κατασκευάσει και να τα καθιερώσει, εφόσον μπορεί, με αποτελεσματικό τρόπο στο διεθνές περιβάλλον. Επομένως, η αναγνώριση του γειτονικού κράτους, με οποιαδήποτε ονομασία, συνταγματική ή προσωρινή, είναι εκείνη η πράξη, που συνιστά προϋπόθεση για την αφήγηση ή την κατασκευή της δικής του ιστορίας. Η επιλογή του ονόματος, είναι η δική του πράξη με την οποία επιχειρεί να διευκολύνει ή να δυσχεράνει τη συνύπαρξη της δικής του ιστορικής αφήγησης, με τις ιστορίες που έχουν ήδη αναπτύξει τα υπόλοιπα κράτη, και οι οποίες έχουν θεμελιωθεί περισσότερο ή λιγότερο επιστημονικά. Με άλλα λόγια, το ζητούμενο για την ελληνική πλευρά τόσο κατά τη διάρκεια της πολυετούς προσφοράς των καλών υπηρεσιών του Ειδικού Αντιπροσώπου του γ.γ. του ΟΗΕ, κ. Μάθιου Νίμιτς όσο και στις πρόσφατες διμερείς διαπραγματεύσεις, ήταν η επιδραστική συμμετοχή της στην ονοματοδοσία και την ιστορική αφήγηση της γειτονικής μας χώρας, στο πλαίσιο της διεθνούς νομιμότητας και ειδικότερα της καλής γειτονίας.

Διϊστάμενη Γνώμη του Δικαστή *ad hoc* Εμμανουήλ Ρούκουνα στην Υπόθεση Εφαρμογής της Ενδιάμεσης Συμφωνίας: [2011] ICJ Rep. 720, ιδίως paras 59-60.

10. *Application of the Interim Accord of 13 September 1995 (The former Yugoslav Republic of Macedonia v. Greece)*, Judgment of 5 December 2011, [2011] ICJ Rep. 644.

Η ισχύς της Συμφωνίας των Πρεσπών

Μια διεθνής συμφωνία τίθεται σε ισχύ, όταν εκπληρωθούν οι προϋποθέσεις που η ίδια προβλέπει στο κείμενό της, διαφορετικά, αν δεν υπάρχει σχετική πρόβλεψη, εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών (ΣΒΔΣ),¹¹ είτε ως συμβατικό κείμενο, είτε ως εθιμική αντανάκλαση. Επίσης, μια συμφωνία μπορεί να προβλέπει τη θέση της σε ισχύ μόνο με την υπογραφή της, όπως συνέβη στην περίπτωση της Ενδιάμεσης Συμφωνίας (1995) μεταξύ Ελλάδας και πΓΔΜ, η οποία κατατάχθηκε στην κατηγορία των συμφώνων απλοποιημένης μορφής και ως τέτοιο δεν εγκρίθηκε με κυρωτικό νόμο από το ελληνικό Κοινοβούλιο. Αντίθετα, η Συμφωνία των Πρεσπών προβλέπει στο ακροτελεύτιο Άρθρο 20(3) τη διαδικασία που συνήθως ακολουθείται για να τεθεί μια συμφωνία σε ισχύ, δηλαδή την έκδοση κυρωτικών νόμων από τα κοινοβούλια και των δύο χωρών, με τη διαφορά ότι η πΓΔΜ αναλαμβάνει την υποχρέωση να φέρει σε πέρας μια περισσότερο χρονοβόρα και απαιτητική διαδικασία (περιγραφόμενη ως «χορογραφία» λόγω της σπονδυλωτής της διάρθρωσης) σε σχέση με την ελληνική πλευρά.

Για να τεθεί λοιπόν η Συμφωνία των Πρεσπών σε ισχύ, προηγείται (α) η έγκρισή της από το Κοινοβούλιο στα Σκόπια με απόλυτη πλειοψηφία στο σύνολο των βουλευτών (δηλαδή 61/120), η οποία καθυστέρησε μετά την αναπομπή του σχεδίου του κυρωτικού νόμου από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Γκιόργκι Ιβάνοφ, (β) η διενέργεια δημοψηφίσματος (που αν και επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια της κυβέρνησης της πΓΔΜ το πιθανότερο είναι να διεξαχθεί μέσα στο Σεπτέμβριο, ώστε να τηρηθούν οι συνταγματικές προθεσμίες, εφόσον δεν προκύψουν συνθήκες πολιτικής ανωμαλίας ή εκλογές) και (γ) η ολοκλήρωση των συνταγματικών τροποποιήσεων με ενισχυμένη πλειοψηφία 2/3 που εφαρμόζεται σε καθεμία από τις δύο εθνοτικές συνιστώσες (αλβανική και «μακεδονική») στο Κοινοβούλιο. Όταν ολοκληρωθούν οι παραπάνω διαδικασίες, θα ακολουθήσει η ψήφιση κυρωτικού νόμου από το ελληνικό Κοινοβούλιο (πιθανόν στις αρχές του επόμενου έτους, αν δεν προκύψει προκήρυξη πρόωρων εκλογών) και η έκδοση και δημοσίευσή του από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, προκειμένου να ενσωματωθεί στην ελληνική έννομη τάξη.¹² Ακολούθως, η κυβέρνηση θα γνωστοποιήσει το πέρας της διαδικασίας από την ελληνική πλευρά μέσα σε δύο εβδομάδες, ώστε να τεθεί η Συμφωνία των Πρεσπών σε ισχύ και να παράγει έννομα αποτελέσματα σε διεθνές επίπεδο, καθώς καθιερώνει ένα ευρύ πλέγμα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων για τα δύο κράτη. Το σύνολο των ενεργειών

11. Vienna Convention on the Law of Treaties (signed on 23 May 1969, entered into force 27 January 1980) 1555 *United Nations Treaty Series* 331, Article 24.

12. Άρθρο 1(4) Συμφωνίας των Πρεσπών.

που συγκροτούν την παραπάνω χρονική αλληλουχία για τη θέση της Συμφωνίας σε ισχύ, εφαρμόζονται με την υπογραφή της.¹³

Αν και η Συμφωνία θα τεθεί σε ισχύ σύμφωνα με την παραπάνω διαδικασία και προϋποθέσεις,¹⁴ υπάρχουν συγκεκριμένες διατάξεις της που ενεργοποιούν συγκεκριμένες υποχρεώσεις, όσο εκκρεμεί η θέση της σε ισχύ. Για παράδειγμα, μετά την κύρωση της Συμφωνίας από το Κοινοβούλιο της πΓΔΜ, η Ελλάδα αναλαμβάνει την υποχρέωση να γνωστοποιήσει αμελλητί στον Πρόεδρο του Συμβουλίου της ΕΕ τη στήριξή της για την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων ανάμεσα στην πΓΔΜ και την ΕΕ.¹⁵ Συνεπώς, πριν ακόμα τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη, και ειδικότερα πριν τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος και την τροποποίηση του Συντάγματος από την πλευρά της πΓΔΜ και φυσικά την έγκριση με κυρωτικό νόμο από το ελληνικό Κοινοβούλιο, η ελληνική πλευρά αναλαμβάνει συγκεκριμένη υποχρέωση σχετικά με την ευρωπαϊκή προοπτική της πΓΔΜ. Προφανώς, πρόκειται για πολιτική επιλογή που σκοπό έχει την ενίσχυση του φιλοευρωπαϊκού προφίλ της κυβέρνησης Ζάεφ ενόψει του δημοψηφίσματος, ώστε να αυξηθούν οι πιθανότητες της θετικής έκβασής του. Όμως πέρα από την πολιτική σκοπιμότητα, την ίδια στιγμή αποτελεί ξεκάθαρη νομική υποχρέωση για την ελληνική πλευρά. Στην ίδια λογική, η ελληνική πλευρά αναλαμβάνει και την υποχρέωση να γνωστοποιήσει στον Γενικό Γραμματέα του ΝΑΤΟ την υποστήριξη της για την αποστολή πρόσκλησης προς την πΓΔΜ για την ένταξη της χώρας στη νατοϊκή συμμαχία¹⁶.

Ομοίως, η Κοινή Διεπιστημονική Επιτροπή Εμπειρογνομόνων για ιστορικά, αρχαιολογικά και εκπαιδευτικά ζητήματα συγκροτείται κατά το Άρθρο 8(5) μέσα σε έναν μήνα από την υπογραφή της Συμφωνίας, και θα λειτουργεί προσωρινά, ενώ εκκρεμεί η θέση της σε ισχύ.¹⁷ Και σε αυτή την περίπτωση, μια διάταξη της Συμφωνίας εφαρμόζεται μόνο με την υπογραφή της, χωρίς αυτή να έχει τεθεί σε ισχύ. Η δε σπουδή των δύο πλευρών μπορεί να εξηγηθεί μόνο με πολιτικούς όρους, αφού οι δύο κυβερνήσεις ίσως επιδιώξουν τη στελέχωση της Επιτροπής με ιστορικούς, αρχαιολόγους και επιστήμονες που θα ευνοήσουν μια κοινή ιστορική αφήγηση, η οποία θα προσφέρει περισσότερα σημεία και ευκαιρίες πολιτικών σύγκλισης. Ωστόσο, αυτό το σημείο είναι εξόχως προβληματικό και για τις δύο πλευρές, εφόσον υπάρχουν διαφορετικές ιστορικές αναγνώσεις που ειδικά στην περίπτωση της Ελλάδας αντιστοιχούν σε ιστορικές εκδοχές με βαρύ ιδεολογικό φορτίο που διχάζει την ελληνική κοινωνία ακόμη και σήμε-

13. Vienna Convention on the Law of Treaties, Article 24(4).

14. Ομοίως 24(1).

15. Άρθρο 2(4) περ.β(ι) Συμφωνίας των Πρεσπών.

16. Ομοίως Άρθρο 2(4) περ.β(ι).

17. Ομοίως Άρθρο 20(4).

ρα, και σε μια επίσημη ιστορική αφήγηση που διατρέχει όλο τον 20ό αιώνα και αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής για το οποίο έχει επενδυθεί σημαντικό διπλωματικό κεφάλαιο.

Σε κάθε περίπτωση, αν η Ελλάδα ή η πΓΔΜ δεν ολοκληρώσουν την εσωτερική διαδικασία κύρωσης της Συνθήκης, τότε το τμήμα που έχει τεθεί σε ισχύ με την υπογραφή, τερματίζεται.¹⁸ Αυτό πρακτικά σημαίνει, ότι η Ελλάδα μπορεί να θέσει προσκόμματα στην ενταξιακή διαδικασία της πΓΔΜ στην ΕΕ και να αναστείλει την ένταξή της στο NATO με την άρνηση της υπογραφής του σχετικού Πρωτοκόλλου ένταξης. Στην προκειμένη περίπτωση, πρέπει να σημειωθεί, ότι εξακολουθεί να ισχύει η Ενδιάμεση Συμφωνία, και συνεπώς η Ελλάδα έχει υποχρέωση να μην εμποδίζει την ένταξη της πΓΔΜ με το προσωρινό της όνομα σε διεθνείς οργανισμούς, όπως η ΕΕ και το NATO¹⁹. Άλλωστε πρόκειται για υποχρέωση, η παραβίαση της οποίας οδήγησε ήδη την Ελλάδα σε καταδίκη ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης το 2011.²⁰ Συνεπώς, ακόμα κι αν η Συμφωνία των Πρεσπών δεν τεθεί σε ισχύ, η πΓΔΜ μπορεί να συνεχίσει να επιδιώκει τα επόμενα στάδια για την ένταξή της με το προσωρινό της όνομα, εφόσον έχει ήδη προσκληθεί. Πρακτικά, η εκδοχή αυτή θα μεταφέρει το πλεονέκτημα της διαπραγματεύσεως στην πλευρά της πΓΔΜ, αφού θα μπορεί να διαπραγματεύεται πλέον σε θεσμικό επίπεδο την αλλαγή της προσωρινής ονομασίας της, έχοντας παράλληλα τη στήριξη όσων κυβερνήσεων κρατών μελών δεν συμμερίζονται τις ελληνικές θέσεις.

Τέλος, υπογραμμίζεται ότι η υπογραφή και μόνο μιας διεθνούς συνθήκης συνεπάγεται την επέλευση προσυμβατικών υποχρεώσεων για τα κράτη.²¹ Ειδικότερα, τα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μην αποστερήσουν μια συνθήκη από το αντικείμενο και τον σκοπό της, όσο εκκρεμεί η θέση της σε ισχύ. Ουσιαστικά πρόκειται για την εκδήλωση καλόπιστης συμπεριφοράς από τους αντισυμβαλλόμενους μέχρι τη στιγμή που η Συμφωνία θα τεθεί σε ισχύ. Με άλλα λόγια, η ελληνική κυβέρνηση καλείται π.χ. να μην υποσκάψει την ενταξιακή προοπτική της πΓΔΜ σε NATO και ΕΕ, όπως ομοίως η κυβέρνηση των Σκοπίων δεν πρέπει να χρησιμοποιήσει τη δημόσια συζήτηση πριν τη διενέργεια του δημοψηφίσματος ως όχημα για να απορριφθεί η Συμφωνία. Όπως γίνεται αντιληπτό από τα δύο παραδείγματα, με δεδομένο ότι ο ελάχιστων κυβερνητικός εταίρος στην Ελλάδα (Ανεξάρτητοι Έλληνες/ΑΝΕΛ) έχει δηλώσει την πρόθεσή του να καταψηφίσει τον κυρωτικό νόμο της Συμφωνίας, όταν αυτός εισαχθεί για έγκριση στο ελληνικό Κοινοβούλιο, η ανάληψη κυβερνητικών

18. Vienna Convention on the Law of Treaties, Article 25(2).

19. Greece-FYROM Interim Accord, Article 11(1).

20. *Application of the Interim Accord of 13 September 1995 (The former Yugoslav Republic of Macedonia v. Greece)*, Judgment of 5 December 2011, [2011] ICJ Rep. 644.

21. Vienna Convention on the Law of Treaties, Article 18.

πράξεων συναφών με τη Συμφωνία των Πρεσπών από μέλη/υπουργούς του, πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτική, ώστε να μην δημιουργηθεί θέμα διεθνούς ευθύνης της Ελλάδας αναφορικά με τις προσυμβατικές υποχρεώσεις της.

Ο νομικά «ιδιαιτέρος» χαρακτήρας των θεμελιωδών διατάξεων στις παραγράφους 3 & 4 του Άρθρου 1 που αποτελούν τον πυρήνα της Συμφωνίας των Πρεσπών

Στις Τελικές Διατάξεις του Άρθρου 20 της Συμφωνίας περιλαμβάνεται και η παράγραφος 9, με την οποία θεμελιώνεται η ισχύς της για αόριστο χρονικό διάστημα, καθώς επίσης και ο αμετάκλητος χαρακτήρας της. Επιπλέον, απαγορεύεται και η τροποποίηση του Άρθρου 1(3 & 4) που περιλαμβάνουν το όνομα και τις χρήσεις του, τη γλώσσα και την υπηκοότητα, και την αλληλουχία των ενεργειών των αντισυμβαλλομένων για να τεθεί η Συμφωνία σε ισχύ.

Παρά το γεγονός ότι η παραπάνω κρίσιμη διάταξη αναδεικνύει τη σημασία της απαρέγκλιτης συμμόρφωσης των δύο κρατών με τον πυρήνα της ρύθμισης που περιέχει η Συμφωνία των Πρεσπών, το δικαιοπρακτικό θεμέλιο είναι ένα, και αναφέρεται στη σύμπτωση της βούλησης των δύο κρατών. Επομένως, παρά την επιχειρούμενη αυστηροποίηση τμήματος της Συμφωνίας, τα κράτη δεν εμποδίζονται να καταγγείλουν μια σύμβαση με αόριστη χρονική διάρκεια, εφόσον κάτι τέτοιο προκύπτει από τη φύση της συμφωνίας,²² πολλώ δε μάλλον μια διμερή σύμβαση, ή να τροποποιήσουν σε μεταγενέστερο χρόνο τις διατάξεις της με κοινή συναίνεση, ακόμα κι αν αυτές είναι κρίσιμες αναφορικά με την επίλυση μιας διαφοράς. Με άλλα λόγια, η αυστηροποίηση που επιχειρείται είναι περισσότερο ονομαστική παρά ουσιαστική, και συνεπώς, αφού τεθεί σε ισχύ η Συμφωνία των Πρεσπών, παραμένει τρωτή απέναντι στη μονομερή απόφαση της πΓΔΜ ή της Ελλάδας να την καταγγείλουν.

Ο μοναδικός και πλέον πρόσφορος τρόπος με τον οποίο θα μπορούσε να επιχειρηθεί η κανονιστική αναβάθμιση των κρίσιμων διατάξεων και να αποτραπεί μια ενδεχόμενη διάρρηξη του δικαιοπρακτικού θεμελίου της Συνθήκης των Πρεσπών, θα ήταν η ενσωμάτωσή τους σε Απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας –ή ακόμα και η προσάρτηση του συνόλου της Συμφωνίας– που θα υιοθετούνταν στο πλαίσιο του Κεφαλαίου 7 του Χάρτη των ΗΕ και θα παρήγαγε έτσι ιεραρχικά ανώτερες υποχρεώσεις μέσω του Άρθρου 103 του Χάρτη, όχι μόνο για τα δύο συμβαλλόμενα μέρη αλλά για όλα τα κράτη, και μάλιστα ακόμα και για εκείνα που δεν είναι μέλη του ΟΗΕ, σύμφωνα με το Άρθρο 2(6) του Χάρτη. Σε αυτή την περίπτωση, έτσι θα δημιουργούνταν ένα οιονεί αντικειμενικό καθεστώς (αν και δεν είναι σαφές στη θεωρία αν κάτι τέτοιο μπορεί να συσταθεί με μια συμφωνία για όνομα και σύνορα) που θα δέσμευε όλα τα κράτη σε σχέση με τις δύο κρίσιμες παρα-

22. Ομοίως Article 56.

γράφους του Άρθρου 1, εφόσον βέβαια δεν υπάρχει η περίπτωση άσκησης δικαιώματος αρνησικυρίας στο Συμβούλιο Ασφαλείας, πιθανότητα όχι απόμακρη, κατόπιν των πρόσφατων διπλωματικών αναταράξεων στις ελληνορωσικές σχέσεις. Σε κάθε περίπτωση, η Συμφωνία των Πρεσπών καταρτίστηκε σε εκτέλεση της υποχρέωσης που προκύπτει από τις Αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας,²³ και το οποίο παραμένει το προσήκον θεσμικό πλαίσιο που θα μπορούσε να προσδώσει την ιεραρχικά ανώτερη ισχύ των κρίσιμων διατάξεων της Συνθήκης.

Αυτή ακριβώς η αδυναμία εγκαθίδρυσης ιεραρχικά υπέρτερων υποχρεώσεων σχετικά με το ονοματολογικό και τα συναφή με αυτό ζητήματα που θα ενίσχυαν το δικαιοπρακτικό θεμέλιο μεταξύ των δύο συμβαλλομένων, μάς εισάγει στη λογική του *erga omnes*, και η οποία σαφώς και δεν θεραπεύεται ούτε και προωθείται αποτελεσματικά από τη διάταξη 20(9) της Συμφωνίας. Παράλληλα, πρέπει να σημειωθεί, ότι η ένταξη στο NATO και στην ΕΕ με τους όρους της Συνθήκης των Πρεσπών, ίσως συνιστά ατελέσφορη προσπάθεια αμετάκλητης παγίωσης των ρυθμίσεων για το ονοματολογικό σε περιφερειακό θεσμικό επίπεδο, καθώς ειδικά στην περίπτωση του NATO, η πολιτική των αστερίσκων θα μπορούσε να αναδείξει το περιορισμένο εύρος εφαρμογής της Συμφωνίας, ειδικά έναντι τρίτων κρατών. Επομένως, η αδυναμία δημιουργίας ενός αντικειμενικού καθεστώτος που θα καθίδρυνε υποχρεώσεις για όλα τα κράτη, επιτρέπει σε οποιοδήποτε τρίτο ενδιαφερόμενο μέρος να χρησιμοποιεί τον όρο «Δημοκρατία της Μακεδονίας», όπως πράττει η Τουρκία εδώ και πολλά χρόνια, σε όλα τα επίσημα έγγραφα του NATO, με τη θέση σε αστερίσκο της υποσημείωσης, ότι αναγνωρίζει την πΓΔΜ με τη συνταγματική της ονομασία.

Η προϋπόθεση/κόκκινη γραμμή erga omnes

Σύμφωνα με το Άρθρο 1(8) της Συμφωνίας των Πρεσπών, τα κράτη θα χρησιμοποιούν την ονομασία «Βόρεια Μακεδονία» και τις υπόλοιπες ορολογίες της παραγράφου 3 του ίδιου Άρθρου «για όλες τις χρήσεις και για όλους τους σκοπούς *erga omnes*, ήτοι, εσωτερικά, σε όλες τις διμερείς σχέσεις τους και σε όλους τους περιφερειακούς και διεθνείς Οργανισμούς και θεσμούς». Ωστόσο, η ίδια η διάταξη περικλείει μια εσωτερική εννοιολογική αντίφαση, εφόσον βέβαια δεν επιχειρεί να επικαλύψει το έλασσον αποτέλεσμα με τη χρήση ενός μείζονος και απόλυτου όρου.

Ειδικότερα, ο όρος *erga omnes*/έναντι πάντων, σημαίνει την υιοθέτηση και χρήση της ίδιας ονομασίας για εσωτερική και εξωτερική χρήση απέναντι σε όλους τους διεθνείς δρώντες. Αναφορικά με την εσωτερική χρήση, η αλλαγή των εγγράφων της πΓΔΜ που προορίζονται για χρήση από τη δημόσια διοίκηση στο εσωτερικό της χώρας, συνδέεται απευθείας με την πρόοδο της ενταξιακής πορείας της

23. UN Doc. S/RES/817 (7 April 1993) UN Doc. S/RES/845 (18 June 1993).

χώρας, δηλαδή το άνοιγμα των αντίστοιχων ενταξιακών κεφαλαίων της ΕΕ. Πρόκειται για μια διαδικασία που θα μπορούσε να διαρκέσει ακόμα και δύο δεκαετίες μέχρι την ολοκλήρωσή της.²⁴ Συνεπώς, ενώ θα ήταν εύλογη η αναγνώριση μιας μεταβατικής περιόδου, η χρήση του όρου «Βόρεια Μακεδονία» στα επίσημα έγγραφα στο εσωτερικό της πΓΔΜ απλώνεται σε μια ιδιαίτερα μακρόχρονη περίοδο συμμόρφωσης, η οποία όμως εξαρτάται από την πρόοδο των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, και συνεπώς από τη διάθεση άλλων κρατών μελών της ΕΕ να εμποδίσουν ή να επισπεύσουν το άνοιγμα νέων κεφαλαίων σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Επομένως, η συμμόρφωση της πΓΔΜ με την υποχρέωση χρήσης του νέου ονόματος του κράτους στα επίσημα έγγραφα που εκδίδει και διακινεί στο εσωτερικό της, θα εξαρτηθεί τελικά από τη συγκυριακή στάση που θα υιοθετεί οποιοδήποτε κράτος-μέλος της ΕΕ απέναντι στο ζήτημα της διεύρυνσης. Φαίνεται λοιπόν, ότι η ελληνική κυβέρνηση έκανε κοινωνούς του διαπραγματευτικού χαρτιού της ένταξης της πΓΔΜ στην ΕΕ και οποιοδήποτε άλλο κράτος-μέλος της ΕΕ στα Βαλκάνια, ή απλά ένα κράτος-μέλος της ΕΕ που δεν επιθυμεί την περαιτέρω διεύρυνση και δίνει προτεραιότητα στις πολιτικές εμβάθυνσης.

Αναφορικά με την εξωτερική χρήση, ο όρος υποχρέωση *erga omnes* αφορά σε υποχρέωση που αναλαμβάνει ένα κράτος απέναντι στη διεθνή κοινότητα ως σύνολο, εξαιτίας ενός ορισμένου νομικού λόγου. Είναι σημαντικό να υπενθυμίσουμε, ότι ο όρος *erga omnes*, όπως τίθεται στη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης και άλλων διεθνών και περιφερειακών δικαστηρίων έχει και μια έμμεση ποιοτική συνέπεια στο εκάστοτε επίδικο ζήτημα. *Erga omnes* δεν σημαίνει μόνον καθολική αντιταξιμότητα («opposability»), αλλά και οικουμενικότητα, υπό την έννοια ότι όλα τα κράτη-μέλη της διεθνούς κοινότητας υπέχουν έναντι πάντων την ίδια ποσοτικά και ποιοτικά υποχρέωση, λ.χ. η υποχρέωση για την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας. Συνεπώς, κανείς δεν επιτρέπεται να γίνει δικαστής *in res sua* ή να σχετικοποιήσει την ουσία ή τις συνέπειες της εκάστοτε *erga omnes* υποχρέωσης.

Η ενιαία εθνική γραμμή για το «ονοματολογικό» από το 2008 έθετε ως κόκκινη γραμμή και ανυποχώρητο αίτημα την εγκαθίδρυση, στο πλαίσιο ενός συμβατικού δεσμού, μιας υποχρέωσης αποτελέσματος, η οποία θα βάραινε την πΓΔΜ αναφορικά με την ταυτοποίησή της ως συντεταγμένης πολιτείας και υποκειμένου του διεθνούς δικαίου μέσω μιας «σύνθετης ονομασίας με γεωγραφικό προσδιορισμό *erga omnes*» για εσωτερική και εξωτερική χρήση. Η εν λόγω υποχρέωση δεν θα ήταν γνήσια *erga omnes* υποχρέωση, υπό την έννοια ότι τυχόν παραβίασή της θα αντιστοιχούσε σε δικαίωμα της Ελλάδος και μόνο να εγείρει τη σχετική αξίωση αποκατάστασης (τήρησης των συμπεφωνημένων/*pacta sunt servanda*, επανόρθωσης υπό τη μορφή της αποζημίωσης/ικανοποίησης/παροχής εγγυήσεων μη επανάληψης κτλ. σύμφωνα με τα όσο προβλέπο-

24. Άρθρο 1 (10) περ.β' Συμφωνίας των Πρεσπών.

νται στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου για την ευθύνη από κρατικές άδικες πράξεις). Ωστόσο, ως υποχρέωση αποτελέσματος θα ενεργούσε έναντι πάντων, διαπλάθοντας ένα (τουλάχιστον δυνατικά) αντικειμενικό καθεστώς. Αυτό το καθεστώς για τα μεν συμβαλλόμενα μέρη θα είχε συναινετική θεμελίωση (δηλαδή, σύμπτωση των κυρίαρχων βουλήσεων, *pacta sunt servanda*), για τα δε τρίτα κράτη και τα υπόλοιπα υποκείμενα του διεθνούς δικαίου (λ.χ. διεθνείς οργανισμούς), ενόψει του ότι η όποια διμερής σύμβαση καταρτιζόταν θα ήταν για τους εν λόγω δρώντες *res inter alios acta*, η δέσμευση να αναγνωρίζουν και να ταυτοποιούν εφεξής την πΓΔΜ με το νέο της όνομα (σύνθετο, γεωγραφικός προσδιορισμός) θα εδραζόταν είτε στη βούληση (κυριαρχία, εσωτερική αρμοδιότητα) της πΓΔΜ (λ.χ. κατόπιν σχετικού αιτήματος της εν λόγω χώρας) είτε στην επέλευση αντικειμενικών και εξωσυμβατικών αποτελεσμάτων (λ.χ. στην περίπτωση μεταβολής του τρόπου αναγραφής του ονόματος της χώρας στον ιστότοπο ορισμένου διεθνούς οργανισμού την επομένη της έναρξης ισχύος της συμφωνίας, χωρίς άλλη περαιτέρω ενέργεια). Η αντικειμενικοποίηση του παραπάνω καθεστώτος θα ήταν εφικτή εάν, και μόνον εάν, η υποχρέωση ταυτοποίησης της πΓΔΜ με το νέο όνομα μπορούσε τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά να γίνει αντιληπτή και από τους τρίτους δρώντες με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, χωρίς νομικές, γλωσσολογικές, ιστορικές ή άλλες επιφυλάξεις.

Η προηγούμενη διεθνής πρακτική (Δημοκρατία της Ιρλανδίας/Eire – Ηνωμένο Βασίλειο, Συμφωνίες της Μ. Παρασκευής 1998)²⁵ στο πεδίο διευθέτησης ονοματολογικών διαφορών έχει καταστήσει σαφές ότι μια τέτοια αντικειμενικοποίηση της προτεινόμενης λύσης (γνήσια ή αυστηρή εκδοχή του *erga omnes*) δεν είναι εύκολα υλοποιήσιμη, όταν γίνεται προσπάθεια αμοιβαίου συμβιβασμού. Οι Συμφωνίες της Μ. Παρασκευής και η επιγενόμενη διμερής πρακτική οδήγησαν, εν πολλοίς, στην «κανονικοποίηση» των ρητρών *γνωστικής διαφοροποίησης*, δηλαδή, στην επικύρωση της παραδοχής πως τα κράτη που ερίζουν για ζητήματα ονοματολογίας του ενός ή/και αμφοτέρων των μερών εννοιολογούν διαφορετικά το επίμαχο όνομα. Σε αυτό το πλαίσιο καλώς το πράττουν, εφόσον βέβαια καταλήξουν σε ένα κοινά αποδεκτό αφήγημα, διατηρώντας στο ακέραιο τη λεπτή διαχωριστική γραμμή μεταξύ των δύο διαφορετικών κόσμων (σημαίνουν/σημαινόμενο) και λεκτικών σχημάτων. Με άλλα λόγια, αποδεχόμαστε ότι τα όρια της γλώσσας κάθε κράτους, συμπίπτουν με τα όρια του κόσμου του.

Η συμφωνία των Πρεσπών, όπως και η αντίστοιχη που υπογράφηκε ένα χρόνο πριν ανάμεσα στην πΓΔΜ και τη Βουλγαρία, ακολουθεί ακριβώς αυτή τη γραμμή σκέψης. Έτσι λοιπόν, αντί μιας αμετάφραστης διατύπωσης στην εθνική γλώσσα του αντισυμβαλλομένου, με ενιαία και καθολική χρήση τόσο στο εσω-

25. Γνωστή και ως The Belfast Agreement 1998 προσβάσιμο από τον υπερσύνδεσμο <<https://www.gov.uk/government/publications/the-belfast-agreement>> (τελευταία πρόσβαση: Ιούλιος 2018).

τερικό της όσο και στις διμερείς και πολυμερείς σχέσεις της εν λόγω χώρας, διασπάται η λειτουργία του *erga omnes*, ανάλογα με τη διαφορετική νομική θεμελίωση της χρήσης του επίμαχου ονόματος (Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας):

- Για τις μεν διμερείς σχέσεις και για εσωτερική (εντός πΓΔΜ) χρήση, όπου η υποχρέωση θεμελιώνεται συμβατικά για τα δύο κράτη, ο όρος παραμένει αμετάφραστος στην εθνική γλώσσα της πΓΔΜ (Republika Severna Makedonija) και υπό αυτή τη μορφή μπορεί να χρησιμοποιηθεί ακόμη και από τη μη σλαβόφωνη αντισυμβαλλομένη Ελλάδα.

- Για τις διμερείς και πολυμερείς σχέσεις της πΓΔΜ με τρίτα διεθνή νομικά υποκείμενα, όπου η αυστηρή εκδοχή (ενιαίο και αμετάφραστο του ονόματος) θα διέπλαθε τελικά ένα αντικειμενικό καθεστώς αντιτάξιμο κατά κυριολεξία έναντι πάντων, τελικά επιλέγεται η οδός του σχετικισμού και προκρίνεται η κυριαρχική ευχέρεια της πΓΔΜ να «συστήνεται» στο διεθνές περιβάλλον, όπως κατά βάση η ίδια επιθυμεί, σεβόμενη τις διεθνείς της δεσμεύσεις. Επομένως, αντί της εγκαθίδρυσης μιας αυστηρής υποχρέωσης αποτελέσματος (σύμφωνα με την οποία η πΓΔΜ οφείλει να ταυτοποιείται στο διεθνές πεδίο ως «Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας»), ιδρύεται μια υποχρέωση μέσων (η πΓΔΜ θα πράξει τα δέοντα προκειμένου να αναφέρονται οι τρίτοι δρώντες σ' αυτή ως «Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας»). Περαιτέρω, η εν λόγω υποχρέωση δεν οδηγεί στη διάπλαση μιας διεθνούς κατάστασης που ποσοτικά και ποιοτικά θα γίνεται αντιληπτή απ' όλα τα μέλη της διεθνούς κοινότητας με τον ίδιο τρόπο (αποσύνδεση της ταυτότητας της πΓΔΜ από την έννοια-γένους της ελληνικής Μακεδονίας), καθώς επί της ουσίας κάθε κράτος θα σημασιοδοτεί το νόημα του όρου «Μακεδονία» στο νέο όνομα της πΓΔΜ κατά το δοκούν, ο δε επίμαχος όρος θα έχει τόσες αποδόσεις όσες και οι γλώσσες των κρατών, χωρίς να διασφαλίζεται η λεκτική αλλά και ουσιαστική διαφοροποίηση μεταξύ του όρου Μακεδονία ως συστατικού του σχήματος «Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας» και εκείνου της ελληνικής Μακεδονίας. Συνεπώς, πέρα από τη ρήτρα διαφυγής/γνωστικής διαφοροποίησης του Άρθρου 7, η συμφωνία παρεισάγει και μιαν ακόμη ισχυρότερη ρήτρα εννοιολογικής σχετικοποίησης με ισχύ *erga omnes*.

Επιπρόσθετα, η συμφωνία ρυθμίζει όντως το ζήτημα της υπηκοότητας/ιθαγένειας (nationality/citizenship), αλλά μέσω αυτού επενεργεί και στο ζήτημα της εθνικής ταυτότητας. Στην Υπόθεση *Nottebohm* το Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης αποφάνθηκε ότι υπηκοότητα ή ιθαγένεια σημαίνει ότι μεταξύ του προσώπου και του απονέμοντος κράτους υφίσταται ένας τόσο ισχυρός δεσμός υπηκοότητας, με τρόπο ώστε το πρόσωπο να ανήκει περισσότερο στο εν λόγω κράτος απ' ό,τι σε κάποιο άλλο.²⁶ Συνεπώς, γίνεται κατανοητό ότι ο δεσμός υπηκοότητας προϋποθέτει συναισθήματα, συμφέροντα, πραγματικές και νομικές

26. *Nottebohm Case (Liechtenstein v. Guatemala)*, Judgment (Second Phase) of 6 April 1955, [1955] ICJ Rep. 4, 23.

καταστάσεις και τελικά την αυτοπροαίρετη (για το άτομο) υπαγωγή σε μια δομημένη ή υπό κατασκευή άυλη συλλογικότητα, η οποία πραγματώνεται σε ενεστώτα χρόνο στην εκάστοτε ιστορική εκδοχή του λαού της εν λόγω πολιτείας. Για παράδειγμα, η κτήση της ελληνικής ιθαγένειας, σημαίνει ότι ο δεσμός υπηκοότητας (συμπερίληψης του ατόμου στη συλλογικότητα που συνέχεται από δεσμούς ιστορικούς, κοινωνικούς, πολιτισμικούς, κοσμοθεωρητικούς, σε τελική ανάλυση σχεδόν μεταφυσικούς) είναι τόσο έντονος, ώστε είναι δίκαιο και εύλογο να αποκτήσει και νομική αποτύπωση. Κατ' αυτόν τον τρόπο το κράτος κατασκευάζει το έθνος και αντίστοιχα η υπηκοότητα δομεί τελικά και την εθνικότητα.

Επομένως, ο τρόπος με τον οποίο η Συμφωνία των Πρεσπών ρυθμίζει το ζήτημα της ιθαγένειας [«Μακεδονική/πολίτης της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας» Άρθρο 1(3) περ.β'] βάλλει κατά της ουσίας της σύνθετης ονομασίας και συνεπώς εξουδετερώνει τη λογική του, έστω, χαλαρού *erga omnes*, την οποία εξασφαλίσαμε. Ο «μακεδόνας» πολίτης της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας, μας εισάγει στη λογική του αυγού του Κολόμβου. Διότι νομικά, το κράτος απονέμει την ιθαγένεια/υπηκοότητα στο άτομο με το οποίο αναπτύσσει τον γνήσιο νομικό δεσμό, ο οποίος περιγράφεται ως μακεδονικός, και όχι τουλάχιστον ως βορειομακεδονικός. Οι «Μακεδόνες» πολίτες λοιπόν συγκροτούν τη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας και απαρτίζουν τον κυρίαρχο λαό, ο οποίος αποτελείται από δύο βασικές εθνοτικές συνιστώσες: τους αλβανικής καταγωγής πολίτες της «Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας», και τους μακεδονικής καταγωγής πολίτες της «Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας». Επομένως, η «μακεδονική» ιθαγένεια που θα απονέμει η «Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας» στους πολίτες της, επιβεβαιώνει το αφήγημα του «Μακεδονισμού», όπως αυτό κατασκευάστηκε από την τιτοϊκή Γιουγκοσλαβία, και αποτέλεσε μια πολιτική που για πολλές δεκαετίες οι ελληνικές κυβερνήσεις απέρριπταν και προσπαθούσαν να περιορίσουν στις διμερείς και τις πολυμερείς σχέσεις μας με το Βελιγράδι. Είναι το ίδιο αφήγημα που για τους δικούς της λόγους απορρίπτει και η Βουλγαρία, παρά το γεγονός ότι εξαρχής αναγνώρισε την ΠΓΔΜ με το συνταγματικό της όνομα.

Συναφές με το ζήτημα της ιθαγένειας και της κατασκευής της μακεδονικής ταυτότητας, είναι και το ζήτημα της γλώσσας. Σύμφωνα με το Άρθρο 1(3) περ.γ' της Συμφωνίας, η «Μακεδονική γλώσσα» ορίζεται ως η επίσημη γλώσσα του κράτους, ενώ με τη ρήτρα διαφυγής/πολιτισμικής διαφοροποίησης που εισάγεται με το Άρθρο 7 η «Μακεδονική γλώσσα» ανήκει στην ομάδα των νότιων σλαβικών γλωσσών.²⁷ Καθίσταται προφανές, ότι η διαπραγμάτευση ανάμεσα στις δύο κυβερνήσεις κατέληξε σε μια χαλαρή *erga omnes* σύνθετη ονομασία με γεωγραφικό προσδιορισμό υπέρ της Αθήνας, που εξισορροπήθηκε από την απόδοση «Μακεδονικής ιθαγένειας» και «Μακεδονικής γλώσσας» για

27. UN Doc. E/CONF.69/4 (1977).

τα Σκόπια. Διαφορετικά, δεν εξηγείται η επιλογή να αναγνωρισθεί «Μακεδονική γλώσσα» που ανήκει στην ομάδα των νότιων σλαβικών γλωσσών, και να προτιμηθεί από το να οριστεί ως σλαβομακεδονική.

Μάλιστα, η προσπάθεια να θεμελιωθεί η ύπαρξη της «Μακεδονικής γλώσσας» συνοδεύεται από μια ρητή αναφορά αναγνώρισής της από την Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Τυποποίηση των Γεωγραφικών Ονομάτων που έλαβε χώρα στην Αθήνα το 1977.²⁸ Προφανώς και δεν τίθεται ζήτημα αναγνώρισης γλώσσας από κάποιον διεθνή οργανισμό. Άλλωστε, τα κείμενα στα οποία αναφέρεται η επίμαχη διάταξη περιέχουν τα πρακτικά της Συνδιάσκεψης και τα τεχνικά δελτία που κατατέθηκαν από τα κράτη που συμμετείχαν. Το γεγονός ότι η Γιουγκοσλαβία αναφέρθηκε σε σερβο-κροατικό και μακεδονικό αλφάβητο, καθόλου δεν συνεπάγεται κάποιας μορφής *de jure* ή *de facto* αναγνώρισης από την Ελλάδα ή τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Ούτε και τέθηκε ζήτημα αναγνώρισης «Μακεδονικής γλώσσας» σε μια συνδιάσκεψη με αντικείμενο τη μεταγραφή των μη λατινικών αλφαβητών, και συνεπώς ανάμεσα σε άλλα και των σλαβικών κυριλικών, προκειμένου να κατανοούνται ορθότερα τα γεωγραφικά ονόματα και τοπωνύμια. Συνεπώς, η αναφορά στην εν λόγω Συνδιάσκεψη είναι νομικά άσκοπη και πολιτικά επιτηδευμένη, στον βαθμό που καθίσταται αντιληπτή η προσπάθεια μετακύλισης των πραγματικά επίδικων ζητημάτων σ' ένα χρονικά αψώτερο δικαιοπολιτικό παρελθόν, με αποτέλεσμα το νομικό και διπλωματικό παρόν να βρίθεται «τετελεσμένων γεγονότων», με τις γνωστές συνέπειες αναφορικά με την κατανομή της πολιτικής ευθύνης.

Συνολικά, οι όροι που συμφωνήθηκαν για την ιθαγένεια και τη γλώσσα αποτελούν ουσιαστικά και κρίσιμα διαπραγματευτικά κέρδη για την πΓΔΜ, τα οποία μπορεί να τα αξιοποιήσει κατάλληλα, ώστε χωρίς να παραβιάζει τη Συμφωνία, να σφραγίσει το αφήγημα του «Μακεδονισμού» και να καθιερώσει μακεδονική εθνική συνείδηση και μακεδονική ιστορία, απαλλαγμένες μάλιστα από το ανάθεμα του αλυτρωτισμού. Η δημιουργία της Κοινής Διεπιστημονικής Επιτροπής Εμπειρογνομόνων για ιστορικά, αρχαιολογικά και εκπαιδευτικά θέματα πιθανόν θα περιέλθει σε ανυποληψία και αργία, καθώς αντίστοιχες επιτροπές στα Βαλκάνια έχουν αποτύχει και χρησιμοποιήθηκαν μάλλον προσχηματικά. Πολύ δε περισσότερο, η ρήτρα διαφυγής/πολιτισμικής διαφοροποίησης που περιέχεται στο Άρθρο 7 επιτρέπει και στις δύο πλευρές να χρησιμοποιούν τους όρους «Μακεδονία» και «Μακεδόνες» σε «διαφορετικό ιστορικό πλαίσιο και πολιτιστική κληρονομιά», γεγονός που ενισχύει την ετεροβαρή σχέση που ιδρύει η Συμφωνία το κράτος που θα ονομάζεται «Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας» και θα χρησιμοποιεί το όνομα «Μακεδονία» και τον όρο «Μακεδόνες», θα μπορεί να τον επιβάλλει ευχερέστερα και πιο αποτελεσματικά στις διεθνείς σχέσεις που αναπτύσσει, στο πλαίσιο της δικής του ιστορικής αφήγη-

28. Άρθρο 7 (4) Συμφωνίας των Πρεσπών.

σης, που πλέον θα την κατασκευάζει χωρίς αλτρωτισμούς και τον σφετερισμό της αρχαίας ελληνικής ιστορίας. Αντίθετα, το κράτος που περιλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα της ιστορικής Μακεδονίας και αναδέχεται τον ελληνικό πολιτισμό, την ιστορία, την κουλτούρα και την κληρονομιά αυτής της περιοχής από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα²⁹ ονομάζεται Ελληνική Δημοκρατία, και στις διεθνείς σχέσεις της δεν θα έχει τη δυνατότητα να εννοιολογεί με την ίδια ένταση και αποτελεσματικότητα τους όρους «Μακεδονία» και «Μακεδονικός».

Από τα παραπάνω, προκύπτει ότι η εθνική κόκκινη γραμμή του *erga omnes* παραβιάστηκε ποικιλοτρόπως, καθώς πέρα από τη σχετικοποίηση της λογικής «έναντι πάντων», το κείμενο της Συμφωνίας των Πρεσπών επικυρώνει με τον πλέον επίσημο τρόπο το αφήγημα του «Μακεδονισμού» και έτσι υποσκάπτει τη λογική της *erga omnes* σύνθετης ονομασίας. Υπό αυτή την έννοια, η κυβέρνηση Ζάεφ πήρε περισσότερα απ'όσα της επιτρέπει το αποτύπωμα της ισχύος της πΓΔΜ στο διεθνές περιβάλλον, χάρη στο γεγονός ότι μετακινήθηκε από τις άκαμπτες θέσεις που είχε διαμορφώσει η προηγούμενη εθνικολαϊκιστική κυβέρνηση Γκρουέφσκι. Αναμφίβολα, η αλλαγή του ονόματος ενός κράτους δεν είναι κοινή πρακτική. Ακόμα σπανιότερα, το όνομα ενός κράτους αποτελεί το αποτέλεσμα διαπραγμάτευσης σε διεθνές επίπεδο. Ωστόσο, πολλές φορές στο παρελθόν, έχουμε προειδοποιήσει ότι η επίλυση του ονοματολογικού είναι μόνο η κορυφή του παγόβουνου. Κάτω από την επιφάνεια, τα προβλήματα είναι πολύ μεγαλύτερα και σύνθετα, για να επιλυθούν με χάρακα τον νομικό φορμαλισμό και τον έλεγχο των δυναμικών που έχει αναπτύξει η ιστορία στην περιοχή. Συνεπώς, η Συμφωνία των Πρεσπών δεν είναι απλά η σκηνοθεσία από ένα «παράθυρο ευκαιρίας» για την επίτευξη ενός «έντιμου συμβιβασμού», αλλά μια συγκυρία, οι συνέπειες και οι αντοχές της οποίας θα δοκιμαστούν σκληρά, με πολιτικό και διπλωματικό κόστος, άμεσα και σε βάθος χρόνου.

Καταληκτικό συμπέρασμα

Το «παράθυρο ευκαιρίας» που οδήγησε μέσα σε λίγους μήνες στην επίλυση της διαφοράς σχετικά με την ονομασία της πΓΔΜ, δεν σημαίνει απαραίτητα, ότι η διαφορά είχε ωριμάσει προκειμένου να επιλυθεί. Ενδεχομένως, απέκτησε εξωγενή χαρακτηριστικά που επέσπευσαν την επίλυσή της με τη Συμφωνία των Πρεσπών, καθώς οι ενδιαφερόμενοι στη μεγαλύτερη γεωπολιτική εικόνα είναι αναμφίβολα περισσότεροι από τα δύο εμπλεκόμενα μέρη. Άλλωστε, το ίδιο το κείμενο της Συμφωνίας αναδεικνύει και τη δυνατότητα της θεσμικής συμμετοχής στην εκτέλεσή της, εκείνων των κρατών που είναι μέλη στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ, και ενδεχομένως θα είχαν συμφέροντα στην περιοχή. Πρόκειται δηλαδή για ένα κείμενο που διεθνοποιεί τη Συμφωνία σε περιφερειακό επίπεδο,

29. Άρθρο 7 (2) Συμφωνίας των Πρεσπών.

αναγνωρίζοντας ουσιαστικά το ενδιαφέρον της ΕΕ και του ΝΑΤΟ για την επίλυση της διαφοράς, ωστόσο αγνοεί επειδικτικά τις λύσεις τις οποίες θα μπορούσε να συνεισφέρει ο ΟΗΕ, ειδικά το Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο είναι αυτό που έθεσε το θεσμικό πλαίσιο της διαφοράς, σε εκτέλεση του οποίου υπογράφηκε η Συνθήκη των Πρεσπών.

Πέρα από τις ενστάσεις για τα κρίσιμα ζητήματα που ρυθμίζει η Συμφωνία, το κείμενο είναι νομοτεχνικά πολύ καλό, και επιχειρεί να καλύψει ένα ευρύ πεδίο δραστηριοτήτων. Βέβαια, αυτές θα μπορούσαν να συμφωνηθούν στο πλαίσιο μιας διμερούς συμφωνίας φιλίας και συνεργασίας που θα ακολουθούσε τη συμφωνία για την επίλυση του πυρήνα της διαφοράς, και θα εξομάλωνε σταδιακά τις διακρατικές σχέσεις. Άλλωστε οι δεσμοί συνεργασίας σε επίπεδο χαμηλής πολιτικής υφίστανται εδώ και αρκετά χρόνια, και με συνέπεια αναπτύσσουν παραγωγικές και αναπτυξιακές συνέργειες. Το ζήτημα λοιπόν, ήταν εξ αρχής η επίλυση της διαφοράς για την ονομασία, η λογική του *erga omnes* και η διευθέτηση των ζητημάτων ταυτότητας, είτε αυτά αφορούν στο νομικό δεσμό, όπως η ιθαγένεια/υπηκοότητα, είτε στη γλώσσα και την ιστορία. Αυτά τα ζητήματα είναι ανεπίδεκτα διαπραγματευτικού συμψηφισμού με τις οικονομικές, εμπορικές, πολιτιστικές και εκπαιδευτικές δράσεις που συμφωνήθηκαν, και για τις οποίες κανείς δεν θα μπορούσε να προβάλλει αντιρρήσεις, και συνεπώς πρέπει να αξιολογηθούν αυτόνομα και φυσικά σε σχέση με τα διαπραγματευτικά κεκτημένα των προηγούμενων δεκαετιών.

Υπό το παραπάνω πρίσμα, και με βάση όσα ήδη εκτέθηκαν, η Συμφωνία των Πρεσπών εκπροσωπεί σαφώς λιγότερα απ' όσα θα ήθελαν επιμέρους οι συντάκτες της. Όμως αυτό δεν την καθιστά απαραίτητα αμοιβαία επωφελή, κυρίως διότι πρόκειται για ένα κείμενο για τα οφέλη του οποίου οι δύο κυβερνήσεις καλούνται να πείσουν τους δύο λαούς με περισσότερη ή λιγότερη επιτυχία, γεγονός που φαίνεται από τις αντιδράσεις, και ίσως αποδειχθεί και από το τη συμμετοχή και το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος στην πΓΔΜ. Με άλλα λόγια, ο νομικός formalισμός, στον βαθμό που μπορεί να χωρέσει θέματα εθνικής ταυτότητας και ιστορίας, δεν συνιστά απαραίτητα ικανό εργαλείο για να επιλυθούν αποτελεσματικά, και όχι πρόσκαιρα ή αποσπασματικά οι διακρατικές διαφορές. Πολλές φορές μάλιστα, οι εντάσεις και οι δυναμικές που καλλιεργούνται και αναπτύσσονται σε αυτό το επίπεδο, μοιραία εκθέτουν τη διπλωματία και τις καλύτερες των προθέσεων, ενώ παράλληλα αφοπλίζουν με τον πλέον ωμό τρόπο τα εργαλεία και τις υποχρεώσεις του διεθνούς δικαίου. Οι δε υποχωρήσεις της ελληνικής πλευράς, όπως αποτυπώνονται στο κείμενο της Συμφωνίας, και προσλαμβάνουν τη μορφή νομικών δεσμεύσεων, ίσως συμβάλλουν περισσότερο στην όξυνση, παρά στην εξομάλωση της διαφοράς, εξαιτίας της έμμεσης αποδοχής του αφηγήματος του «Μακεδονισμού». Το τελευταίο, αναμένεται να επηρεάσει στο εγγύς μέλλον τόσο τις διακρατικές σχέσεις όσο και τις ομογενειακές.

Η «ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΡΕΣΠΩΝ» ΩΣ ΠΡΑΞΗ
ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΕΝΙΣΧΥΕΙ ΤΟΝ
ΜΑΚΕΔΟΝΟΣΛΑΒΙΚΟ ΑΛΥΤΡΩΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ
ΑΥΤΟΣΥΝΕΙΔΗΣΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ ΔΙΧΟΣΤΑΣΙΑ
ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

1. Οι ιστορικές προϋποθέσεις

Βασικό ιστορικό, πολιτικό και ανθρωπολογικό επιχείρημα είναι ότι δεν λειτούργησε ποτέ αναγνωρισμένο έθνος, κράτος με το όνομα *Μακεδονία*. Η ιστορική Μακεδονία υπήρξε αναπόσπαστο κομμάτι του ελληνικού έθνους, της ελληνικής ιστορίας, του πολιτισμού και βασικός πυλώνας εξάπλωσης του Χριστιανισμού. Ως ιστορική συνέπεια της μακεδονικής κατάκτησης ο ελληνικός πολιτισμός, η γλώσσα και η ιδεολογία αποτέλεσαν κτήμα των εθνοτήτων της Ευρώπης, Ασίας και Αφρικής, «ομογενοποίησαν» γλωσσικά την ελληνιστική αυτοκρατορία, εμπλούτισαν τους κατά τόπους πολιτισμούς, συμπεριλαμβανομένου και του Αραβικού και επέτρεψαν τη διάχυση και προβολή του Χριστιανισμού.

Στα τέλη του 2ου αιώνα π.Χ ως αποτέλεσμα της ρωμαϊκής κατάκτησης ο γεωγραφικός χώρος της ιστορικής Μακεδονίας μεταλλάσσεται γεωγραφικά, διοικητικά και πολιτικά. Η Ρωμαϊκή Μακεδονία «στήνεται» και «διευρύνεται» προς βορρά ως περιφέρεια του Ρωμαϊκού κράτους, με στόχο να απονευρώσει πολιτικά τους Μακεδόνες και τους υπόλοιπους Έλληνες, αλλά και να εξυπηρετήσει τις στρατιωτικές αλλά και πολιτικές στρατηγικές της Ρώμης. Στη Μακεδονία των Ρωμαίων έλαβαν χώρα οι μεγαλύτερες εμφύλιες μάχες τους και από τη Μακεδονία ξεκίνησε ο Κωνσταντίνος να νικήσει τους αντιπάλους του και να ενώσει τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.

Η Οθωμανική Μακεδονία του 15ου αιώνα με τα τρία βιλαέτια –της Θεσσαλονίκης, του Μοναστηρίου και των Σκοπίων– μετατράπηκε σε χωνευτήρι αλλογενών και αλλόγλωσσων μεταξύ τους πληθυσμών. Οι Οθωμανοί κατέλαβαν μια καταστρεμμένη και δημογραφικά παρηκμασμένη περιοχή, ενθάρρυναν και καλλιέργησαν την εισροή πολυπολιτιστικών και πολυγλωσσικών πληθυσμών συμπεριλαμβανομένων και των Ρομά. Κυριάρχησε μία πολυεθνική, πολυπολιτιστική δημογραφικά επικράτεια, με πολυπρόσωπη ανθρωπολογική διάσταση και σύνθεση, ποικίλη εθνολογική μορφή και ποικίλα γλωσσικά μοτίβα.

* Καθηγητής University of Notre Dame, Australia – Πρόεδρος Αυστραλιανού Ινστιτούτου Μακεδονικών Σπουδών, Διευθυντής του Ινστιτούτου Ελληνικών Ερευνών Αυστραλίας.

Η Μακεδονία της Συνθήκης του Βουκουρεστίου (1913), που ακολούθησε, ήταν απόρροια των Βαλκανικών Πολέμων και το γεωπολιτικό αποτέλεσμα που επιβλήθηκε στα Βαλκάνια από τις χώρες-ηγερίες της Ευρώπης και την Ιαπωνία.

Η μετα-ιστορική και διευρυμένη γεωγραφικά πλέον Μακεδονία λειτούργησε ως ένα πανσπερμικό και πλουραλιστικό φυλετικά και εθνοτικά διοικητικό μόρφωμα, όπου ο ελληνικός όρος «Μακεδονία» χαρακτήριζε πια χώρο φυλετικών και αργότερα εθνικών ανταγωνισμών και διεκδικήσεων. Η έννοια του «Μακεδόνα» λειτούργησε στην περίοδο αυτή χωρίς συγκεκριμένη εθνική συνείδηση εκ μέρους των πολυφυών, εθνοτικά, πληθυσμιακών ομάδων και αναφερόταν κυρίως στον κάτοικο της συγκεκριμένης Οθωμανικής γεωγραφικής επικράτειας. Μετά το 1870, τον όρο «Μακεδόνα» επιχείρησαν να διεκδικήσουν εθνοτικά για λογαριασμό τους οι Σέρβοι, Βούλγαροι και Έλληνες, προκαλώντας ένοπλους αγώνες.

Το δημογραφικό αυτό μωσαϊκό ήταν φυσικό να μην επιτρέψει τη διαμόρφωση των συστατικών εκείνων και των προϋποθέσεων που λειτουργούν συνεκτικά, ώστε να λειτουργήσει ένα συγκεκριμένο έθνος. Συγκεκριμένα, δεν λειτούργησε μία περιφερειακή, συγκεκριμένη και σαφώς προσδιορισμένη κοινωνική συγκρότηση ενός πληθυσμού (regional social construction) –με συγκεκριμένα και αυθεντικά ήθη, έθιμα, αρχές, παραδόσεις. Δεν λειτούργησε συγκεκριμένη γλώσσα, παρά τις προσπάθειες των Σέρβων και των Βουλγάρων να «νομιμοποιήσουν» γλωσσικά τις ποικίλες σλαβικές ντοπιολαλιές της περιοχής, να τις προσδώσουν τυπολογικό (γραμματική και συντακτικό) και μονιστικό χαρακτήρα, σερβικό ή βουλγαρικό, για να μπορέσουν να τις εντάξουν εθνικά ως δικές τους. Δεν λειτούργησε στην Οθωμανική Μακεδονία συγκεκριμένη ιθαγένεια και δεσμοί που θα επέτρεπαν σύνδεση με προγόνους (ancestry). Δεν λειτούργησαν πληθυσμοί ως «Μακεδόνες» με συγκεκριμένη αναγωγή σε προγόνους, προγονική γη και ιστορία.

2. Οι πάγιες θέσεις του Αυστραλιανού Ινστιτούτου Μακεδονικών Σπουδών

Το Αυστραλιανό Ινστιτούτο Μακεδονικών Σπουδών με διαβήματα, επιστημονικές διαβουλεύσεις, συνέδρια, εκδόσεις και άρθρα του από το 1986 τάχθηκε να υπηρετήσει τα ιστορικά και πολιτιστικά δίκαια του μακεδονικού Ελληνισμού. Υποστηρίξαμε ότι ουδείς Έλληνας θα μπορούσε να αποδεχτεί την εκχώρηση αυτούσιου του όρου «Μακεδονία» σε όνομα ενός κράτους με αλβανο-σλαβικό και βουλγαρικό κυρίως πληθυσμό, σε μία χώρα που ιδρύεται στον χώρο της μετα-ιστορικής Μακεδονίας και δεν έχει σχέση με την ιστορική Μακεδονία, την Ελλάδα, τους Έλληνες, την ιστορία και τον πολιτισμό τους.

Στο πλαίσιο επίλυσης του προβλήματος που δημιουργούσε το ιδεολόγημα του «Μακεδονισμού» και της «Μεγάλης Μακεδονίας», καθώς και ο βουλγαρο-σλαβικός αλτρωτισμός του 19ου και 20ού αιώνα, και προκειμένου να

ζήσουν οι δύο λαοί φιλικά, δημιουργικά και ειρηνικά, καθώς και οι πολίτες τους στη Διασπορά, για να χρεωκοπήσει η μονοσήμαντη χρήση του ονόματος «Μακεδονία», «μακεδονική γλώσσα» και «Μακεδόνας» από τους κατοίκους της ΦΥΡΟΜ, προκειμένου να μην αποκλειστούν πλήρως από τον γεωγραφικό χώρο της Μακεδονίας όλοι αυτοί οι αλλογενείς οι οποίοι γεννήθηκαν και συγκατοίκησαν εδώ και 1.300 χρόνια στην περιοχή της μετα-ιστορικής Μακεδονίας, αλλά και για να έχουμε υπέρ της Ελλάδος τη θετική στάση και συναίνεση των διεθνών θεσμικών οργάνων ως χώρα δικαίου αλλά και ως ηγερίας των Βαλκανίων, ταχθήκαμε υπέρ της διαπραγματεύσεως του ονοματολογικού, υπέρ μιας συμβιβαστικής λύσης και υπέρ μιας ισοβαρούς διακρατικής συναίνεσης.

Από το 1992, με ειδικό μνημόνιο προς την Κυβέρνηση του αείμνηστου Κ. Μητσοτάκη και τον Αύγουστο 2018 στον κ. Ν. Κοτζιά, ταχθήκαμε υπέρ ενός έντιμου διαπραγματευτικού διάλογου προς εξεύρεση λύσης που θα ξεχώριζε την Ελληνική Μακεδονία, την ιστορία και τον πολιτισμό της από τους Μακεδονοσλάβους της ΦΥΡΟΜ, θα διαφοροποιούσε διακριτά τους δύο λαούς, τις δύο χώρες, τις δύο γλώσσες, τα δύο έθνη και με την πάροδο του χρόνου θα απονεύρωνε τον ανταγωνισμό και τις συγκρούσεις μέσα και έξω από τα Βαλκάνια.

Με αλληπάλληλες αναφορές μας προτείναμε σύνθετο, μονολεκτικό, αδιαιρέτο όρο γεωγραφικού προσδιορισμού, με σλαβική μορφοφωνολογική απόδοση, όπου ο όρος «Μακεδονία» δεν θα εμφανίζεται ΑΥΤΟΥΣΙΟΣ, ήτοι «Μακεντοσλάβια» και «Γκορναμακεντόνια» για το κράτος, όροι που δεν εμπεριείχαν *αυτούσια* τον όρο «Μακεδονία» και δεν μπορούσαν να «σπάσουν» το σύνθετό τους, ώστε να επανεμφανιστεί το αλυτρωτικό «Μακεδονία». Ως προς το ονοματολογικό της γλώσσας, προτείναμε τον όρο «Γκορναμακεντόνια» ή «Μακεντοσλάβικ», ενώ τους πολίτες τους «Γκορνομακεντόνιας» ή «Μάκεντοσλαβς».

Παράλληλα, καταδικάσαμε συλλήβδην και τις πέντε ποικιλίες της φημιολογούμενης ονοματοδοσίας του γειτονικού κράτους, που αποδίδονται στον διαμεσολαβητή Μάθιου Νίμιτς, όπως εμφανίζονται σε μορφή δύο λέξεων. Καταδικάσαμε κάθε νέα πρόταση χρήσης σύνθετης ονομασίας με ιστορική, γεωγραφική ή χρονολογική έννοια («νέα», «σύγχρονη», «βόρεια» κτλ.), ως εμπεριέχουσες σπέρματα αλυτρωτισμού. Ζητήσαμε το τελικό προϊόν της διαπραγματεύσεως να ισχύει έναντι όλων και για πάσα χρήση, και μόνον εφόσον:

(α) αποτάξει κάθε αλυτρωτική, επεκτατική και αποσχιστική βλέψη όχι μόνο στο έδαφος αλλά και στην ιστορία και τον πολιτισμό της Ελλάδας και των Ελλήνων,

(β) αποκαθλώσει και καταργήσει κάθε έκφραση αλυτρωτισμού και επεκτατισμού -σχολικά βιβλία, μνημεία, ονόματα, χάρτες και ό,τι άλλο εργαλείο έχει χρησιμοποιήσει μέχρι σήμερα για να μιμούνται και να παριστάνουν δήθεν τους αρχαίους Μακεδόνες,

(γ) διασφαλιστούν εγγυήσεις ότι το τελικό προϊόν της πράξης θα είναι πάγιο και μη ανατρέψιμο από την στάση της εκάστοτε κυβέρνησης των Σκοπίων, και

(δ) προβλέπονται συγκεκριμένες κυρώσεις σε περίπτωση που η απέναντι πλευρά αθετήσει μέρος της συμφωνίας.

Το *Αυστραλιανό Ινστιτούτο Μακεδονικών Σπουδών* ζήτησε από την Ελληνική Κυβέρνηση:

- Να υπάρξουν κόκκινες γραμμές, ώστε η διαπραγμάτευση να μην μετατραπεί σε εθνική ήττα και διασυρθεί η εθνική αξιοπρέπεια των Ελλήνων. Το τελικό προϊόν δεν θα πρέπει να αφήνει περιθώρια καλλιέργειας αλτρωτισμού, επεκτατισμού και απόσχισης. Ο συμβιβασμός δεν πρέπει να απελευθερώνει σπέρματα αλτρωτισμού που με τον χρόνο μπορούν να εξελιχθούν σε θύελλα αποσταθεροποίησης τόσο μέσα στα Βαλκάνια όσο και στη Διασπορά.

- Το ότι η ΦΥΡΟΜ δεν έχει τανκς και αεροπλάνα δεν μπορεί να αποτελέσει επιχείρημα ότι δεν κινδυνεύει η Ελλάδα από τους γείτονες αυτούς. Ο αλτρωτισμός επωάζεται μέσα από συγκεκριμένα ονόματα, ιδεολογίες και επιτίθεται κατά ιστορικών κεκτημένων άλλων λαών. Τέτοιος είναι ο αλτρωτισμός των Μακεδονοσλάβων και με τον τρόπο αυτό εξυφαίνεται και λειτουργεί στην Αυστραλία, στον Καναδά, στις ΗΠΑ και αλλού.

- Τελικά η ελληνική διαπραγμάτευση, ύστερα από επιτυχή πίεση διεθνών οργανισμών, κατέληξε να αποδεχτεί το «Βόρεια Μακεδονία» - ούτε καν «*Severna Makedonija*», όχι ως ενιαία σύνθετη λέξη, αλλά ως απλή σύνθετη όπου ο όρος «Μακεδονία» αποτελεί την ουσία του όρου.

3. Η αποτίμηση της Συμφωνίας των Πρεσπών

Στο ονοματολογικό, η ελληνική διπλωματία κέρδισε στα σημεία κάποιους πόντους, ωστόσο έχασε τον αγώνα. Το όνομα «Μακεδονία» προβάλλει αυτούσια και προσδιορίζεται ως «Βόρεια». Ο συμφωνηθείς όρος, παρά τις νομικές δικλίδες που διασαφηνίζουν το σλαβο-αλβανικό περιεχόμενο του λαού αυτού, είναι μόνο στα χαρτιά. Οι διευκρινίσεις δεν επικαλούνται παρά μόνον όταν υπάρχουν συγκρούσεις. Άρα, με τον όρο «Βόρεια Μακεδονία» επωάζεται και συνεχίζει να ζει η ιδεολογία των «αδελφών τους της Νότιας Μακεδονίας», του Αιγαίου και βέβαια ό,τι συνεπάγεται με την ιστορία και τον πολιτισμό της Μακεδονίας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Στο *erga omnes* (έναντι πάντων) η ελληνική διπλωματία κέρδισε επίσης κάποια σημεία, αφού ταυτότητα και διαβατήριο θα αναγράφουν τη χώρα ως «Βόρεια Μακεδονία», ωστόσο κι εδώ έχασε τον αγώνα, αφού δεν θα αποκαλείται πλέον ενιαία «Σεβερναμακεντόνια», ούτε «Γκορναμακεντόνια» αλλά σκέτο Βόρεια «Μακεδονία». Αλλά και η αποδοχή καθώς επίσης και η αποστασιοποίησή τους από την αρχαία μακεδονική ιστορία και κληρονομιά, την οποία εξάλλου ανεπιτυχώς διεκδικούσαν, δεν σημαίνει λήξη του αλτρωτισμού. Όλα αυτά είναι διατυπωμένα στο κείμενο, όχι στο όνομα. Η προς υπογραφή συμφωνία μαρτυρεί ότι ο αλτρωτισμός τους περνάει σε μια νέα φάση,

όπως θα εξηγήσουμε παρακάτω και η ελληνική Διασπορά θα πρέπει να ετοιμάζεται για νέους αγώνες.

Στα θέματα της γλώσσας και της εθνικής ταυτότητας, άσχετα αν η «συμφωνία» μιλάει για «υπηκοότητα» (citizenship) ή «ιθαγένεια», ή «εθνότητα» (ethnicity) η ελληνική διπλωματία ηττήθηκε κατά κράτος. Αναγνώρισε τη γλώσσα και την ταυτότητά τους ως αναπόσπαστο κομμάτι της «ιστορικής» τους κληρονομιάς με το 7ο άρθρο της «συμφωνίας». Το σλαβοβουλγαρικό ιδίωμα της ΦΥΡΟΜ και των πολιτών της αναγνωρίζεται για πρώτη φορά με τη βούλα του ελληνικού κράτους πλέον, «Μακεδονική γλώσσα»!!! Η αποδοχή εκ μέρους της ΦΥΡΟΜ ότι η γλώσσα τους εντάσσεται στην οικογένεια των νοτιοσλαβικών γλωσσών δεν συνιστά εκ μέρους τους κάποια υποχώρηση, καθώς ουδέποτε ισχυρίστηκαν ότι η γλώσσα τους έλκει την καταγωγή της από την αρχαία μακεδονική γλώσσα.

Στο θέμα της ταυτότητας των πολιτών της προαλειφόμενης «Βόρειας Μακεδονίας» η ελληνική διπλωματία στάθηκε γενναιόδωρος ευεργέτης του «Μακεδονισμού» και του αλυτρωτισμού τους, αφού τους αποκάλεσε «Μακεδόνες» πολίτες της Βόρειας Μακεδονίας, κατά αναλογία προς το «Αμερικάνου» πολίτες των Ηνωμένων Πολιτειών!!! Εδώ ο ελληνικός συμβιβασμός γίνεται διασυρμός, ταπείνωση και εθνικός εξευτελισμός. Πρώτοι οι Έλληνες αναγνωρίζουν, αποδέχονται και εκχωρούν «μακεδονική γλώσσα και εθνότητα» στους Μακεδονοσλάβους. Η αποδοχή ότι οι Μακεδονοσλάβοι είναι πλέον «Μακεδόνες» αναιρεί τις ελληνικές επιστημονικές επιφυλάξεις 150 ετών, ευτελίζει και καταδικάζει σε χρεοκοπία όλα τα σώματά του Μακεδονικού Ελληνισμού εντός της Ελλάδας και στη Διασπορά που αγωνίζονταν για τα ελληνικά δίκαια του χώρου.

Το θετικό για τον Ελληνισμό και τον αγώνα του που προκύπτει από τη «συμφωνία» είναι ότι οι Μακεδονοσλάβοι αναγκάστηκαν για πρώτη φορά να αυτοταπεινωθούν, να αλλάξουν το όνομα της χώρας τους, να μην μπορούν να υποστηρίξουν ότι η χώρα τους είναι η μόνη «Μακεδονία», αλλά από τούδε η «Βόρεια Μακεδονία». Αυτό δεν επιλύει όμως το πρόβλημα. Το μετατοπίζει σε μία νέα φάση, αφού ο αλυτρωτισμός συνεχίζει να κυοφορείται με τη γενναιόδωρη συμμαχία της ελληνικής διπλωματίας. Παίρνει μάλιστα τεράστιες διαστάσεις αφού οι κάτοικοί της νόμιμα και με τη συναίνεση της ελλαδικής κυβέρνησης, είναι πλέον οι «Μακεδόνες» που ομιλούν τη «Μακεδονική» στο κράτος τους που προσδιοριστικά λέγεται «Μακεδονία» του Βορρά.

Η γνώση της ιστορίας των Βαλκανίων είναι χρησιμότερο γνωστικό εργαλείο, αλλά χωρίς ενδελεχή γνώση της διεθνούς πρακτικής και των ανθρωπολογικών παραμέτρων μιας σύγκρουσης και ανταγωνιστικότητας που καθορίζει το «Μακεδονικό» σε διακρατικό αλλά και σε διασπορικό επίπεδο απονευρώνει τους μηχανισμούς εξεύρεσης μίας αμοιβαίως δικαίας λύσης. Παράλληλα, κάθε προσπάθεια επιβολής μιας συμφωνίας που χαρακτηρίζεται από οίηση του πολιτεύεσθαι και επιδεικνύει ιδεολογική τρομοκρατία και μηδενική ανοχή προς όλους όσους «του άλλα λέγοντος»:

- αποχυμώνει το αξιόπιστο των θέσεών μας στα διεθνή φόρα,
- ενθαρρύνει τους ντόπιους αποδομητές της ελληνικής ιστορίας σε συμβιβασμούς και ενδοτισμό, ξαναγράφοντας στα σχολικά εγχειρίδια την ιστορία του Παύλου Μελά του Μακεδονικού Αγώνα, την εξέγερση του Ίλιντεν (τον βουλγαρικό αλυτρωτισμό και Μισίρκωφ), τα δεινά του μεσοπολέμου, τις ίντριγκες του Τίτο, τη σύμπραξη της ηγεσίας του Δημοκρατικού Στρατού με τους Μακεδονοσλάβους παρτιζάνους κτλ. και καταπατώντας σχεδόν ισοπεδωτικά, όπως έγινε με την Τουρκία, τα ιστορικά γεγονότα.

- Επομένως, εάν η Ιστορία είναι ο δρόμος προς την αυτογνωσία, τότε η μετάλλαξη και καταπάτηση της Ιστορίας μάς φέρει ως άτομα, ως κοινωνικό σύνολο, αντιμέτωπους με τους εαυτούς μας.

- Οδηγεί σε νέες φοβερότερες συγκρούσεις μεταξύ των «μακεδονιστών» και των Ελλήνων της Διασποράς.

- Μετά τις σοβαρότατες μεταπολεμικές εμφύλιες συγκρούσεις που γνώρισε η ελληνική Διασπορά ως προς το Βορειοηπειρωτικό, Δωδεκανησιακό και την επταετία των συνταγματαρχών, οδηγούμαστε σε νέες και διαρκείς συγκρούσεις, προκαλώντας βαθύτατο διχασμό ανάμεσα στους Έλληνες της Διασποράς και στην Ελληνική κυβέρνηση αλλά και στους εθνικούς της αντιπροσώπους.

- Επενεργεί αρνητικά στην καλλιέργεια ελληνικής ταυτότητας σε διαγεωλογικό επίπεδο και απομακρύνει τις νέες γενιές των Ελλήνων μακριά από την Ελλάδα και τους Έλληνες.

- Οι Έλληνες της Διασποράς στερούνται πλέον τα πάγια διαπραγματευτικά επιχειρήματα που διατηρούσαν από αιώνες ως προς την ονομασία της ιθαγένειας/εθνικής ταυτότητας και της γλώσσας των Μακεδονοσλάβων ύστερα από την πράξη διεθνούς αναγνώρισης που επέβαλε η Κυβέρνηση στις Πρέσπες με την παρουσία των εκπροσώπων του ΟΗΕ, NATO και ΕΕ, καθιερώνοντας σχεδόν μη ανατρέψιμη την κατάσταση.

Συμπερασματικά, τονίζουμε ότι το ΑΙΜΣ στήριξε τη διαπραγματευση του ΟΗΕ, τάχθηκε υπέρ ενός σύνθετου μονολεκτικού όρου στη σλαβική, χωρίς την εμφάνιση της λέξης «Μακεδονία» αυτούσια. Κρίνουμε ότι η υπογραφή και συμμαρτυρηθείσα από τα διεθνή φόρα «συμφωνία», ενισχύει τους αλυτρωτιστές ενός Μακεδονισμού που έβλαψε τόσο τους Μακεδονοσλάβους όσο και εμάς τους Μακεδόνες της Ελλάδας. Εάν η «συμφωνία» κυρωθεί αποκτά διάσταση ενός διμέτρου ανταγωνισμού. Από τη μια ο εμφύλιος διχασμός, η διχοστασία ανάμεσα στους Έλληνες και από την άλλη ο ανταγωνισμός προς τους «άλλους», τους Μακεδονοσλάβους τους Σεβερναμακεδόνες. Από τη μια το ενδο-ομογενειακό σχίσμα που φέρνει τους Έλληνες της Διασποράς να ανταγωνίζονται την ίδια την πατρίδα τους και τους εθνικούς εκπροσώπους στη Διασπορά, και ταυτόχρονα οι Έλληνες της Διασποράς να οχυρώνονται εναντίον του αλυτρωτισμού των Μακεδονοσλάβων, χωρίς να έχουν όμως αυτή τη φορά τη συναίνεση της ελληνικής Κυβέρνησης και των εθνικών αντιπροσώπων της.

Παρέμβαση

Αγαπητοί Εταίροι,

Επιτρέψτε μου να θίξω και κάποια άλλα σημεία της αποκαλούμενη ως Συμφωνίας των Πρεσπών θεωρώντας ότι η ΕΜΣ πρέπει να είναι έτοιμη για παν ενδεχόμενο και πιστή στην ιστορία της να προηγείται των εξελίξεων.

Ίσως το πιο σημαντικό ζήτημα στην αποκαλούμενη ως Συμφωνία των Πρεσπών είναι η διαδικασία ελέγχου της εφαρμογής της. Κατά την άποψή μου πρόκειται για ένα ζήτημα που χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, αφού μια χρηστή εφαρμογή της συνθήκης θα πολλαπλασιάσει τα οφέλη για την Ελλάδα, ενώ μια πλημμελής εφαρμογή της θα παράξει επιπλέον αρνητικά σημεινόμενα. Επισημαίνω το κακό προηγούμενο της Ενδιάμεσης Συμφωνίας του 1995 όπου παρά τις κατά συρροήν παραβιάσεις της από την ΠΓΔΜ, η Ελλάδα δεν προχώρησε ποτέ σε καταγγελία ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου της Χάγης. Αποτέλεσμα ήταν να προσφύγει σε αυτό η ΠΓΔΜ και η χώρα μας να διασυρθεί νομικώς.

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, πιστή στον κεντρικό καταστατικό της στόχο, θα πρέπει να εξελιχθεί σε ένα think tank επιθεωρώντας συνεχώς τη Συμφωνία και ενημερώνοντας την ελληνική Πολιτεία. Κρίσιμα είναι κυρίως τα προσεχή πέντε χρόνια, αφού τότε θα πραγματοποιηθεί η πλειοψηφία των αλλαγών στη γείτονα.

Υπενθυμίζω ότι αν και το κείμενο της Συμφωνίας των Πρεσπών θα παράξει νομικά αποτελέσματα μετά την κύρωσή της και από τα δύο μέρη, εντούτοις ήδη έχει τις πρώτες συνέπειες όσον αφορά την ενταξιακή πορεία της ΠΓΔΜ σε ΝΑΤΟ και Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τα σημαντικότερα σημεία που θα πρέπει να τύχουν αυστηρής παρακολούθησης από την Ελλάδα είναι:

(α) όσον αφορά το όνομα, η erga omnes εφαρμογή της Συμφωνίας στο εσωτερικό της ΠΓΔΜ αλλά και στις σχέσεις της με το εξωτερικό,

(β) το ζήτημα της χρήσης των εμπορικών ονομασιών,

(γ) οι τροποποιήσεις του Συντάγματος της ΠΓΔΜ,

(δ) η απόσυρση από της ΠΓΔΜ, από δημόσια κτίρια και υποδομές όλων των στοιχείων που αναφέρονται στην αρχαία ελληνική κληρονομιά (ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ήλιο της Βεργίνας),

(ε) η πλήρης αναθεώρηση των σχολικών εγχειριδίων της ΠΓΔΜ,

(στ) η διακοπή κάθε αλυτρωτικής δραστηριότητας σε βάρος της Ελλάδας. Πρόκειται για περίπλοκο ζήτημα και εκεί θα χρειασθεί η βοήθεια των

* Καθηγητής Σύγχρονης και Νεότερης Ιστορίας Α.Π.Θ.

Ελλήνων της Διασποράς, αφού κατά τη γνώμη μου, ο χώρος της Διασποράς θα αποτελέσει ένα προβληματικό σημείο εφαρμογής της Συμφωνίας,

(ζ) η δράση οργανώσεων εντός της ελληνικής επικράτειας που εκπροσωπούν την αυτοαποκαλούμενη ως «μακεδονική μειονότητα». Με δεδομένο ότι η Συμφωνία απαγορεύει τέτοιου είδους οργανώσεις, θα πρέπει να υπάρξει εγρήγορση για υπόγεια δράση της μέσω συνεργασιών, με την υποστήριξη άλλων όμορων χωρών.

Σε τελικά ανάλυση, πιστεύω, ότι η Συμφωνία των Πρεσπών, ακόμη κι αν τελικώς κυρωθεί από τις δύο πλευρές, θα εξακολουθήσει να μας απασχολεί για πολλά χρόνια. Ως ΕΜΣ οφείλουμε, νομίζω, να το γνωρίζουμε και να μεριμνούμε διαρκώς για τα συμφέροντα του μακεδονικού ελληνισμού. Το Μακεδονικό Ζήτημα, ως ζήτημα γεωστρατηγικής και σύγκρουσης ταυτοτήτων συνεχίζεται.

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟ ΣΚΟΠΙΑΝΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΤΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑΣ ΤΗΣ**

Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, πιστή πάντοτε στις αρχές της, φρόντισε να κοινοποιήσει με τις επιστημονικές της εκδόσεις τα ερευνητικά αποτελέσματα ομάδας καταξιωμένων Πανεπιστημιακών Δασκάλων και ερευνητών και να τα διαθέσει ελεύθερα, μέσω της ιστοσελίδας της, στο αναγνωστικό κοινό στην Ελλάδα και στην αλλοδαπή.

Εν όψει των επερχόμενων γεγονότων με το Σκοπιανό Ζήτημα η Εταιρεία μας θεωρεί χρέος της να υπενθυμίσει τις σημαντικές εκδόσεις της οι οποίες σχετίζονται με το επίμαχο θέμα. Εφόσον το επιθυμείτε, μπορείτε να έχετε ελεύθερη πρόσβαση σε αυτές, επισκεπτόμενοι τους ακόλουθους συνδέσμους:

1. *«Μακεδονισμός»: Ο Ιμπεριαλισμός των Σκοπίων 1944-2006*, Αθήνα, Ε.Μ.Σ. – ΕΦΕΣΟΣ, 2007, 4ο, σελ. 229
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/002-makedonismos-o-imperialismos-ton-skopion.html>
2. *«Macedonianism»: FYROM'S Expansionist Designs against Greece 1944-2006*, μτφρ. Dr Richard Witt, Αθήνα, Ε.Μ.Σ. – ΕΦΕΣΟΣ, 2007, 4ο, σελ. 229 και 8ο σελ. 167.
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/macedonianism.html>
3. *Το Μακεδονικό στα ξένα αρχεία. Απόρρητα έγγραφα Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας (1950-1967)*, Ι. Σ. Κολιόπουλος – Ι. Δ. Μιχαηλίδης (επιμ.), Αθήνα, Ε.Μ.Σ. – ΜΙΛΗΤΟΣ, 2008, 8ο, σελ. 190. Χορηγός: Ναούμ Μπαμπατάκας.
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/to-makedoniko-sta-xena-archeia.html>
4. *Οι όμηροι των Σκοπίων. Φυγάδες, περιουσίες και επαναπατρισμός. Απόρρητα αρχεία της Γιουγκοσλαβίας*, Θεσσαλονίκη 2008, 8ο, σελ. 55.
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/omiroi-ton-skopion.html>
5. *Το Μακεδονικό και η Βουλγαρία. Πλήρη τα απόρρητα βουλγαρικά έγγραφα 1950-1967*, Εισαγωγή - Μετάφραση - Σχόλια, Σπυρίδων Σφέτας (επιμ.), Θεσ-

σαλονίκη, Ε.Μ.Σ., Εκδ. Οίκος Αφών Κυριακίδη, 2009, 8ο, σελ. 319.
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/makedoniko-boulgaria.html>

6. *Το Μακεδονικό και η Γιουγκοσλαβία. Πλήρη τα απόρρητα γιουγκοσλαβικά έγγραφα 1950-1967*, Κων. Κατσάνος (επιμ.), Θεσσαλονίκη, Ε.Μ.Σ., Εκδ. Οίκος Αφών Κυριακίδη, 2009, 8ο, σελ. 304.
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/makedoniko-giougoslavia.html>

7. Κωνστ. Κατσάνος, *Βελιγράδι-Σκόπια και Θεσσαλονίκη-Αθήνα για τη Μακεδονία, Θεσσαλονίκη 2009*, 8ο, σελ. 56
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/makedoniki-vivliothiki/107-katsanos.html>

8. Ν. Ι. Μέρτζος, *Από το 1821 στο 2010. Σταθμοί στρατηγικής καμπής*, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, 2010, σελ. 37.
http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/mertzos-panigirikos_2010.html

9. *Ο Ακήρυκτος πόλεμος για το Μακεδονικό. Βουλγαρία – Γιουγκοσλαβία 1968-1989*, Έρευνα-Εισαγωγή-Μετάφραση-Σχόλια Σπυρίδων Σφέτας, Εκδόσεις Αφοί Κυριακίδη α.ε., Θεσσαλονίκη 2010, σελ. 284
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/021-sfetas.html>

10. Κωνσταντίνος Κατσάνος, *Το Μακεδονικό στις σχέσεις Ελλάδος-Γιουγκοσλαβίας. Απόρρητα έγγραφα 1949-1967*, Ε.Μ.Σ., Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη α.ε., Θεσσαλονίκη 2012, σελ. 314. (Μακεδονικό στις σχέσεις Γιουγκοσλαβίας-Ελλάδας. Απόρρητα έγγραφα 1949-1967. Κυκλοφορεί στη σερβοκροατική γλώσσα) (Δελτίο Τύπου)
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/027-to-makedoniko-stis-schesis-ellados-giougkoslavias.html>

11. *Βαλκάνια 1913-2011: Εκατό Χρόνια Θύελλες και Χίμαιρες*, Ν. Μέρτζος, Σ. Σφέτας, Ι. Ζούκας, Μ. Καραγιάννης, Σ. Δορδανάς, Η. Σκουλίδας, *Βαλκάνια 1913-2011: Εκατό Χρόνια Θύελλες και Χίμαιρες*, Ε.Μ.Σ., Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη α.ε., Θεσσαλονίκη 2012, σελ. 223.
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/valkania-1913-2011-2.html>

- 12.** Ν. Ι. Μέρτζος, *ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ Παίγνιο Γεωπολιτικής*, Ε.Μ.Σ., Θεσσαλονίκη 2012, σελ. 55
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/035-n-i-mertzos.html>
- 13.** Στράτος Ν. Δορδανάς-Βάιος Καλογρηάς, *Η Γερμανική Αυτοκρατορία και οι Βαλκανικοί Πόλεμοι. Άγνωστες πτυχές από τα Γερμανικά Αρχεία*. Ε.Μ.Σ. – Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2013, σελ. 375 (Δελτίο Τύπου)
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/037-stratos-n-dordanas-vaio-kalogrias.html>
- 14.** Στράτος Ν. Δορδανάς – Βάιος Καλογρηάς, *Το Μακεδονικό και η Γερμανία. Απόρρητα έγγραφα του Γερμανικού Υπουργείου Εξωτερικών*, Ε.Μ.Σ. – Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2013, σελ. 464 (Δελτίο Τύπου)
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/042-stratos-n-dordanas-vaio-kalogrias.html>
- 15.** Ν. Ι. Μέρτζος, *ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ Το μήλον της έριδος Βουλγαρίας-Σκοπίων*, Ε.Μ.Σ., Θεσσαλονίκη 2013, σελ. 47.
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/043-n-i-mertzos.html>
- 16.** Ν. Ι. Μέρτζος, *ΤΑ ΣΚΟΠΙΑ και οι Άλλοι*, Ε.Μ.Σ., Θεσσαλονίκη 2013, σελ. 101.
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/045-skopia-kai-oi-alloi.html>
- 17.** Χαράλαμπος Μηνασίδης, *Η Πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών στο Μακεδονικό Ζήτημα τη δεκαετία του 1940* (Δελτίο Τύπου)
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ektos-seiras/053-minasidis.html>
- 18.** Γ. Χ. Μόδης, *Ο Μακεδονικός Αγών και η νεότερη μακεδονική ιστορία*, Θεσσαλονίκη 1967, 2η έκδοση 2007, 8ο, σελ. XVI +432
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/makedoniki-vivliothiki/026-modi.html>
- 19.** *Η αποδόμηση του Εθνικού Κράτους και της Ιστορίας του*. Επιστημονική Ημερίδα, Θεσσαλονίκη, 29 Απριλίου 2007, Θεσσαλονίκη 2007, 8ο, σελ. 97
<http://www.ems.gr/analytikos-katalogos-ekdoseon/ethniki-vivliothiki/053-apodomisi-tou-ethnikou-kratous.html>

20. Η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών πραγματοποίησε Ημερίδα με θέμα: **Πρώτη Αποτίμηση της υπογραφείσης Συμφωνίας Ελλάδος – ΠΓΔΜ** τη Δευτέρα 2 Ιουλίου 2018. Οι περιλήψεις των εισηγήσεων βρίσκονται αναρτημένες στην ιστοσελίδα της και σύντομα θα αναρτηθούν τα Πρακτικά της τα οποία βρίσκονται υπό εκτύπωση:
<http://www.ems.gr/to-makedoniko/proti-apotimisi-tis-ipografisis-simfonias-ellados-pgdm.html>

21. Βασίλειος Ν. Πάππας, *Αφανείς Αγιορείτες στον Μακεδονικό Αγώνα*, Ε.Μ.Σ., Θεσσαλονίκη 2017, σελ. 48. (Πανηγυρικός Λόγος στην Ε.Μ.Σ. στις 23.11.2015 για την Επέτειο του Μακεδονικού Αγώνα) <http://www.ems.gr/nees-ekdoseis/058-vasilios-n-pappas.html>

22. Θωμάς Π. Πέννας, *Μακεδονικός Αγώνας. Βαλκανικοί Πόλεμοι*, Ε.Μ.Σ., Θεσσαλονίκη 2017, σελ. 23. (Επετειακή Ομιλία στην Ε.Μ.Σ. στις 15.10.2016 για τον εορτασμό της Ημέρας του Μακεδονικού Αγώνα) <http://www.ems.gr/nees-ekdoseis/060-thomas-p-pennas.html>

23. Βασίλειος Ν. Πάππας, *Οι Φιλέλληνες στον Μακεδονικό Αγώνα και τους Βαλκανικούς Πολέμους* (Πανηγυρικός Λόγος στην Ε.Μ.Σ. στις 20.11.2017 για την Επέτειο του Μακεδονικού Αγώνα)
<http://www.ems.gr/ekdoseis/katalogos-ekdoseon/ethniki-vivliothiki.html/page/4>

Πέραν των ανωτέρω σε ηλεκτρονική μορφή βιβλίων, που βρίσκονται αναρτημένα στην ιστοσελίδα της Εταιρείας μας, υπάρχει και ένας μεγάλος αριθμός βιβλίων που αναφέρονται στη Μακεδονία, για τα οποία μπορείτε να ενημερωθείτε από τον κατάλογο Εκδόσεων της Ε.Μ.Σ., να τα μελετήσετε επισκεπτόμενοι τη Βιβλιοθήκη μας (Κτίριο Διοικήσεως Ε.Μ.Σ., Εθνικής Αμύνης 4, 3ος όροφος) ή να τα αποκτήσετε από το Εκθετήριο βιβλίων μας (Βιβλιοπωλείο, ισόγειο του ιδίου κτιρίου).